

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární a preprimární edukace

Pracovní listy v mateřské škole

Diplomová práce

Autor: Bc. Věra Škopová

Studijní program: N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika

Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.

Hradec Králové

2018

Zadání diplomové práce

Autor:	Věra Škopová
Studium:	P16P0874
Studijní program:	N7531 Předškolní a mimoškolní pedagogika
Studijní obor:	Pedagogika předškolního věku
Název diplomové práce:	Pracovní listy v mateřské škole
Název diplomové práce AJ:	Working lists in nursery school

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem práce je teoreticky popsat pracovní listy jako prostředek výuky a prakticky vytvořit soubor pracovních listů zaměřených dle vybraného ŠVP. V teoretické části práce budou vymezeny pracovní listy jako didaktický prostředek a bude popsáno rozdělení pracovních listů a zásady tvorby pracovních listů pro mateřské školy. Praktická část práce bude obsahovat soubor minimálně 15 pracovních listů navržených na základě ŠVP vybrané mateřské školy, kde budou pracovní listy využity v pedagogické praxi a následně reflektovány.

MANĚNOVÁ, Martina. Pracovní listy v mateřské škole a na 1. stupni základní školy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-499-1. BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní. Brno: Computer Press, 2006. Dětská naučná edice. ISBN 80-251-0977-1. LOOSE, Antje C., Nicole PIEKERT a Gudrun DIENER. Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-256-0. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9. SMOLÍKOVÁ, Kateřina. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2004. ISBN 80-87000-00-5.

Garantující pracoviště:	Ústav primární a preprimární edukace, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	doc. PaedDr. Martina Maněnová, Ph.D.
Oponent:	PaedDr. Vladimíra Hornáčková, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	26.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové, dne

.....

Věra Škopová

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce doc. PaedDr. Martině Maněnové, Ph.D. za ochotu a především za její odborné vedení, které mi poskytla. Dále bych ráda věnovala poděkování MŠ Příluka, kde mi umožnili podnětné prostředí pro reflexi pracovních listů.

Anotace

ŠKOPOVÁ, Věra. *Pracovní listy v mateřské škole* [Diplomová práce]. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018, s. 121.

Cílem práce je teoreticky popsat pracovní listy jako prostředek výuky a prakticky vytvořit soubor pracovních listů zaměřených dle vybraného ŠVP. V teoretické části práce budou vymezeny pracovní listy jako didaktický prostředek a bude popsáno rozdělení pracovních listů a zásady tvorby pracovních listů pro mateřské školy. Praktická část práce bude obsahovat soubor minimálně 15 pracovních listů navržených na základě ŠVP vybrané mateřské školy, kde budou pracovní listy využity v pedagogické praxi a následně reflektovány.

Klíčová slova: didaktika, didaktické prostředky, pracovní listy

Annotation

ŠKOPOVÁ, Věra. *Working lists in nursery school* [Diploma thesis]. Hradec Králové: Faculty of Education, University Hradec Králové, 2018, 121 pp.

The aim of the thesis is to describe the working lists theoretically as an instrument of teaching and to practically create a set of working lists focused according to the selected School Teaching Plan. In the theoretical part of the thesis, the working lists will be defined as a didactic tool. There will be described the division of the working lists and the principles of creation of nursery schools working lists. The practical part of the thesis includes a set of at least 15 working lists designed on the basis of the School Teaching Plan selected kindergarten where the working lists will be used in pedagogical practice and then they will be reflected.

Key words: didactic, didactic instruments, working lists

Obsah

Úvod	9
1 Pojem didaktika	10
1.1 Vybrané kapitoly z historie didaktiky	11
1.2 Plánování a realizace výuky.....	12
1.3 Didaktické zásady	15
1.4 Organizační formy výuky	16
1.5 Výukové metody	18
1.6 Didaktické prostředky	18
1.7 Hodnocení	20
1.8 Didaktika a MŠ	20
2 Pracovní list	21
2.1 Pracovní list jako didaktický prostředek	21
2.2 Rozdělení pracovních listů	22
2.3 Výhody pracovních listů	24
2.4 Nevýhody pracovních listů	24
2.5 Zásady pro tvorbu pracovních listů.....	24
3 Realizace pracovních listů v mateřské škole	27
3.1 Metodický list na téma Voda	29
3.1.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů	32
3.2 Metodický list na téma Roční období	35
3.2.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů	37
3.3 Metodický list na téma Počasí.....	40
3.3.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů	42
3.4 Metodický list na téma Mlád'ata	45
3.4.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů	48

3.5	Metodický list na téma Velikonoce.....	53
3.5.1	Ukázka nevyplněných pracovních listů	55
3.6	Metodický list na téma Den Země	58
3.6.1	Ukázka nevyplněných pracovních listů	60
3.7	Metodický list na téma Čarodějnice.....	63
3.7.1	Ukázka nevyplněných pracovních listů	66
3.8	Metodický list na téma Zápis	69
3.8.1	Ukázka nevyplněných pracovních listů	71
3.9	Metodický list na téma Domácí a volně žijící zvířata.....	74
3.9.1	Ukázka nevyplněných pracovních listů	76
3.10	Metodický list na téma Den matek.....	82
3.10.1	Ukázka nevyplněných pracovních listů	83
	Závěr.....	86
	Seznam použité literatury.....	88
	Seznam příloh	91

Teoretická část

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá tematikou pracovních listů. Pracovní listy se v mateřských školách hojně využívají. Je to jedna z možností, díky kterým si děti upevňují poznatky. Mohou však sloužit i jako diagnostický materiál. Toto téma mě velmi zaujalo, a proto jsem se rozhodla vymyslet vlastní pracovní listy. Jejich zaměření vychází z témat integrovaných bloků (IB) a jejich podtémat. Jsou vytvořeny ve spolupráci se školním vzdělávacím programem (ŠVP), který je nazván Rok s krtkem. V ŠVP jsem se především zaměřila na záměr, cíle, vzdělávací nabídku a konkretizované očekávané výstupy daného integrovaného bloku.

Hlavním cílem bylo vytvořit pracovní listy pro vybranou mateřskou školu. Tato práce obsahuje 10 pracovních listů na deset různých témat. Pracovní listy jsou rozděleny podle věkových skupin do tří úrovní. Do první úrovně patří 3-4 leté děti. Do druhé úrovně jsou zařazeny 4-5 leté děti a třetí úroveň je vytvořena pro 5-6 leté děti. Myslím si, že témata pracovních listů jsou univerzální, a proto je může využít kdokoli, kdo s dětmi tohoto věku pracuje.

Diplomová práce se skládá ze tří hlavních částí. První část se zabývá didaktikou. Druhá část řeší pracovní listy jako jeden z didaktických prostředků, jejich výhody a nevýhody. Dozvíte se mimo jiné, jaké zásady dodržovat při tvorbě pracovních listů. Třetí část obsahuje metodiky pracovních listů, ve kterých najdete jejich popis, pomůcky a také jejich zhodnocení. Dále zde uvidíte samotné pracovní listy před vyplněním dětí. V seznamu příloh se můžete těšit na ukázky vypracovaných listů.

1 Pojem didaktika

Didaktika je jednou ze základních pedagogických disciplín. Ve většině pedagogických slovníků se vymezuje jako teorie vyučování nebo také vzdělávání. Pro upřesnění uvedu význam slov vyučování a vzdělávání. Dle výkladového slovníku z pedagogiky (Kolář a kol., 2012, s. 170) vyučování znamená „*ustálenou formu cílevědomého a systematického vzdělávání a výchovy dětí, mládeže a dospělých. Děje se ve vzájemné součinnosti a propojení řídicí (pomáhající) práce učitele s učebními činnostmi žáků při zpracování obsahu*“. Vzdělávání (Kolář a kol., 2012, s. 179) „*je proces organizovaný a realizovaný ve speciálních vzdělávacích zařízeních i proces individuální aktivity. Výsledkem procesu vzdělávání je vzdělání*“.

Slovo didaktika má řecký původ. Souvisí se slovy didáskein (= učit se, vyučovat, poučovat), didaktiké téchne (= dovednost vyučovat), didáxis (= poučování, vyučování), ale především vychází ze slov didaktikos (poučující, naučný) a didasko (učit).

Zormanová (2014) rozděluje didaktiku podle zaměření na obecnou, předmětovou, oborovou a školní didaktiku. Obecná didaktika řeší obecné problémy výuky. Předmětová didaktika slouží pro studijní předmět. Obvykle je chápána jako metodika. Oborová didaktika tvoří didaktiku pro studijní obor. Školní didaktika je definována jako teorie vyučování, školního vyučování.

Průcha (2009) rozděluje didaktiku na obecnou didaktiku a didaktiky speciální. Takové rozdělení můžeme najít již na počátku 17. století u Ch. Helwiga, německého pedagoga, který právě rozlišoval didaktiku obecnou (didactica generalis) a speciální (didactica specialis). Průcha speciální didaktiky dále dělí na předmětové, oborové a didaktiky druhů a stupňů škol.

Kolář a kol. (2012) rozlišuje didaktiku obecnou, oborovou, didaktiku odborných předmětů a didaktiku praktického vyučování.

Průcha, Walterová, Mareš (2009) dělí didaktiku na obecnou, předmětovou (oborovou) a psychodidaktiku. Obecná didaktika řeší problémy jednotlivých stupňů a typů

škol (např. didaktika mateřské školy). Předmětová didaktika se zabývá problémy ve vyučování jednotlivých předmětů. Psychodidaktika je poměrně nový termín, pochází z 90. let 20. století. Propojuje poznatky a přístupy z obecné didaktiky, psychologie učení, kognitivní psychologie a dalších odvětví (Škoda, Doulík, 2011).

1.1 Vybrané kapitoly z historie didaktiky

Otázkou didaktiky se zabývali již ve starověkém Řecku. Prvním, kdo však v 17. století použil tento termín, byl německý pedagog Wolfgang Rathke (1571–1635). Napsal knihu, ve které se tento pojem dokonce objevil a to *Nova didactica*. Chápal didaktiku jako umění vyučovat. Jan Amos Komenský (1592–1670) některé ze svých děl psal jako takové příručky pro učitele. Významným dílem je *Didaktika velká* (1657), která je popisována jako „*Veliká didaktika podávající všeobecné umění, jak učit všechny všemu.*“

Johann Friedrich Herbart (1776–1841) kladl důraz na propojení činností učitele a žáků ve vyučování a především na motivaci žáků při výuce. Didaktiku chápal jako teorii vyučování. „*Zároveň upozornil na vzájemný vztah obsahu, vyučujícího učitele a učícího se žáka. Tento poznatek trvale vstoupil do didaktického myšlení jako „Herbartův“ či „didaktický trojúhelník“* (Kasperová, 2018, s. 109). G. A. Lindner (1828–1887), významný český pedagog, pojímal didaktiku jako umění vyučovací, tedy vědu vyučovatelskou.

John Dewey (1859–1952), americký představitel pragmatické pedagogiky, který apeloval na to, že bychom potřebovali teorii zkušenosti. Pragmatická pedagogika vyžaduje ve výchově žáka aktivního. Je potřeba, aby byla úzce spojena s jeho potřebami. Souvisí to s přirozenou tendencí žáka učit se tomu, co ho baví. Učení vyžaduje od žáků energii a čas. Didaktiku chápe jako tvorbu. Podle Deweye může přijít na něco nové stejně žák jako dospělý. Tvořivý člověk nepřijímá první řešení, co ho napadne, zkouší najít nové lepší řešení. Myšlení tedy podle něho začíná obtížemi, nikoli premisami. (Kalhous, Obst, 2002)

O. Willmann (1839–1920), filozof a pedagog, který označoval didaktiku jako teorii vzdělávání. O. Chlup (1875–1965), český pedagog, který vysvětloval didaktiku jako „teorii vyučování, která řeší otázky funkcí, cílů, obsahů, metod, prostředků a organizačních forem“ (Zormanová, 2014, s. 16).

Ve 20. století začaly vznikat různé didaktické modely. České didaktické myšlení bylo ovlivněno převážně modely pocházejícími z Německa. **Kriticky komunikativní didaktika** (W. Popp, 1976), **kriticky konstruktivní didaktika** (W. Klafki, 1967) založená na modelu teorie vzdělávání, **didaktika zaměřená na učební cíle** (Ch. Möller, 1969) a **didaktika založená na teorii učení a vyučování** (W. Schulz, 1986) – obě vycházejí z behaviorálního pojetí učení a pozitivistické psychologie, **didaktika založená na teorii kurikula** (S. B. Robinsohn, 1967), **konstruktivistická didaktika** (K. Reich, 2002) či **kybernetická didaktika** (F. v. Cube, 1965). Jako obohacení pro české didaktické myšlení byly směry rozvíjené ve Francii, kam patří například psychologická didaktika (H. Aebli, 1951) – didaktické důsledky mají být odvozeny z Piagetovy teorie kognitivního vývoje. Angloamerický výzkum se zabýval oblastmi učení, kurikula a vyučování, z nichž nejznámější jsou práce B. F. Skinnera, J. S. Brunera, R. Glasera či B. Blooma. (Zormanová, 2014)

1.2 Plánování a realizace výuky

Vyučování „označuje celkově to, co se odehrává každodenně ve školních třídách v průběhu vyučování. V didaktických teoriích znamená druh lidské činnosti spočívající v interakci učitele a žáků, jejímž základem je záměrné působení na žáky tak, aby u nich docházelo k učení“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 356)

Výuka „v běžném významu znamená synonymum vyučování. V teoriích obecné didaktiky se výuka objasňuje širěji než samo vyučování. Definuje se jako systém, který v sobě zahrnuje jak proces vyučování, tak především cíle výuky, obsah výuky, podmínky, determinanty a prostředky výuky, typy výuky a výsledky výuky“. (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 357)

Plánování neboli projektování výuky je důležité. Přípravě by měl učitel věnovat dostatek času. Bude obsahovat nejenom představu o budoucím stavu, ale i konkrétní činnosti. Plánování by mělo mít několik kroků. Učitel by si měl nastudovat učební osnovy a učebnice. Místo učebnic se využívají vhodné knihy pro mateřskou školu. K tomu si učitel může zvolit doplňující materiál. Dále je potřeba si zvolit cíl.

Lipnická (2008, s. 165) zdůrazňuje, že „*stanovení a dosažení vzdělávacích cílů je velmi složitý proces. Tyto cíle se soustředí na rozvoj schopností, dovedností, návyků, znalostí, postojů a názorů dítěte*“. Vzdělávací cíle – cíle předškolního vzdělávání – najdeme ve veřejně dostupném kurikulárním dokumentu státní úrovně, který se nazývá Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále RVP PV). Tyto cíle jsou zde děleny do dvou kategorií – cíle jako záměry, kam patří rámcové cíle a dílčí cíle. Druhou kategorií cílů jsou cíle jako výstupy, kam řadíme klíčové kompetence a dílčí výstupy. Na základě dokumentu RVP PV si mateřské školy vytvářejí školní vzdělávací program, kde jsou tyto vzdělávací cíle popsány. Při přípravě je tedy vhodné si stanovit výchovně vzdělávací cíl, který by měl podle Zormanové (2014) zahrnovat záměr a účel výuky, výstup a také výsledek výuky. V mnoha případech je vidíme v podobě kompetencí. Jako synonymum k výchovně vzdělávacím cílům lze považovat výukové cíle, které můžeme dělit podle toho, na co se zaměřují – psychomotorické, kognitivní a afektivní. Takové cíle mají obzvláště významnou roli, pokud je výuka založena na aktivitě dětí a na jejich samostatné práci. Dalším důležitým krokem je, aby se učitel zamyslel nad potřebami žáků a jejich dosavadními znalostmi. Konečná představa by měla být formulována v tematických celcích. Tu v mateřských školách najdeme v jejich školních vzdělávacích programech.

S. Rys (1975, s. 33) rozlišuje tři typy přípravy učitele na vyučování:

- „**První typ** si odpovídá na otázky: *Co? Jak? V tomto případě se učitel zamýšlí nad obsahem, metodami a prostředky, ale již nezáleží, za jakých podmínek vyučování bude probíhat.*
- **Druhý typ** odpovídá na otázky: *Co již bylo? Čeho chci dosáhnout? Jak a čím toho dosáhnout? Jaké bude mít tato „hodina“ pokračování? Při této přípravě se zamýšlí učitel nad cíli, které stanovují, co se mají žáci naučit a v jaké míře. Otázky typu proč a za jakých podmínek ho nezajímají.*
- **Třetí typ** se dále dělí na:
 1. *cíle (Co chci? Čeho chci dosáhnout?).*

2. *prostředky a cesty (Jakými prostředky? Jakými cestami chci cíle dosáhnout?) – patří sem nástin obsahu, jevy a děje, s kterými má být žák seznámen a metodika, ve které by měly být popsány jednotlivé metodické kroky a jak by měl vypadat průběh a postup vyučování.*

3. *zvláštní hlediska (Jak budou žáci aktivováni? Které pomocné prostředky se nabízejí? Čemu se mají žáci naučit?) – učitel se zamýšlí nad tím, co o tématu žáci vědí, popřípadě, kde by mohl nastat problém. Dále sem tedy patří aktivizace žáků, zajištění diferencovaného a individuálního přístupu k žákům, zajištění prostředků k procvičování a kupevňování učiva a také, k jakým dalším hlediskům je třeba přihlížet.*

4. *výchovné možnosti (Jak mohu vyučovacího procesu výchovně využít?)“.*

Kalhous a Obst (2002, s. 359) doplnily třetí typ o tři další body:

„5. *organizace vyučovací jednotky (Které pracovní podmínky si musím zabezpečit? Jaký organizační typ vyučovací jednotky bude mé metodické koncepci nejlépe odpovídat?)*

6. *časový projekt (Kolik času mohu věnovat jednotlivým fázím vyučovací jednotky? Kolik času si vyžádá domácí příprava na další vyučovací jednotku?)*

7. *k realizaci přípravy (Jak budu zajišťovat pracovní součinnost žáků? Jak budu zjišťovat pracovní výsledky žáků?)“.*

Tyto typy příprav patří na základní školu pro žáky, avšak při plánování vzdělávací nabídky pro děti do mateřské školy se nad většinou bodů učitelé také zamýšlejí.

Při realizaci výuky je důležitá motivace, ale i to, jak bude výuka probíhat (mimo jiné sem řadíme i zapojení žáků pomocí aktivizačních či participativních metod), komunikace a s tím související učitelova řeč, humor, ale i tvořivost.

Existuje model pro plánování a realizaci výuky. Tento model se člení do pěti fází. Každá fáze je označena slovesem, které danou fází charakterizuje. Jedná se o slovesa **analyzovat, navrhnout, vypracovat, uskutečnit, ověřit**. V první fázi učitel rozebírá potřeby žáků, zaměřuje se také na cíle výuky. Ve druhé fázi učitel formuluje cíle výuky. Dále si stanoví, jakou úroveň znalostí a dovedností by měli na konci hodiny dosáhnout.

Určuje si také postup a strukturu výuky. Ve třetí fázi upřesňuje učební činnosti, vypracovává organizační plán, jak bude výuka probíhat a jakým způsobem. Specifikuje materiály, které využije a zvolí nejefektivnější materiální didaktické pomůcky. V této fázi také vypracovává detailní program a zhodnocuje reálnost, funkčnost a efektivnost. Ve čtvrté fázi zajistí organizaci a realizuje naplánovanou výuku. V páté fázi zhodnotí realizaci výuky a její efektivnost. (Kalhous, Obst In Zormanová, 2014)

1.3 Didaktické zásady

Didaktické zásady nebo také didaktické principy můžeme považovat za taková doporučení pro učitele, díky nimž může učitel dosáhnout maximální efektivity. Tyto obecné požadavky se vztahují ke všem hlediskům výuky, tudíž i právě na materiální didaktické prostředky.

V minulosti vznikaly různé pokusy o sestavení takových pravidel, která by vedla k co největší efektivitě při práci učitele se žáky. Například u Aristotela se setkáváme se zásadou aktivity žáka při výuce. Zásadu názornosti nacházíme u Thomase Moora. Velkým zastáncem této zásady byl i Jan Amos Komenský, který prosazoval princip postupnosti, zásadu přirozenosti, přiměřenosti a trvalosti či zdůrazňoval důležitost smyslového vnímání při získávání poznatků. Zásadu přirozenosti a také názornosti zastával J. J. Rousseau. J. H. Pestalozzi zdůrazňoval zásady trvalosti, postupnosti, soustavnosti a také názornosti. Formulacemi didaktických zásad se dále zabývali A. Diesterweg, K. D. Ušinskij, G. A. Lindner nebo také H. Spencer.

Zásady uvedené podle Zormanové (2014):

- **zásada uvědomělosti a aktivity** – podněcuje zvědavost u dětí a tím i jejich aktivitu za účelem získání potřebných vědomostí a rozvoje osobnosti
- **zásada trvalosti** – probíraná látka by měla být podána tak, aby si děti dané informace kvalitně osvojily, učitel by měl průběžně zjišťovat, co si děti pamatují, zda informace byly srozumitelně podány, zda jim rozumí a propojovat je s novými poznatky
- **zásada spojení teorie s praxí** – je potřeba, aby tyto dvě roviny byly v rovnováze
- **zásada vědeckosti** – i učitel se vzdělává a učí celý život, měl by se vyrovnávat

s novými poznatky i moderními trendy

- **zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka** – jedná se o celkový rozvoj osobnosti, ať již z hlediska výukových cílů – v rovině psychomotorické, kognitivní a afektivní, ale i z hlediska složek výchovy – výchově tělesné, pracovní, estetické, mravní, rozumové
- **zásada přiměřenosti a soustavnosti** – probírané celky by měly být přiměřeny věku a možnostem dětí, měly by na sebe logicky navazovat, vzdělávací obsah a následně i vzdělávací nabídka by měla být volena od jednoduchého ke složitějšímu, od konkrétního k abstraktnímu – nároky na děti by se měly zvyšovat postupně
- **zásada individuálního přístupu** – každé dítě je jiné, a proto bychom měli přistupovat k těmto individuálním zvláštnostem dětí zodpovědně, vhodné je provést pedagogickou diagnostiku a na jejím základě dítě rozvíjet dle jeho potřeb
- **zásada emocionálnosti** – v této sféře se navzájem učitel s dítětem ovlivňují, jde především o příjemnou atmosféru ve třídě a důvěru
- **zásada názornosti** – dítě by mělo získávat poznatky o okolním světě přímým kontaktem a především je vnímat všemi smysly
- **zásada zpětné vazby** – učitel zjišťuje, zda je cíl, který byl na začátku stanoven, naplněn a podle toho si vytváří opatření, jak tohoto cíle dosáhnout.

1.4 Organizační formy výuky

Chápeme je jako uspořádání vyučování a v mateřské škole jako uspořádání výchovně vzdělávacího procesu. Závisí na učiteli, jaké si vytvoří prostředí a jakým způsobem zorganizuje činnost. Mezi nejčastější formy výuky patří: hromadná (frontální) a individuální, individualizovaná a diferencovaná, skupinová a kooperativní. Dále můžeme rozlišovat výuku ve formě otevřeného vyučování, projektové a týmové výuky nebo sem dokonce může být zařazována domácí práce žáků. Kasíková (2011) také začleňuje do organizačních forem výuku týkající se prostorového uspořádání třídy a v rámci mimoškolních forem sem řadí praxi a exkurzi. V krátkosti popíšu jen vybrané formy výuky.

Hromadná výuka, mnohdy označována jako frontální výuka, je formou, kdy jsou žáci hromadně učeni stejným způsobem ve stejném čase. Předpokladem ale je, že žáci mimo

průměr se musí přizpůsobit. Skalková (2007) však uvádí, že učitel má možnost uplatňovat individuální přístup k žákům. Dříve tomu však úplně nebylo a na skupinu žáků bylo nahlíženo jako na celek a tudíž byly přehlíženy individuální zvláštnosti žáků. Opakem je forma individuální, kdy učitel vzdělává jednotlivce či malou skupinu. Učivo je nastaveno pro každého jednotlivce zvlášť. Krejčová, Kargerová a Syslová (2015) podotýkají, že v této formě výuky se učitel spíše zaměřuje na slabé stránky dítěte a již se tolik nevěnuje rozvoji jeho silných stránek.

Individualizovaná výuka vznikla jako reakce na hromadnou formu výuky, kdy bylo potřeba se zaměřit na individuální odlišnosti žáků. Požadavky na individualizaci například prosazovali J. Dewey (pragmatismus) či H. Parkhurst (daltonský plán). V rámci diferencovaného vyučování se snažíme vytvořit vhodné podmínky pro každého žáka. V rámci diferenciacce můžeme žáky na základě určitých kritérií zařadit do skupin.

Skupinová a kooperativní výuka je taková forma výuky, kdy při řešení nějakého problému spolupracují malé skupiny. Výhoda oproti hromadné výuce je taková, že probíhá komunikace i mezi žáky navzájem. Žáky můžeme dělit podle úrovně schopností a dovedností na heterogenní a homogenní skupiny. Do heterogenní skupiny jsou zařazováni žáci s odlišnými schopnostmi, v homogenní skupině jsou žáci na podobné úrovni.

V projektové výuce žáci řeší nějaký úkol, problém. Václavík (In Kalhous, Obst, 2002, s. 301) „rozlišuje projekty školní – pro celou školu, třídní – pro třídu, skupinové – projekt řeší jednotlivé skupiny, individuální – projekt si zpracovává každý sám“. Prostorové uspořádání třídy je jednou z organizačních forem, kdy je třída uspořádána do center – center aktivit. Každé to centrum je zaměřeno na určitý okruh. Tato forma se pojí se vzdělávacím programem Začít spolu. Exkurze je takové uspořádání, kdy se žákům přiblíží poznávaná skutečnost, která vede k jejich aktivizaci. V mateřské škole se jedná o formu různých výletů.

1.5 Výukové metody

Skalková (2007, s. 181) popisuje výukové metody jako „*způsoby záměrného uspořádání činností učitele i žáků, které směřují ke stanoveným cílům*“. Jsou jednou ze základních didaktických kategorií. Snahou učitele je, aby díky výukové metodě vedl žáka k samostatnosti a k určení učebního stylu, který mu dále napomáhá při vzdělávání (Zormanová, 2012). Nejznámější přehled výukových metod najdeme u Maňáka a Švece (2003, s. 49), kteří rozlišují tři skupiny: „*klasické, aktivizující a komplexní výukové metody. Mezi klasické řadíme metodu slovní (sem patří např. vyprávění, práce s textem, rozhovor), názorně-demonstrační (např. pozorování, práce s obrazem) a dovednostně-praktické (např. napodobování, experimentování). Do aktivizujících metod patří metody diskusní, heuristické, situační, inscenační a didaktické hry. Mezi komplexní výukové metody autoři řadí frontální výuku, skupinovou a kooperativní, individuální a individualizovanou výuku, kam se navíc řadí i samostatná práce žáků, kritické myšlení, brainstorming, projektová výuka, výuka dramatem, otevřené učení, učení v životních situacích (v mateřské škole to lze popsat situačním učením), televizní výuka, výuka podporovaná počítačem, sugestopedie a superlearning a jako poslední je hypnopedie*“.

1.6 Didaktické prostředky

Představují vše, co nám pomáhá splnit vytyčené cíle. Jsou využívány jak učiteli, tak žáky. Mohou být materiální (např. pomůcky, vybavení třídy, technika) a nemateriální (vyučovací zásady, metody či formy výuky). Podle Průchy (2009, s. 259) jsou hlavními kritérii výběru didaktických prostředků: „*sledovaný cíl, konkrétní obsah výuky, charakter předváděných jevů, vědomostní a myšlenková úroveň žáků, připravenost učitele pro použití konkrétního didaktického prostředku a podmínky pro nasazení daného didaktického prostředku*“.

Součástí tohoto tématu jsou pojmy didaktická technika a učební pomůcka. Podle Koláře a kol. (2012, s. 152) je učební pomůcka definována jako „*jakýkoliv předmět, který je součástí nebo prostředkem učení, používaný při vyučování*“. Chromý (2011, s. 7-8) se při využívání pomůcek na dva způsoby odkazuje na dělení podle Nikla (2001, s. 9-11): „*První jsou ty pomůcky, které nepotřebují didaktickou techniku. Jedná se o způsob*

využívání přímou prezentací. Dále se dělí na originální předměty a reálné skutečnosti (př. výtvary a výrobky, děje a jevy, přírodniny), znázornění a zobrazení předmětů a skutečností (např. modely, statické zobrazení – fotografie, obsahy nástěnek) a textové pomůcky (př. učebnice – knihy, pomocná literatura – časopisy, pracovní pomůcky – sem bych právě zařadila pracovní listy). Jako druhé je využití pomoci didaktické techniky. Řadí sem audio nahrávky (hudební nahrávky, hlasové projevy, atd.), pohyblivé obrazy (pohyblivé prezentace na PC), audiovizuální nahrávky (videa v různých podobách), ostatní“.

Průcha, Walterová, Mareš (2009, s. 52) popisují didaktickou techniku jako „souborné označení technických zařízení užívaných pro výukové účely“. Didaktickou techniku a technologii označuje Slavík (2012, s. 144) jako „podpůrný prostředek, který může do značné míry rozhodovat o efektivitě vzdělávacích procesů“. Chromý (2011, s. 68) ztvárnil obrázek, kde je pentagon a uvnitř něho je napsaný pojem didaktická technika. A každý úhel představuje jedno téma didaktické techniky. Je jich tedy 5:

- „**projekční technika** (patří sem např. dataprojektory)
- **televizní technika** (např. televize, videokamery, DVD)
- **zvuková technika** (CD, MP3 přehrávače, reproduktory, atd.)
- **elektronika a počítače** (př. počítačové a mobilní sítě, mobilní telefony, počítače, iPody)
- **nepromítaný záznam**, kam patří nástěnky, tabule – včetně těch elektronických“.

V posledních letech prostupuje do vzdělávání výpočetní technika a především moderní informační technologie. Velkou roli hrají informační a komunikační technologie. Jde tedy o televize, fotoaparáty, videokamery, počítače s programy, tiskárny, internet, atd. Tyto technologie můžeme využívat, jak při přípravě na výuku (právě třeba při tvorbě pracovních listů), tak při výuce nebo také k uchování výsledků. Při využívání těchto technologií by měl učitel myslet na to, zda v rámci vzdělávacího programu budou naplněny cíle, na co má být vzdělávací program zaměřen a zda je také přiměřený úrovni žáků, ať již z hlediska vědomostí, tak i například jeho jasným ovládním. (Zikl a kol., 2011)

1.7 Hodnocení

Podle Slavíka (1999, s. 23) jde o „*všechny hodnotící procesy a jejich projevy, které bezprostředně ovlivňují výuku nebo o ní vypovídají*“. Kvalitu výchovně vzdělávacího procesu ovlivňuje právě hodnocení. Lze hodnocení dělit podle subjektu na heteronomní a autonomní, kdy při heteronomním hodnocení je hodnocený posuzován někým jiným (např. učitel hodnotí dítě). Autonomní hodnocení je, když se hodnocený posuzuje sám (sebereflexe dítěte či sebereflexe učitele). A podle vztahové normy, které dále dělíme na sociálně-vztahové hodnocení, kdy při hodnocení dochází ke srovnávání s ostatními a individuálně-vztahové hodnocení, ve kterém hodnocený posuzuje nynější výsledky s těmi předchozími. (Zormanová, 2014)

Kolláriková, Pupala (2001) vyzdvihují pozitivní hodnocení žáků, ve kterém by se mělo hodnocení žáka především zaměřit na to, co mu jde a nikoli na to, co mu nejde. Jako učitelé bychom se měli také zamyslet nad tím, co se povedlo a naopak, co bychom mohli při plánování dalších činností změnit. Zajímavá myšlenka je i ta, kdy se učitel přemýšlející o reflexi zamýšlí nad tím, co by mohl změnit, kdyby ty samé činnosti zkusil s jinou třídou (Willis, 2007).

1.8 Didaktika a MŠ

S didaktikou se setkáváme i v mateřské škole. Nemluvíme o žácích, ale o dětech. Výuku a vyučování najdeme v podobě výchovně vzdělávacího procesu. Pod pojmem učivo si představíme vzdělávací nabídku. Některé části didaktických kategorií lze plně, některé jen částečně, transformovat na mateřskou školu.

Plánování je v profesi učitele klíčovým momentem. Témata a cíle jsou již předem naplánovány ve školním vzdělávacím programu. Na základě toho si učitel formuluje vzdělávací nabídku, u které by měl předem vědět, na co se chce s dětmi zaměřit a co chce u nich rozvíjet. Při tvorbě vzdělávací nabídky se řídí didaktickými zásadami. Organizační formy a výukové metody se snaží střídat, aby nabídka byla pestrá. Důležitou roli hrají materiální didaktické prostředky, které ke vzdělávací nabídce potřebuje. Po naplánování přichází realizace a následné zhodnocení.

2 Pracovní list

Je předtištěný list papíru, který slouží k motivaci žáků/děti, k organizování učební látky tak, aby umožňoval její pochopení, k procvičení a upevnění vědomostí o daném tématu (Maněnová In Křováčková, Skutil, 2014). Podoba pracovních listů může být různá, závisí totiž na tom, k jakému účelu byly vytvořeny. U dětí rozvíjejí samostatnost. Díky pracovním listům si děti prožité téma procvičují v zajímavé formě. A především slouží učitelům jako zpětná vazba.

2.1 Pracovní list jako didaktický prostředek

Tento materiální didaktický prostředek lze zařazovat k různým výukovým metodám. V rámci organizační formy je nejčastěji využíváme v individuální a individualizované formě, avšak můžou najít uplatnění i ve skupinové a kooperativní formě výuky.

Funkce pracovního listu (Tymráková, Jedličková a Hradilová In Maněnová, 2014):

- vede k samostatnosti a podporuje individualizaci
- navazuje na téma, které procvičuje
- doplňuje, ale i rozšiřuje vědomosti dětí
- svým způsobem aktivizuje děti
- pro žáky/děti se specifickými poruchami učení (např. písmo nahrazují obrázky)
- rozvíjí tvořivost učitele
- učitelům poskytuje zpětnou vazbu

Další funkce jsou následující (Maněnová, 2014):

- prodlužuje soustředění a zlepšuje pozornost
- rozvíjí u dětí logické myšlení a také motoriku (jemnou i hrubou)
- zdokonaluje grafický projev u dětí
- vede k poznání světa
- pomáhá se zorientovat na ploše a v prostoru
- rozvíjí matematické představy

- vede děti k činnostem, které je zaujmou a zaměstnají
- další možné funkce: motivační, estetická, vzdělávací – doplnila bych funkci diagnostickou

2.2 Rozdělení pracovních listů

Maněnová (2014, s. 12) rozdělila pracovní listy na:

- „*didaktizované pracovní listy – klasické (učivo je zpracováno metodicky)*
- *předtištěné testy (například Jiráskův test školní zralosti)*
- *omalovánky a vystřihovánky*
- *návody a technologické postupy - mohou sem patřit různé skládky (například origami)“.*

Podle Vančurové (In Maněnová, 2014, s. 27-30) se v pracovních listech mohou objevit: „*úlohy s tvořenou odpovědí, s volenou odpovědí, s přiřazovanou odpovědí či úlohy rozřídovací“.*

Pracovní listy se v mateřské škole často využívají k diagnostickým účelům. Maněnová (2014, s. 17-21) popisuje, že učitel může pracovní list využít jako:

- „prostředek - individuálního poznávání rozvoje dítěte
- hodnocení kvality a efektivity edukace*
- metodu - testování dílčích schopností a vědomostí
- podporující aplikaci jiných metod v pedagogické diagnostice“.*

Učitel může za pomoci pracovních listů získávat informace o procesu, učení se a chování při jeho plnění, ale především slouží jako zpětná vazba. K posuzování a hodnocení by měl pedagog přistupovat rozumně a zodpovědně. Učitel by si měl uvědomit, že každé dítě je individuální a nemělo by tudíž docházet ke srovnávání mezi dětmi. Je třeba zdůraznit to, že by se dítě mělo umět samo zhodnotit, což je důležitější než hodnocení samotným učitelem. Dítě by mělo být kladně motivováno, avšak i hodnocení by mělo sloužit jako motivace ke zlepšení.

Hodnocení pracovního listu jako takového by mělo probíhat v rámci hospitace.

Při hospitační činnosti se kontroluje, zda pracovní list je v souladu se školním vzdělávacím programem a zda plní cíle předškolního vzdělávání. Pracovní listy dětí mohou být jedním z ukazatelů kvality výchovně vzdělávacího procesu. (Lipnická In Maněnová, 2014)

Existuje mnoho pracovních listů, které můžeme využít v pedagogické diagnostice. Najdeme je v různých publikacích. Pedagog si je může poupravit nebo vytvořit sám. Ty nejnámější najdeme v publikacích: Předcházíme poruchám učení od B. Sindelárové, Diagnostika dítěte předškolního věku či Školní zralost od J. Bednářové a V. Šmardové. Mezi další známé testy řadíme např. Jiráskův test školní zralosti, test nedokončených vět, kresba začarované rodiny, Stanford-Binetův inteligenční test či úkoly ze screeningové metody NOMI.

Pedagog by si měl stanovit, na jaké oblasti se chce při diagnostice zaměřit a také jaké zvolí postupy získávání informací o dítěti za pomoci pracovního listu. Například může využít dvou typů pozorování – strukturované a nestrukturované (Maněnová, 2014). Strukturované pozorování je, když si učitel předem stanoví kritéria, která chce u dítěte pozorovat. Při tomto typu si pedagog často vytvoří vlastní škálu, která mu napomáhá k rychlejšímu a zároveň efektivnímu zaznamenávání výsledků. Nestrukturované pozorování je, kdy dítě vyplňuje pracovní list a učitel si zaznamenává vše, co je pro něho v tu danou chvíli důležité.

Maněnová (2014, s. 20-21) uvádí 7 pravidel testování dětí za pomoci pracovních listů:

- *„pravidlo č. 1: dítěti neoznámujeme, že bude probíhat diagnostika*
- *pravidlo č. 2: dáváme dítěti dostatek času*
- *pravidlo č. 3: volíme takový styl „výuky“, který bude dítěti vyhovovat*
- *pravidlo č. 4: zadání je stručné a jasné*
- *pravidlo č. 5: dítě má být kladně motivováno, diagnostika by měla probíhat ve formě hry a dítě by mělo mít pocit, že chce podat ten nejlepší výkon*
- *pravidlo č. 6: nenapomáháme, jen motivujeme k dokončení úkolu či k lepším výsledkům*
- *pravidlo č. 7: dítě by se mělo cítit dobře“.*

Doplnila bych **pravidlo č. 8:** sebereflexe dítěte (např. jak se cítilo, co bylo pro něho lehké, co naopak těžké a jestli je s výsledkem spokojeno).

2.3 Výhody pracovních listů

- přehlednost
- originalita
- jasné a poutavé zpracování
- slouží k prohloubení vědomostí, opakování či procvičování látky
- některé pracovní listy můžeme uplatnit vícekrát
- lze ho přizpůsobit předem stanoveným požadavkům (jak pedagoga, tak dítěte)
- pracovní list může mít různá zaměření (co chci s dětmi dělat a co u nich rozvíjet)
- diagnostický prostředek
- porovnání posunu dítěte v daných oblastech za určitá časová období
- důležitá součást portfolií dětí
- rozvíjí samostatnost
- můžeme ho využít při kooperativních skupinových činnostech
- z více pracovních listů můžeme vytvořit pracovní sešit

(Maněnová, 2014)

2.4 Nevýhody pracovních listů

- nevhodné zvolení pracovních listů, ať již z hlediska úrovně dětí, které jsou pro děti nezajímavé, nepřehledné nebo nejasné
- časté používání
- snižují interakci mezi pedagogem a dítětem

(Maněnová, 2014)

2.5 Zásady pro tvorbu pracovních listů

- pro jaký účel pracovní list budu mít (opakování, procvičení či rozšíření znalostí x pro diagnostické účely)

- pro jakou formu “výuky“ budu pracovní list vytvářet (individuální x skupinová)
- pracovní list by měl být (Maněnová, 2014):
 - snadný na přípravu
 - ekonomicky nenáročný
 - měl by navazovat na téma vzdělávací nabídky
 - vhodně zařazen do vzdělávací nabídky – s tím souvisí i motivace dětí
- k pracovním listům
- pro jakou cílovou skupinu pracovní list tvořím
- odpovídat úrovni dětí
- mít vhodné okraje kvůli kopírování
- použitelný pro případné vkládání do folie
- měl by děti zaujmout
- instrukce by měly být stručné (již z pracovního listu by mělo být zřejmé, co se po dítěti chce)
- čitelný a neměl by být přehlcený informacemi
- pro děti v mateřské škole volíme málo textu a spíše ho nahrazujeme obrázky
- postupně zvyšujeme obtížnost úkolů
- měl by vést k přemýšlení
- jaký zvolím způsob tvorby (Maněnová, 2014):
 - a) celý pracovní list vytvořím na počítači
 - b) okopírování různých materiálů, ke kterým mohu cokoli dopisovat či dokreslovat - vystřiháním a nalepením či případným dokreslením na jeden papír vytvořím pracovní list
 - c) kombinace předchozích dvou
 - d) pracovní list si nakreslím sama
- pracovní list archivovat, po vyplnění dětmi je vhodné ho doplnit o klady a zápory pracovního listu

Poznámky k tvorbě pracovního listu (Zíkl a kol., 2011):

- vyrovnat se s tím, že se nám na pracovní list vše nevejde
- je potřeba vědět dopředu, zda pracovní list budeme kopírovat nebo skenovat, zda bude na jednu stranu, na dvě či ho budeme tisknout oboustranně a zda bude pracovní list barevný nebo černobílý
- hotový pracovní list ukládáme do formátu pdf

- když si myslíme, že máme pracovní list hotový, je třeba si ho na zkoušku vytisknout
- při tvorbě pracovního listu na počítači můžeme využít:
 - textový procesor (MS Word, Writer)
 - různé grafické editory (např. Draw, Inkscape, Zoner Callisto)
 - obrázků a fotek z různých internetových zdrojů, kde se musí dávat pozor na autorská práva
 - obrázky a kliparty ze zdarma dostupných zdrojů (např. Clker.com)
 - využití různých generátorů přímo na internetu

Praktická část

3 Realizace pracovních listů v mateřské škole

Před tím než jsem pracovní listy začala tvořit, zajímala jsem se o to, co by mělo z vybraných oblastí dítě zvládnout. Pro upřesnění stručně objasním některé z nich:

Hrubá motorika – pohyby velkých svalů, které umožňují lokomoci (např. chůze) i pohyby nelokomoční (např. sezení). (Allen a Marotz, 2008)

Správná poloha těla při sezení – „*obě chodidla mít pevně na zemi, kolena svírat úhel 90°, na židli by dítě mělo mít dvě třetiny stehen a mělo by se opírat celými zády. Stolová deska by měla být vysoká tak, aby opřené ruce se stolem tvořily v lokti pravý úhel. Oba lokty jsou položené na desce. Vzdálenost očí od desky by měla být 25 až 30 centimetrů*“.

(Otevřelová, 2016, s. 125)

Jemná motorika – Allen a Marotz (2008, s. 30) zahrnují do jemné motoriky „*motoriku prstů a artikulačních orgánů*“.

Správné držení tužky – „*správnému způsobu držení se říká špetkový úchop, kdy tužku drží tři prsty: palec, který je lehce skrčený, přidrží tužku zleva a je od jejího hrotu výš než ukazováček. Prostředníček přidrží tužku zprava boční stranou posledního článku prstu a ukazováček je lehce ohnutý (ne prohnutý), je umístěný asi 2-3 centimetry od konce hrotu tužky a přidrží ji shora. Poslední dva prsty jsou ohnuté a malíček se lehce dotýká papíru. Tento popis je platný pro dítě držící tužku v pravé ruce*“.

(Doležalová, 2010, s. 41)

Grafomotorika – „*soubor senzomotorických činností, který jedinec vykonává při kreslení a psaní*“ (Doležalová, 2010, s. 21).

Vizuomotorika – „*spolupráce zrakového vnímání s pohybem*“ (Otevřelová, 2016, s. 121).

Zraková diferenciacce (zrakové rozlišování) – rozlišování detailů a rozdílů

Zraková analýza a syntéza – schopnost rozdělit celek na části (analýza) a spojit části v celek (syntéza), kdy si děti postupně uvědomují důležitost vztahu částí a celku.

Při tvorbě pracovních listů jsem především vycházela z tabulek v knize Diagnostika dítěte předškolního věku. Jednalo se o oblasti motoriky, grafomotoriky, kresby, zrakového vnímání a paměti a základních matematických představ. Dále jsem se inspirovala ze Sešitů na vodítku od D. Václové, O. Zelinkové a L. Houdka, Grafomotoriky pro děti předškolního věku od A. C. Looseové, N. Piekertové a G. Dienerové, ze Školní zralosti od J. Bednářové a V. Šmardové a z Písanky pro 1. třídu základní školy 1. dílu od J. Potůčkové.

Pracovní listy jsem tvořila na základě témat ve školním vzdělávacím programu dané mateřské školy, který má název Rok s krtekem. Jednalo se o tři po sobě jdoucí integrované bloky: Jak krtek se skřivánkem volali jaro (témata pracovních listů – Voda, Roční období, Počasí), Ježku vstávej! (témata pracovních listů – Mlád'ata, Velikonoce, Den Země, Čarodějnice) s podtématem Půjde krtek do školy? (téma pracovního listu – Zápis), Krtek na louce (téma pracovního listu – Domáci a volně žijící zvířata) s podtématem Má krtek maminku? (téma pracovního listu – Den matek). Zaměřila jsem se vždy na jeden záměr z integrovaného bloku či jeho podtématu. Vytvořeno je tedy 10 pracovních listů ve třech úrovních – první úroveň je pro 3-4 leté děti, druhá úroveň je pro 4-5 leté děti a třetí úroveň je pro 5-6 leté děti. Na každém pracovním listu je vlevo nahoře v rámečku krtek, u kterého je malý symbol, který představuje to, co budou děti potřebovat. Jedná se o tužku, pastelku, nůžky a lepidlo. Ke každému pracovnímu listu je napsán metodický list, který obsahuje název tématu, motivaci, popis, pomůcky, záměr integrovaného bloku z ŠVP, cíl pracovního listu, vazbu na okruhy z rámcově vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, možnou alternativu a reflexi. Ukázku nevyplněných pracovních listů všech tří úrovní naleznete pod metodickými listy. Vyplněné pracovní listy naleznete v seznamu příloh.

Když dané téma bylo s dětmi probráno a prožito, nastal čas s příchodem pracovních listů. Děti do pracovních listů nebyly nuceny, mohly si je vyplnit dobrovolně. Dětem jsem pouze vysvětlila zadání. Děti pracovaly samostatně, popřípadě se mě mohly kdykoli na cokoli zeptat. Především u vyplňování listů zaměřených na grafomotoriku jsem se snažila dbát na správné sezení u stolu a správný úchop tužky.

3.1 Metodický list na téma Voda

Téma: Voda

Motivace:

1. úroveň:

- „Copak se stane se sněhulákem, na kterého svítí sluníčko? (Ano, začne tát.) Pomocí čar, které jdou ve směru šipky (zleva doprava), zkuste znázornit, jak sněhulák taje.“
- „Víte, co je na tomto obrázku? To je rampouch, vzniká tak, že voda, která skapává dolů, postupně zamrzá a vznikne právě takový rampouch. Pomocí čar tedy zkuste ukázat, jak taková voda kape. Opět ve směru šipky, tudíž odshora dolů.“

2. úroveň:

- „Copak se stane se sněhulákem, na kterého svítí sluníčko? (Ano, začne tát.) Pomocí čar, které jdou ve směru šipky (zleva doprava), zkuste znázornit, jak sněhulák taje.“
- „Máte rádi vodu? A už jste někdy zažili takové vlny, jako jsou na obrázku? Vy si teď vytvoříte svoje vlny pomocí tohoto listu, který vám s vašimi vlnami pomůže.“

3. úroveň:

- „Když maminky vaří, tak se jim z hrnců kouří. Víte, co to je? To je pára. Je to odpařená voda, která se přeměňuje v páru. My si teď takovou páru zkusíme nakreslit.“
- „Máme tady jednu kouli. My však chceme postavit sněhuláka. K tomu nám pomohou tyto smyčky. Nejdříve je zkuste obtáhnout (ukážu na první dva řádky) a poté to zkuste děti samy!“

Popis:

1. úroveň:
 - nakreslit čáru začínající šipkou zleva doprava (čára vodorovná) a nahoru dolů (čára svislá)
2. úroveň:
 - nakreslit čáru a vlnovky podle naznačení v pracovním listu
3. úroveň:
 - nakreslit horní a dolní smyčky, kdy v prvních dvou řádcích si daný prvek procvičí a v posledních řádcích si děti prvek zkusí samy

Pomůcky: tužka a pracovní list

Záměr IB:

- rozvíjet vědomosti – Slunce rozpouští sníh – voda, skupenství vody

Cíl pracovního listu:

- dítě nakreslí různé grafomotorické prvky (1. úroveň: čára vodorovná a svislá, 2. úroveň: čára vodorovná a vlnovka, 3. úroveň: horní a dolní smyčky), které by měly v daném věku zvládnout

Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a svět

Možná alternativa: - u 1. úrovně ve druhé části (u rampouchu, prostřední řádek) by mohly děti, místo svislých čar, čáry tečkovat (vhodné pro starší děti)

Reflexe: - pracovní listy byly rozděleny na dvě části, náročnost úkolu se s každým řádkem stupňovala

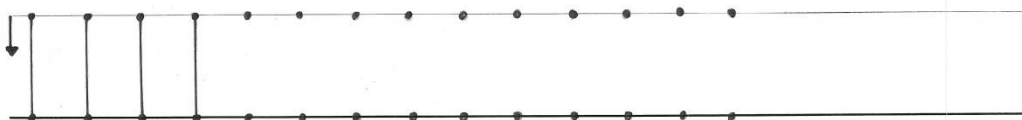
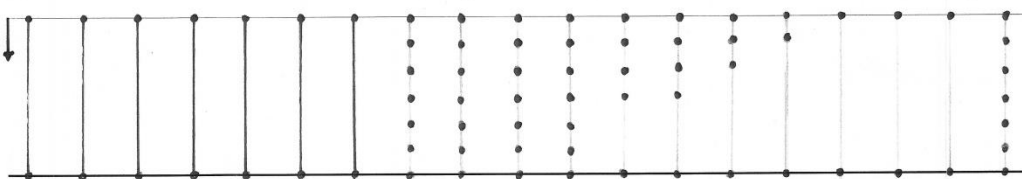
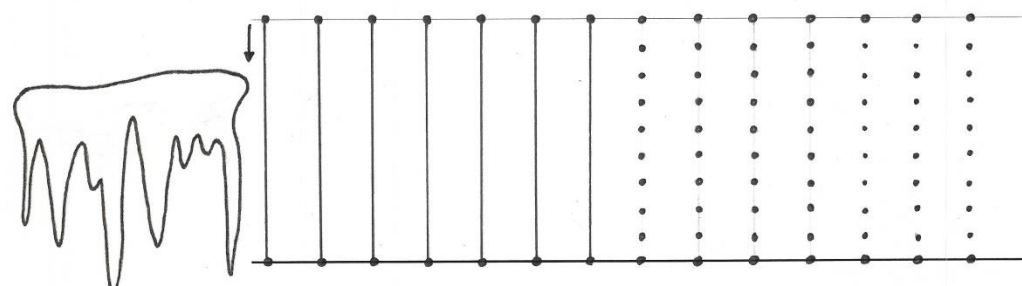
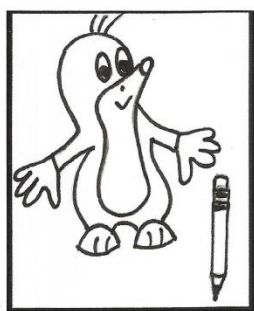
1. úroveň:
 - V první části měly děti za úkol nakreslit tři vodorovné čáry. První čáru u sněhuláka nikdo z dětí nenakreslil, zbylé dvě spojily. Ačkoli u čar byly šipky, tak někdo z dětí obtáhl i linku. V druhé části měly děti za úkol nakreslit čáru svislou. Dětem okolo tří let dělal problém první a druhý řádek, třetí řádek relativně zvládly. Děti mající okolo 4 let neměly problém.
2. úroveň:
 - První část úkolu byla stejná jako u první úrovně. Některé děti vodorovnou čáru zvládly nakreslit, jiné obtahovaly i linky a další měly tendenci udělat čáru více tahy. Ve druhé části měly děti obtahovat vlnky. První a druhý řádek se snažily obtáhnout, třetí řádek byl jiný v tom, že vlnky byly oddělené a děti je spojovaly v jeden celek. Třetí řádek byl

pro děti těžký.

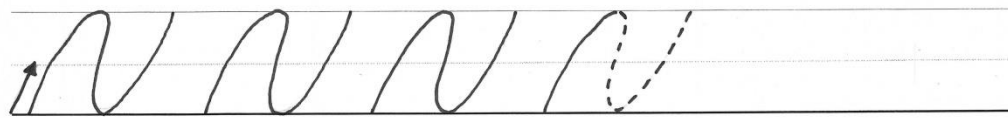
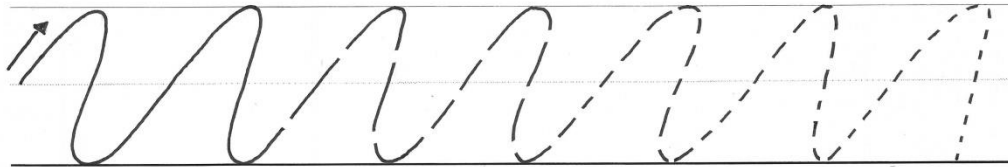
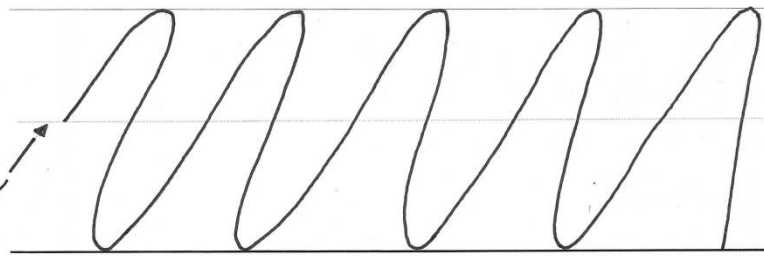
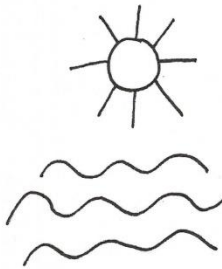
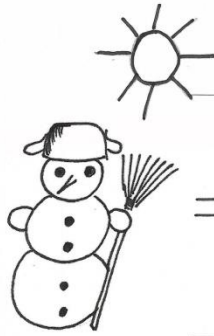
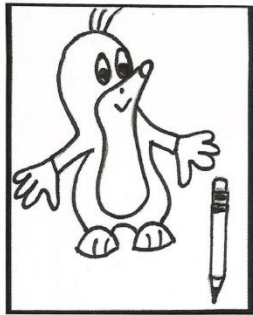
3. úroveň:

- V této úrovni měly děti za úkol nakreslit horní a dolní smyčku. Horní smyčka dětem nedělala víceméně žádný problém. Děti se snažily, aby smyčky vedly od vrchní linky ke spodní. V druhé části měly děti za úkol nakreslit dolní smyčky. V prvním a druhém řádku této části děti zvládaly obtahovat. Ve třetím řádku si již zkoušely dolní smyčky samy. Některé děti je zvládaly nakreslit hned, jiným to trvalo déle. Hlavní bylo, že se jim nakonec dolní smyčka povedla.
- první část úkolu byla lehčí a děti ji v každé úrovni zvládly, druhá část byla obtížnější, obzvláště třetí řádek, který děti zvládaly až na vlnky ve třetím řádku u druhé úrovně, kde samostatné vlnky spojovaly k sobě. Ve třetím řádku si tedy spíše měly zkusit vlnku samy jako v předchozích dvou řádcích a nikoli samotné vlnky jako v tomto případě.
- cíl pracovního listu byl u první a druhé úrovně splněn. U třetí úrovně byl splněn jen z poloviny. Propříště bych zvolila jinou formu nácviku nebo jinou interpretaci pracovního listu těchto grafomotorických prvků tak, aby došlo u této věkové skupiny ke zlepšení.

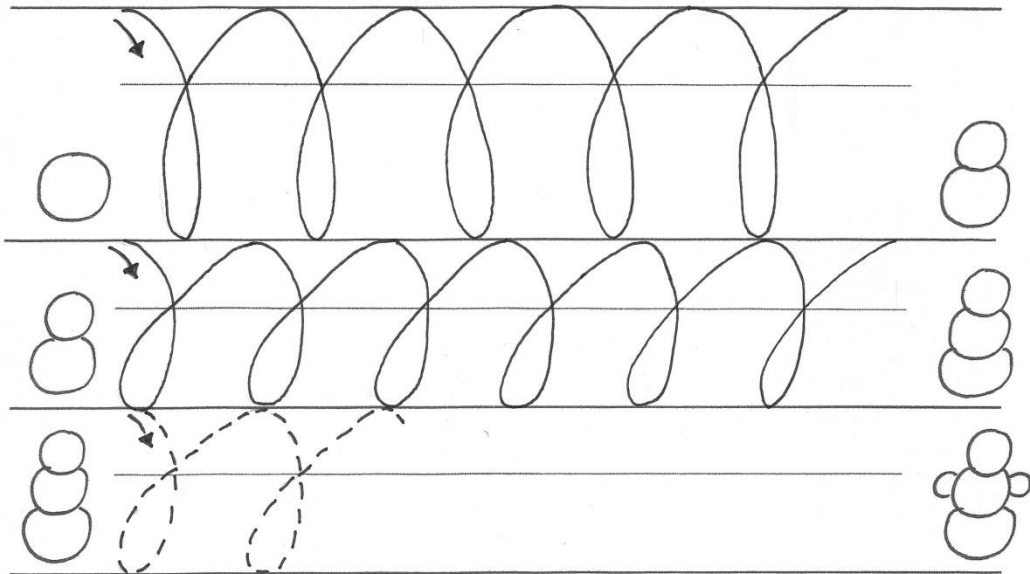
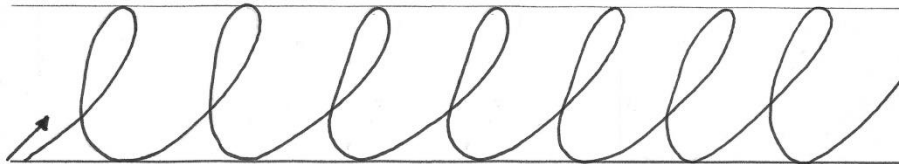
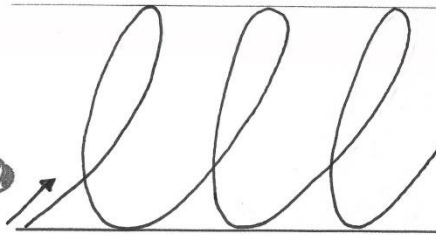
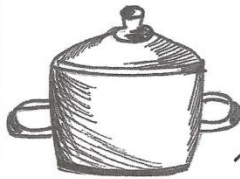
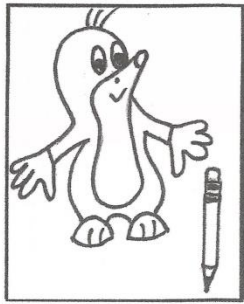
3.1.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Voda – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Voda – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Voda – 3. úroveň

3.2 Metodický list na téma Roční období

Téma: Roční období

Motivace:

1. úroveň:

- „*Jaké máme roční období? Na obrázcích jsou stromy – strom na jaře, v létě, na podzim a v zimě. Pod nimi je tabulka s obrázky, symboly. Každý symbol patří k určitému ročnímu období. Symbol v daném obrázku najdete a zakroužkujete ho.*“

2. úroveň:

- „*Jaké máme roční období? Na obrázcích jsou stromy – strom na jaře, v létě, na podzim a v zimě. Pod nimi je tabulka s obrázky, symboly. Všechny tyto symboly najdete a zakroužkujete je na obrázku.*“

3. úroveň:

- „*Jaké máme roční období? Na obrázcích jsou stromy – strom na jaře, v létě, na podzim a v zimě. Pod nimi je tabulka s obrázky, symboly. Spočítejte, kolikrát je každý symbol na obrázku a udělejte tolik teček pod symbol v tabulce. Každý jeden stejný symbol znamená jednu tečku. Podívejte se ke květinám v prvním případě – tři stejné květiny – tři tečky.*“

Popis:

1. úroveň:

- najít symboly z dolní tabulky na obrázcích stromu a tam je zakroužkovat

2. úroveň:

- najít všechny shodné symboly ze spodní tabulky a ty zakroužkovat

3. úroveň:

- spočítat všechny shodné symboly na obrázku a znázornit je pomocí teček pod daný symbol do tabulky podle ukázky

Pomůcky: tužka a pracovní list

Záměr IB:

- pozorovat změny ročního období

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:
 - dítě zakroužkuje správný shodný symbol na obrázku
2. úroveň:
 - dítě zakroužkuje všechny shodné symboly na obrázku
3. úroveň:
 - dítě spočítá symboly, které znázorní pomocí teček pod symbol

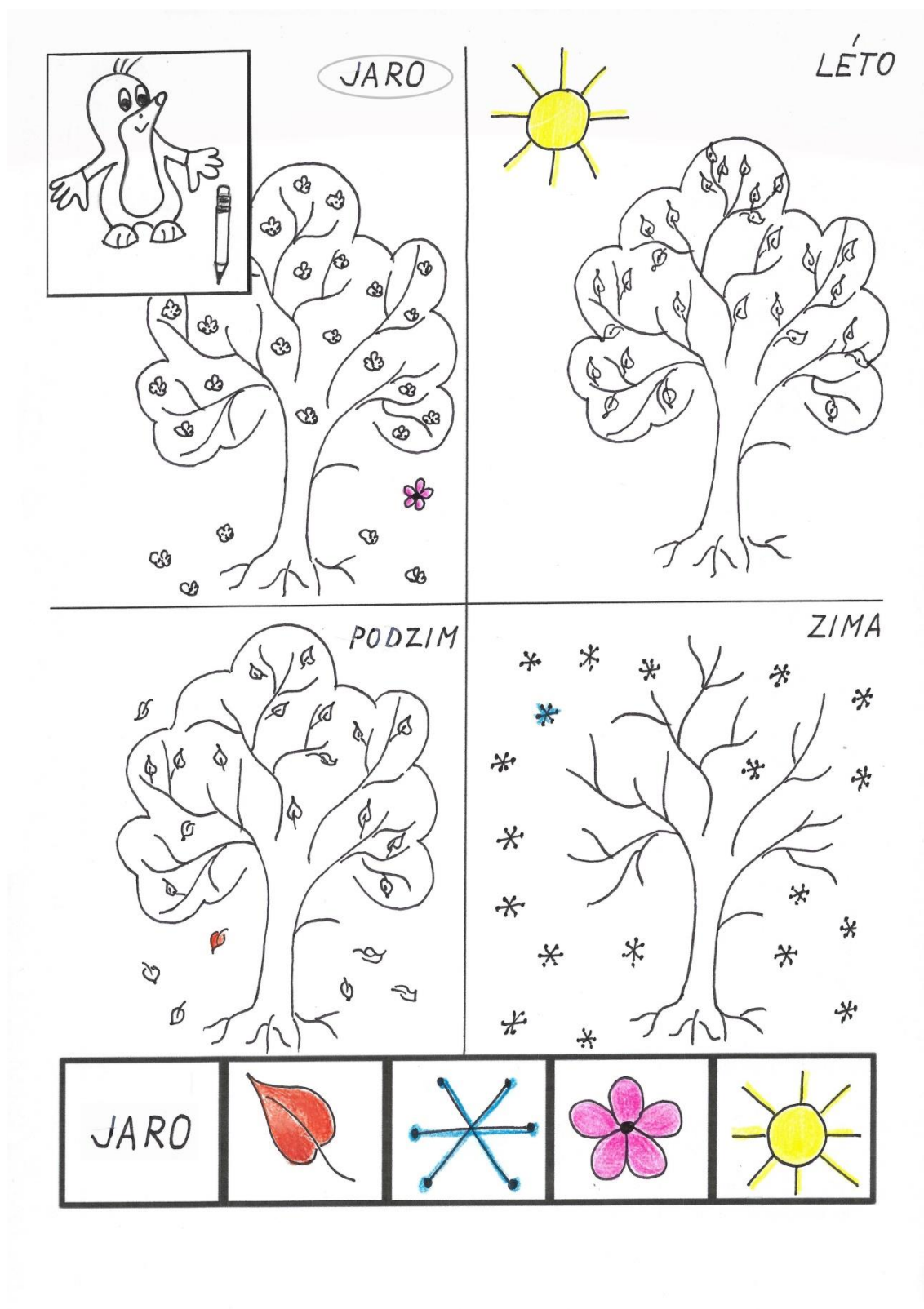
Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a svět

Možná alternativa: /

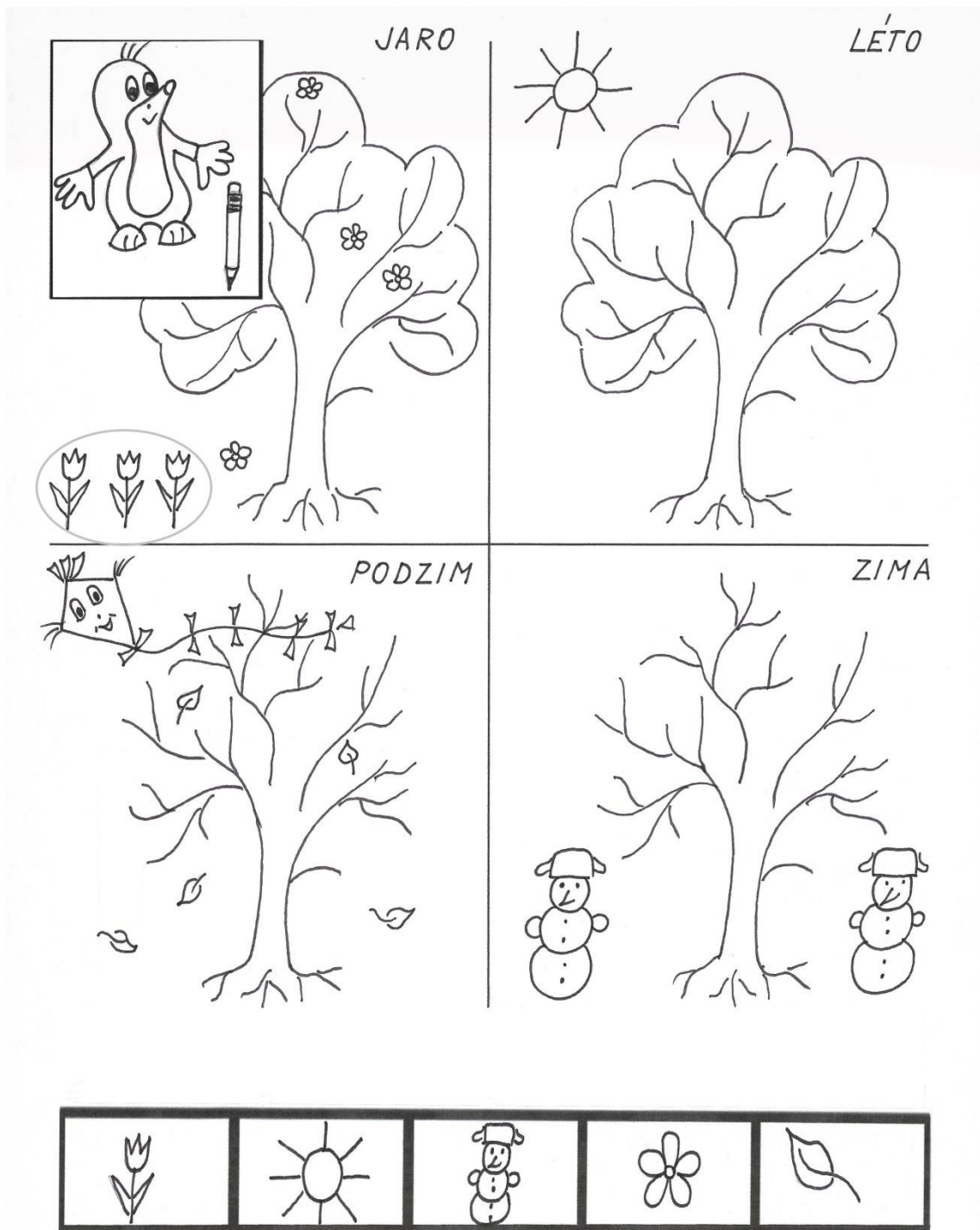
Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn, s výhradami u 1. úrovně

1. úroveň:
 - Mohlo by se zdát, že zakroužkovat dva stejné symboly bylo jednoduché, ale nebylo. Byla nezbytná individuální podpora. S dětmi jsem pracovala následovně: „*Copak to je?*“ Ukázala jsem na symbol listu. „*Víš, jakou má barvu?*“ Tento list má hnědou barvu. „*Vidíš někde na obrázku úplně stejný list?*“ Zde nebyl problém list ukázat. „*Vezmi si do ruky tužku nebo pastelku a ten list zakroužkuj.*“ Postup byl stejný i u zbylých symbolů. Jeden z problémů vidím i ve špatném zpracování ukázky, která měla být výraznější, například u stromu na podzim nakreslit navíc draka a toho jako na ukázku zakroužkovat. Symboly na obrázcích u stromů mohly být o trochu větší a čitelnější.
2. úroveň:
 - Pracovní list děti bavil. Nejenom, že ho všechny děti zvládly bez problému, ale dokonce si ho vybarvily – některé děti chtěly z vlastní vůle, někomu barvy posloužily jako pomůcka ke splnění úkolu.
3. úroveň:
 - Ačkoli jsem si zprvu myslela, že stanovený úkol je náročný, tak nebyl. Děti úkol zvládly. Někteří si dokonce obrázek vybarvily. Někdo se dokonce pokoušel napsat k puntíkům i čísla.

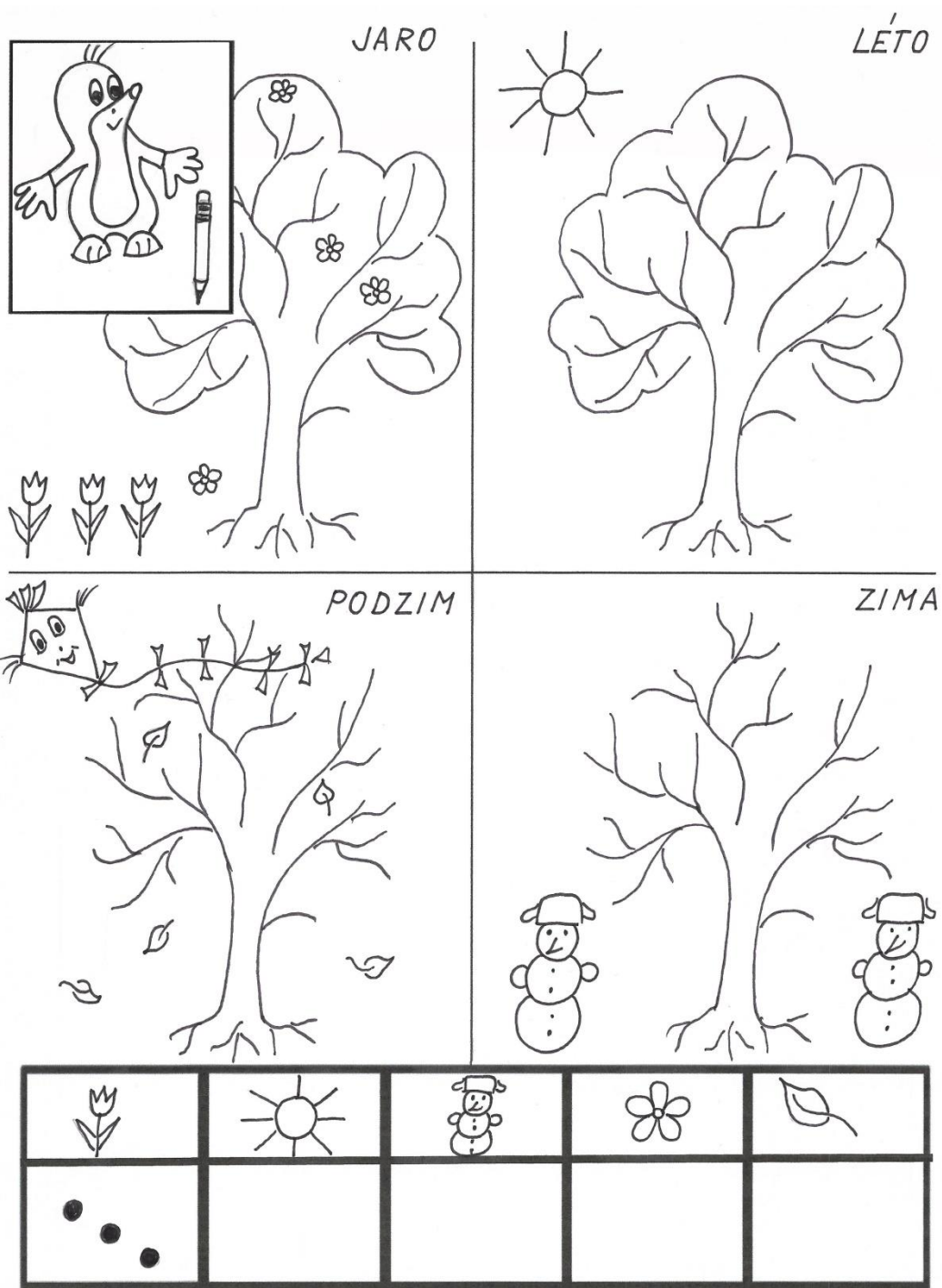
3.2.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Roční období – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Roční období – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Roční období – 3. úroveň

3.3 Metodický list na téma Počasí

Téma: Počasí

Motivace:

1. úroveň:

- „*Jaké máme na obrázku počasí? Na prvním obrázku – svítí sluníčko, na druhém – prší, na třetím je – duha a na posledním – sněží. Najděte tedy dva podobné obrázky a ty spojte, ať víme, že k sobě patří.*“

2. úroveň:

- „*Tady je ale obrázků s různým počasím. Přece jenom jsou tam dva podobné obrázky, které k sobě patří. Tudíž jedna fotografie nalevo bude mít svůj kreslený obrázek napravo.*“

3. úroveň:

- „*Tady je ale obrázků s různým počasím. Přece jenom jsou tam dva podobné obrázky, které k sobě patří. Najděte tedy k jedné fotografii jeden kreslený obrázek. Dejte si pozor, jedna fotografie obrázek nemá. Proto až ji najdete, tak ji do rámečku obrázek nakreslete.*“

Popis:

1. úroveň:

- spojit kreslené obrázky s fotografiemi, které k sobě patří

2. úroveň:

- spojit kreslené obrázky s fotografiemi, které k sobě patří

3. úroveň:

- spojit kreslené obrázky s fotografiemi, jedné fotografii chybí kreslený obrázek, proto je třeba ho do určeného rámečku dokreslit

Pomůcky: pastelky a pracovní list

Záměr IB:

- charakteristika počasí

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:

- dítě správně spojí obrázek s fotografií nebo naopak

2. úroveň:

- dítě správně spojí fotografii s kresleným obrázkem

3. úroveň:

- dítě správně spojí fotografii s kresleným obrázkem a dokreslí sluníčko

Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a svět

Možná alternativa: - 1. úroveň – pracovní list si můžete vytisknout dvakrát. Jeden pracovní list byste zalaminovali a obrázky z něj vystřihli. Děti by pak měly za úkol hledat úplně stejné obrázky, které by přiřkládaly k obrázkům na druhém vytištěném listu.

Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn, s výhradami u 1. a 3. úrovně

1. úroveň:

- Pracovní list byl pro děti náročný a chaotický. Měla tam být ukázka, co mají děti dělat a také by bylo vhodnější nechat kreslené obrázky v jednom řádku a fotografie ve druhém. Některé děti spojovaly bezmyšlenkovitě obrázky vedle sebe. Jiné děti ale pracovní list zvládly, i když některé měly potřebu se doptávat a potřebovaly slyšet otázky typu Co je to na obrázku? A kde ještě vidíš svítit sluníčko?

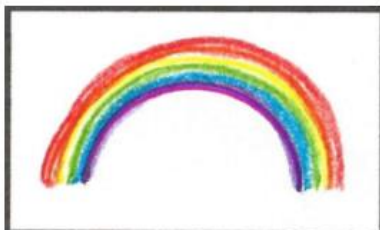
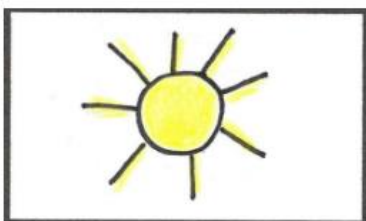
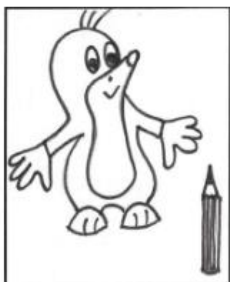
2. úroveň:

- Některé děti zvládly úkol samy, jiné se doptávaly. Někteří, aby se jim dvojice nepletli, tak si je spojili odlišnou barvou pastelky, což byl dobrý nápad. Tento list bych pro příště připojila k úkolům do skupinové aktivity.

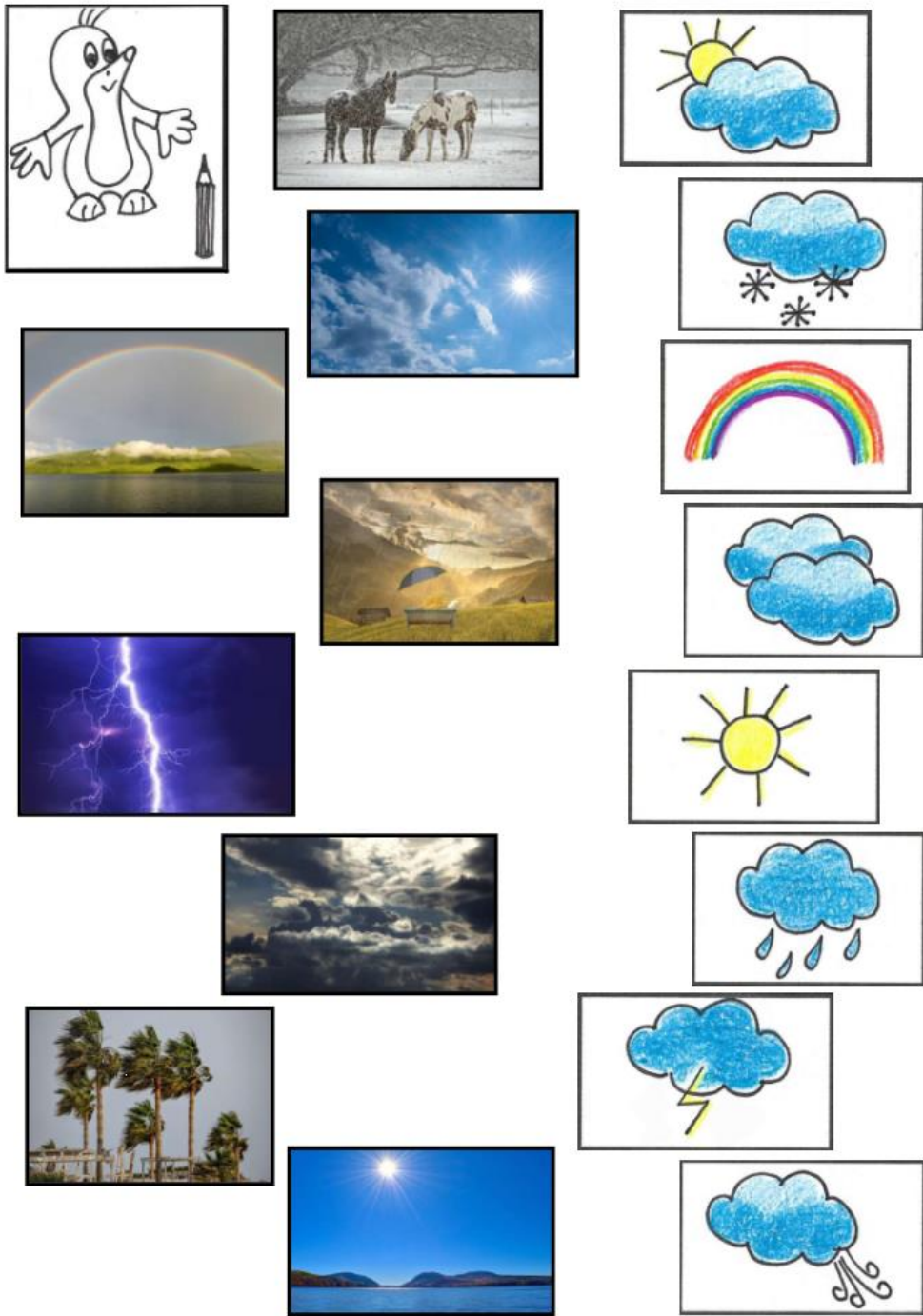
3. úroveň:

- Většina dětí tento úkol zvládla. Pro některé děti ve spodní hranici této úrovně to byl těžký úkol. Pro větší množství spojů mezi obrázky to mohlo u dětí vyvolat chaos. Dětem se také stávalo, že k jednomu obrázku bylo připojeno obrázků více nebo také, že zbylou fotografii zakroužkovaly, ale již nenakreslily sluníčko. I zde si některé děti pomáhaly barevnými pastelkami. Myslím si však, že jsem měla udělat pracovní list s méně obrázky, které by byly lépe uspořádané. Ačkoli to byl obtížný pracovní list, většina dětí ho splnila správně.

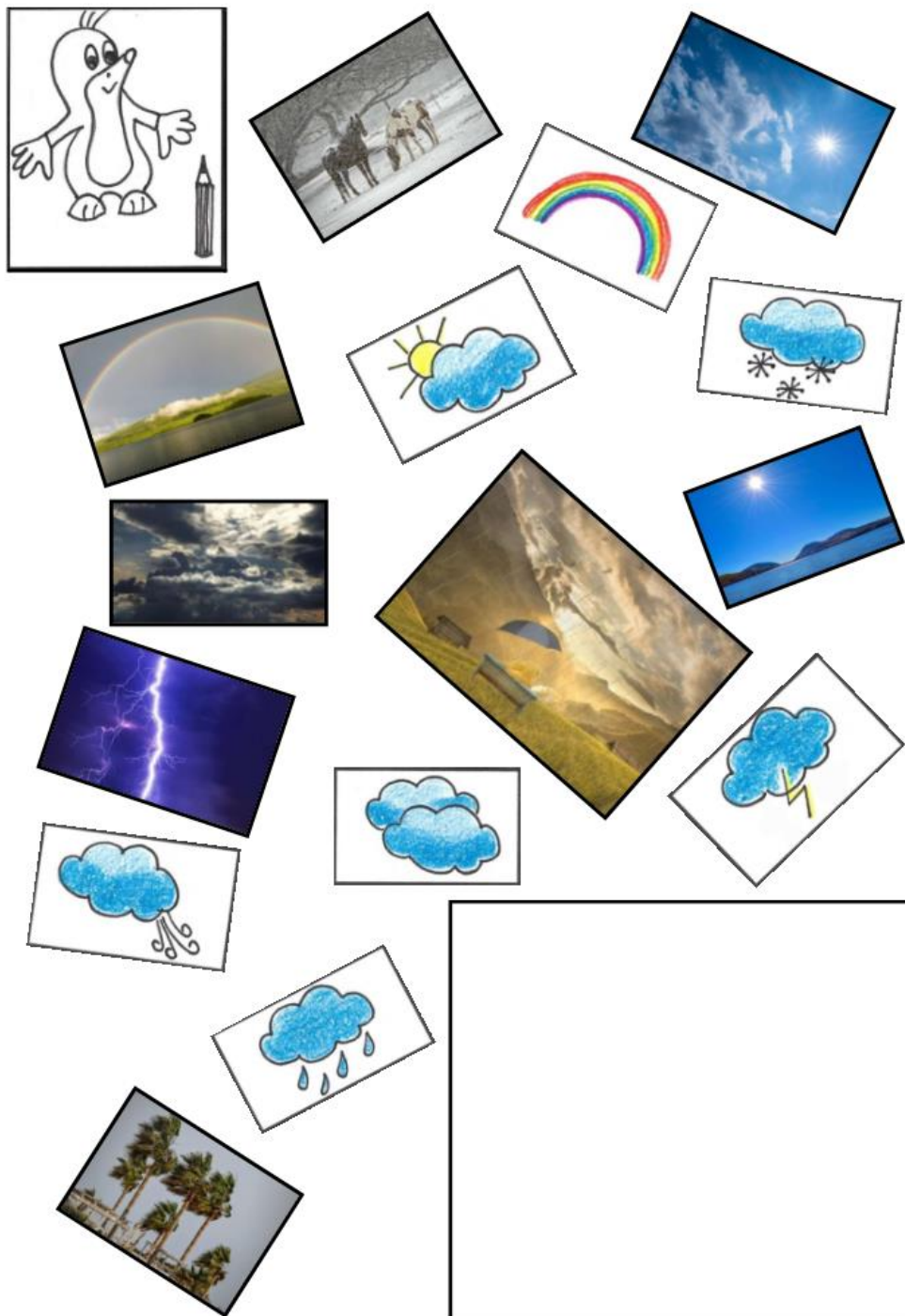
3.3.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Počasí – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Počasí – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Počasí – 3. úroveň

3.4 Metodický list na téma Mlád'ata

Téma: Mlád'ata

Motivace:

1. úroveň:

- *„Děti, co to máme na obrázku? Poznáte, co je to za zvířátka? Zvládnete najít každé mamince v řádku její mlád'átko?“*

2. úroveň:

- *„Děti, co to máme na obrázku? Poznáte, co je to za zvířátka? Ale kdepak jsou jejich mlád'átka? Najdete je na druhém listě, který jsem vám dala. Obrázky vystříhnete. Kdo si je jistý, může je nalepit na první pracovní list podle vzoru (se slepicí), který máte nahoře. Ale pozor, mlád'átka lepíme k mamince od nejmenšího po největší! Kdo si není jistý, vystřižené obrázky pouze přiloží na tabulku na prvním listě. Až to budete mít hotové, spolu to zkontrolujeme. Pokud to bude správně, budete si moci obrázky nalepit.“*

3. úroveň:

- *„Děti, co to máme na obrázku? Poznáte, co je to za zvířátka? Chybí nám tu maminky a mlád'átka. Ty najdete na druhém listě, který jsem vám dala. Obrázky vystříhnete. Kdo si je jistý, může je nalepit na první pracovní list podle vzoru (s kohoutem), který máte nahoře. Ale pozor, lepíme zvířecí rodinu – tátu, mámu a mládě. Kdo si není jistý, vystřižené obrázky pouze přiloží na tabulku na prvním listě. Až to budete mít hotové, spolu to zkontrolujeme. Pokud to bude správně, budete si to moci nalepit.“*

Popis:

1. úroveň:

- najít a zakroužkovat správné mládě

2. úroveň:

- rozstříhat tabulku na druhém pracovním listě, ze kterého dětem vznikne 15 obrázků s mlád'aty, které je potřeba ke správné matce seřadit a nalepit od nejmenšího obrázku po největší do tabulky na první pracovní list

3. úroveň:

- rozstříhat tabulku na druhém pracovním listě, ze kterého dětem vznikne 10 obrázků. Úkolem dětí bude poskládat rodinu – k samci děti přiřadí a nalepí na první pracovní list samici a jejich mládě.

Pomůcky: pastelky (1. úroveň); nůžky, lepidlo, 2x pracovní list (2. a 3. úroveň)

Záměr IB:

- rozvíjet poznání sledováním probouzející se přírody na jaře – mláďata

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:

- dítě pozná a zakroužkuje mládě

2. úroveň:

- dítě zvládá vystříhnout obrázky, které zvládá seřadit (od nejmenšího po největší) a nalepit tam, kam patří

3. úroveň:

- dítě zvládá vystříhnout obrázky, které zvládá seřadit (zvířecí rodinu) a nalepit tam, kam patří

Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a svět

Možná alternativa: /

Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn, s výhradami u 1. úrovně

1. úroveň:

- Pracovní list děti zvládly s dopomocí. Myslím si, že ta mláďata neměla být v jedné tabulce, ale u každého zvířete měl být řádek oddělen. Bylo by to pro děti přehlednější. Děti takto hledaly mláďata v celé tabulce. Děti zvíře poznaly i pojmenovaly. Při ukázce, ze kterých tří obrázků mláďat si mohou vybrat, tak si vybraly mládě správné. Mláďata již nepojmenovaly.

2. úroveň:

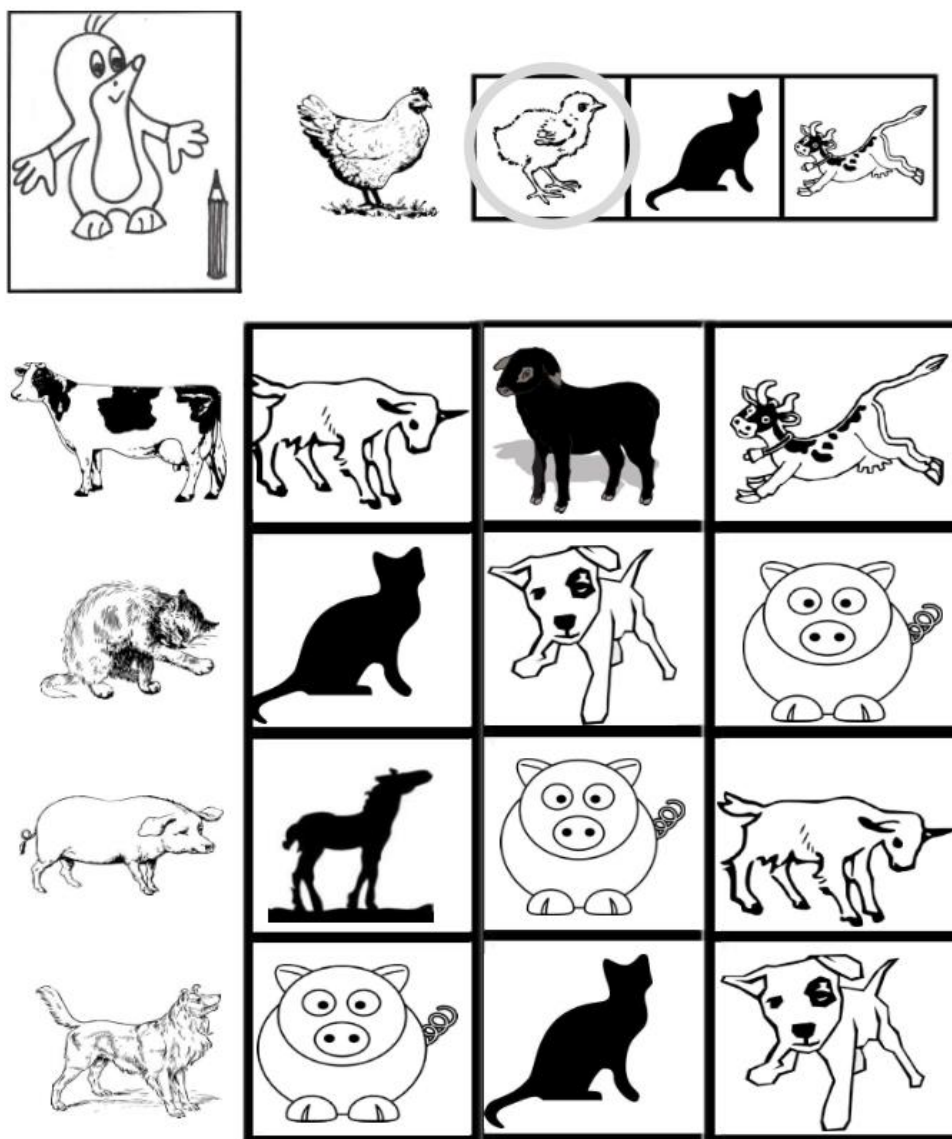
- Tento pracovní list byl velmi časově náročný, protože obrázků na vystřihování bylo celkem dost. Hodně dětí mělo potřebu se doptávat, co mají dále dělat. Byly děti, co úkol zvládly. Někomu se podařilo to, že seřazoval od největšího po nejmenší, někdo to tam dokonce nalepil, jak se mu chtělo, a tudíž mláďata nebyla seřazena podle velikosti. Důležité je zmínit, že mláďata byla vždy správně přiřazena. Stávalo se, že jak děti seděly vedle sebe, tak se jim mnohdy obrázky pomíchaly. Některé děti si

totiž obrázky rozstříhaly všechny. Jiné si je stříhaly postupně a rovnou si je přikládaly či lepily do tabulky, což bylo chytré.

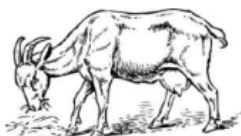
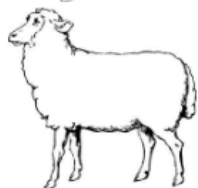
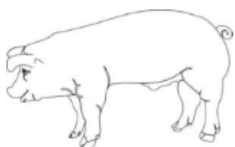
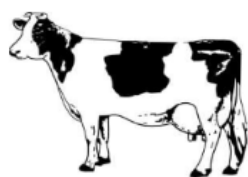
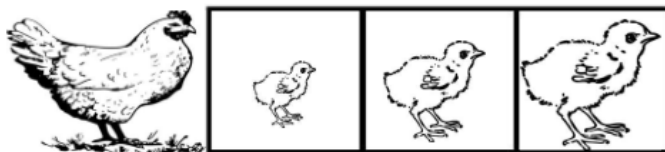
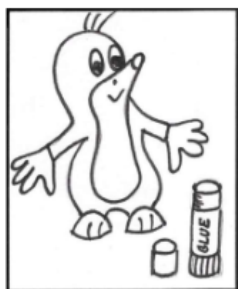
3. úroveň:

- Děti tento list zvládaly s přehledem. Někomu se podařilo, že nalepil mládě před samici, ale to se spíše stalo z nepozornosti.

3.4.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

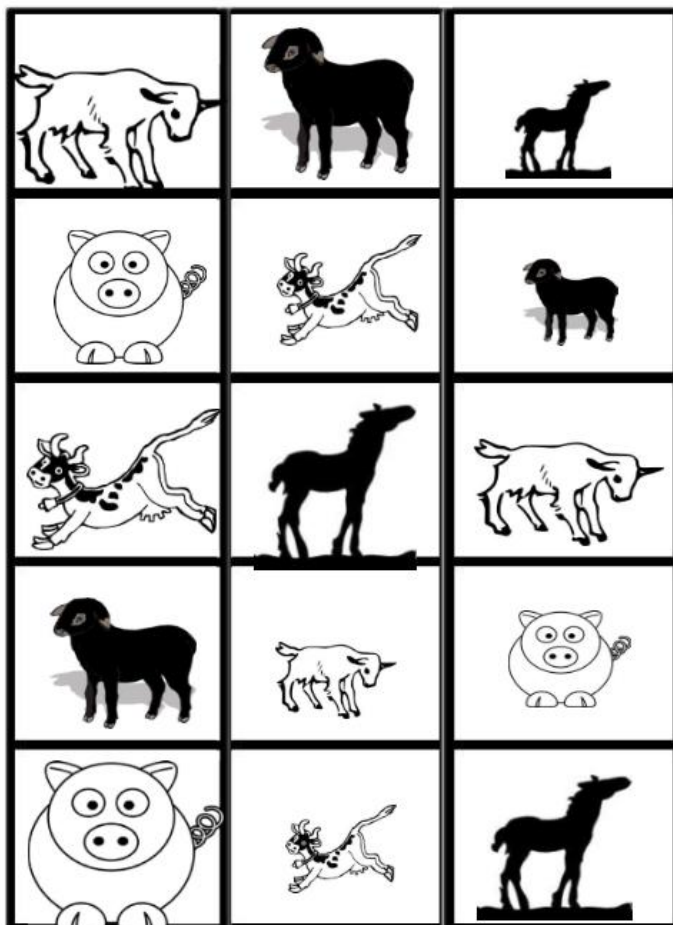
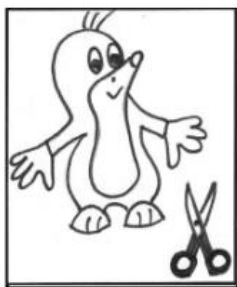

Ukázka pracovního listu na téma Mlád'ata – 1. úroveň

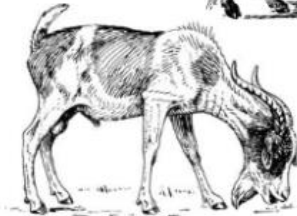
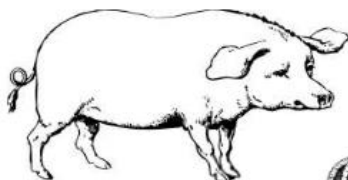
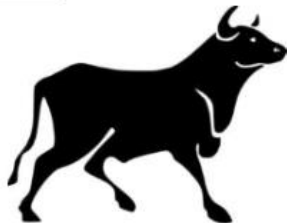
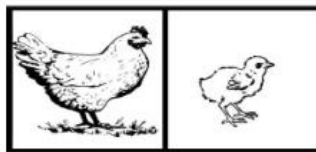
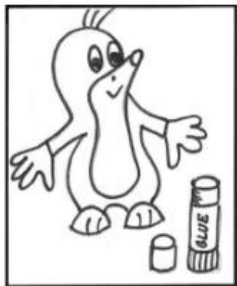

Ukázka první části pracovního listu na téma Mlád'ata – 2. úroveň

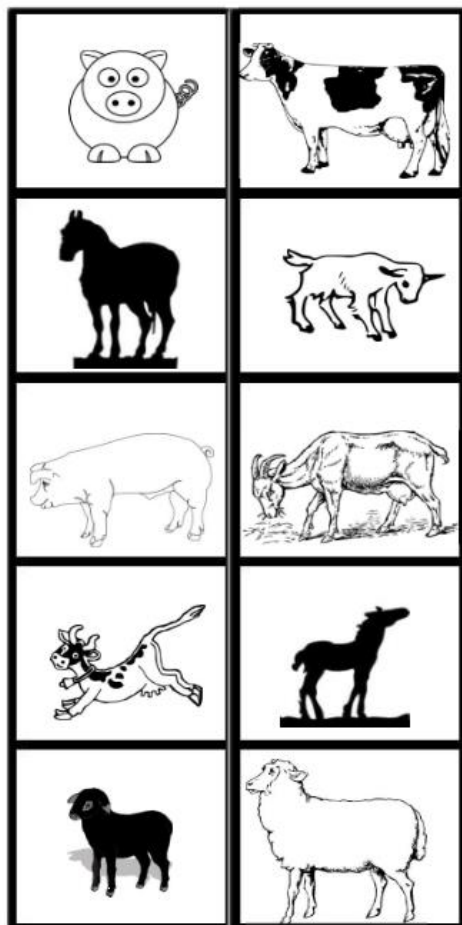
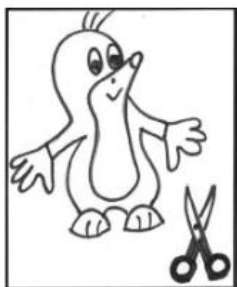

Ukázka druhé části pracovního listu na téma Mlád'ata – 2. úroveň

Ukázka první části pracovního listu na téma Mlád'ata – 3. úroveň

Ukázka druhé části pracovního listu na téma Mlád'ata – 3. úroveň

3.5 Metodický list na téma Velikonoce

Téma: Velikonoce

Motivace:

1. úroveň:

- „Na Velikonoce mimo jiné zdobíme vajíčka. A my si také jedno ozdobíme!“

2. úroveň:

- „Pamatujete si, jaký svátek se blíží? Ten svátek jara, kdy kluci chodí s pomlázkou a maminky mají napečené beránky? Ano, na Velikonoce mimo jiné zdobíme i vajíčka. Pojďme si také jedno ozdobit!“

3. úroveň:

- „Pamatujete si, jaký svátek se blíží? Ten svátek jara, kdy kluci chodí s pomlázkou a maminky mají napečené beránky? Ano, na Velikonoce mimo jiné zdobíme i vajíčka. Pojďme si také jedno ozdobit!“

Popis: - pracovní list se skládá ze tří řádků, v prvních dvou dané prvky obsahují, ve třetím řádku již zvládají nakreslit samy

1. úroveň:

- úkolem je nakreslit kruhy

2. úroveň:

- úkolem je nakreslit “zuby“

3. úroveň:

- úkolem je nakreslit spirály

Pomůcky: tužka, pracovní list

Záměr IB:

- společně prožívat svátky jara, vysvětlit význam, zvyky a tradice Velikonoc

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:

- dítě nakreslí kruh

2. úroveň:

- dítě nakreslí “zuby“

3. úroveň:

- dítě nakreslí spirálu

Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a společnost

Možná alternativa: /

Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn

1. úroveň:

- Pracovní list má tři řádky. V prvním a druhém řádku měly zkusit kruhy obtáhnout. Ve třetím řádku měly děti zkusit kruhy nakreslit samy. Děti podle svých možností kruhy nakreslily. Některé děti si kruhy v prvním a druhém řádku obtáhly, některé je vůbec neobtáhly a někdo si je dokonce vybarvil. Jediný problém vidím v tom, že se děti neorientovaly v řádcích.

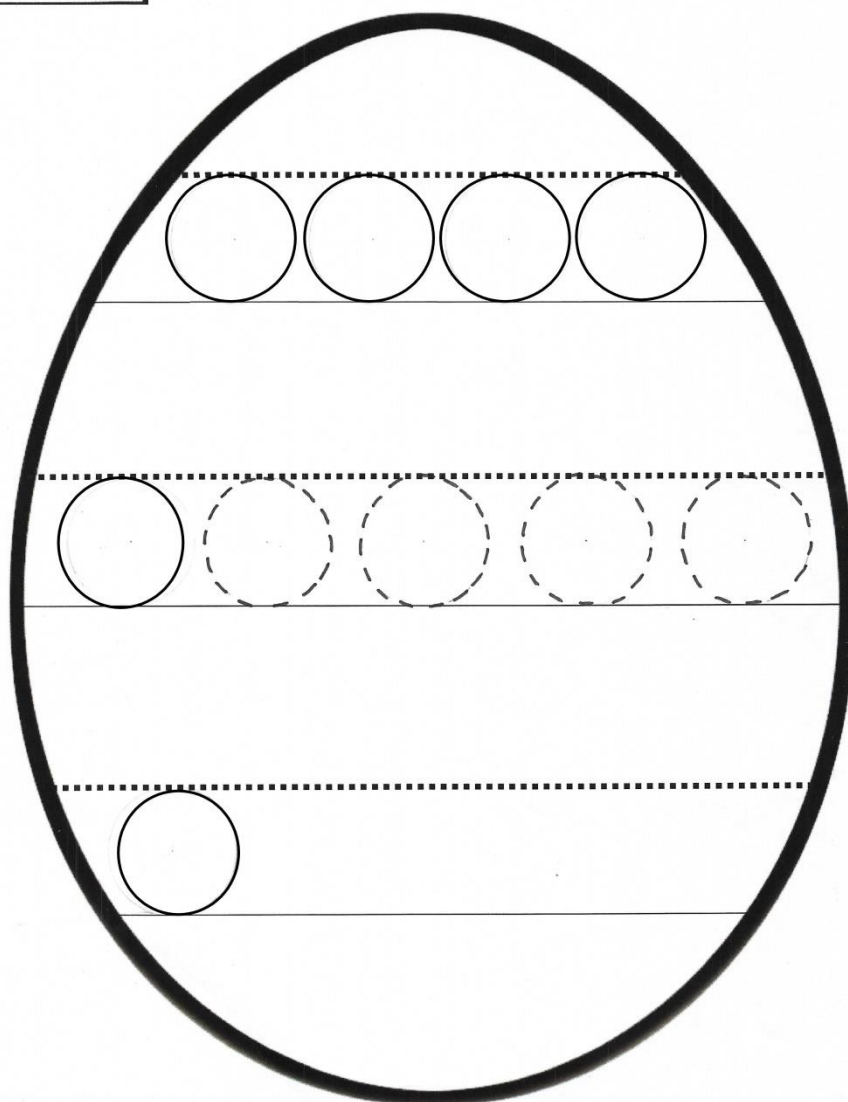
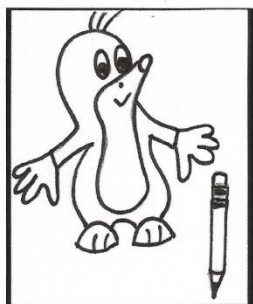
2. úroveň:

- V tomto pracovním listě měly děti nakreslit “zuby“. Tento úkol většina zvládla. Jednomu dokonce zuby splývaly v trojúhelníky, a tak se snažil ve třetím řádku kreslit trojúhelníky. Našly se děti, které obtáhly i vejce okolo. I v tomto úkolu někteří nakreslily zuby mimo řádky. S tím rozdílem, oproti první úrovni, že zuby byly nakresleny tak, jako by tam patřily.

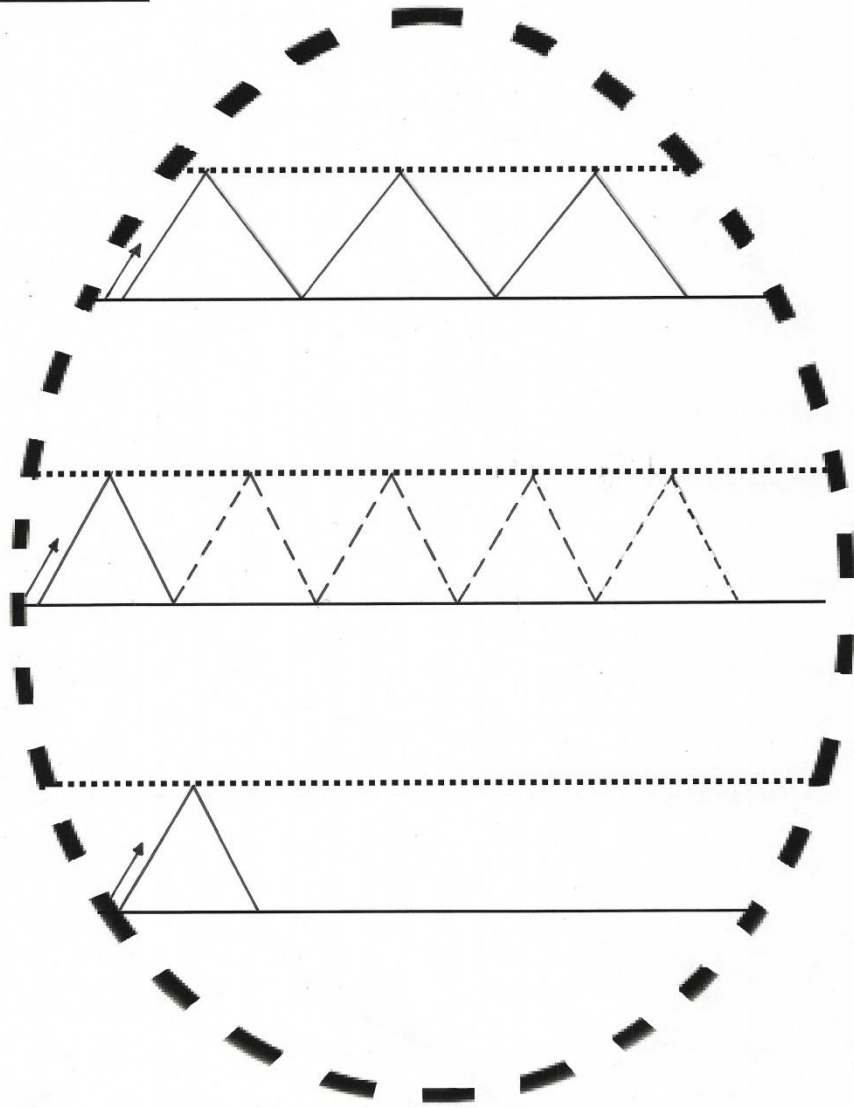
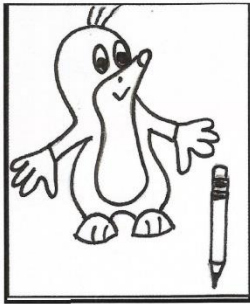
3. úroveň:

- Úkolem bylo nakreslit spirály. Byly děti, kterým se spirály dařily lépe, jiným hůře. Podstatné bylo, že většině dětí se většina spirál vydařila. I u tohoto listu kreslily spirály i mimo řádky. Zajímalo mě také, zda někdo obtáhne i vejce okolo a to napadlo jen jedno dítě.

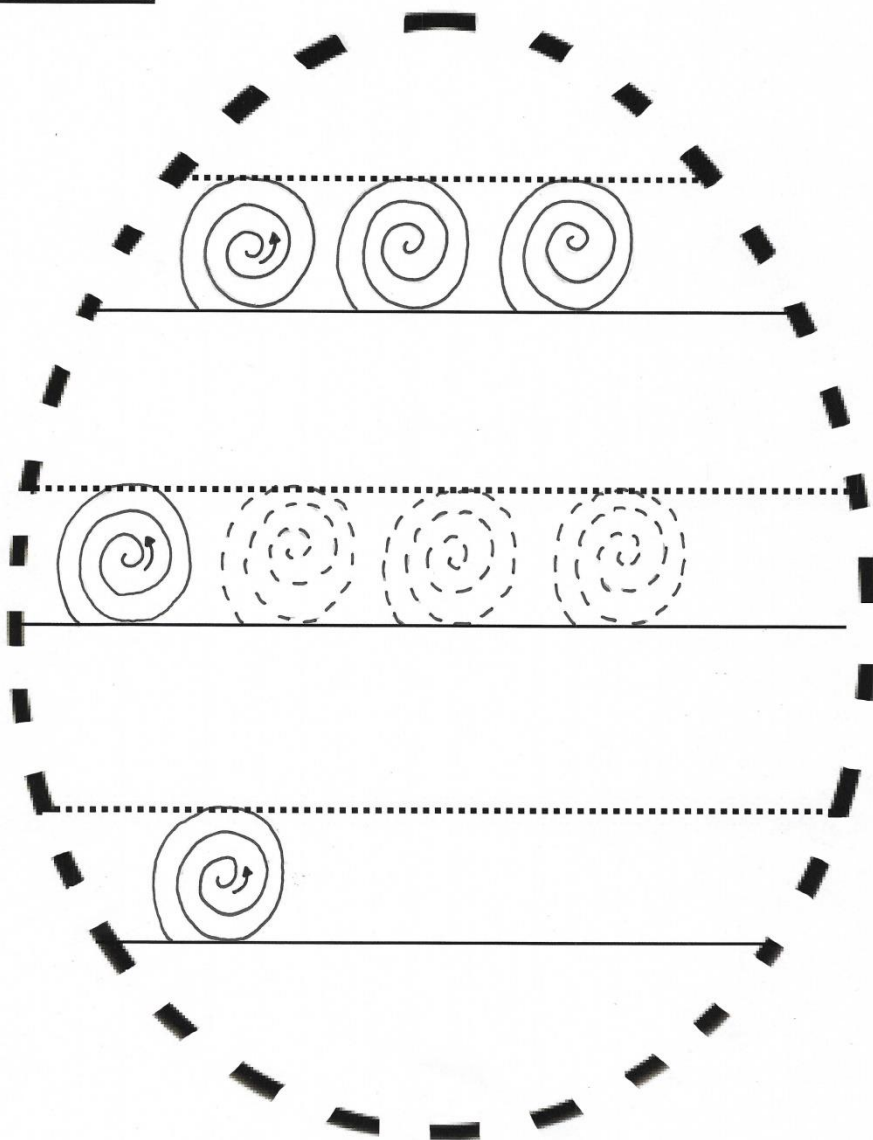
3.5.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Velikonoce – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Velikonoce – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Velikonoce – 3. úroveň

3.6 Metodický list na téma Den Země

Téma: Den Země

Motivace:

- „Na Den Země si připomínáme, jak bychom se měli starat o naši planetu Zemi. Pracovní list si vymalujete a zkuste popřemýšlet, proč jsou na něm právě tyto obrázky.“

Popis:

1. úroveň:
 - vybarvit obrázek dle vlastní fantazie
2. úroveň:
 - vybarvit obrázek dle vlastní fantazie
3. úroveň:
 - vybarvit obrázek dle předlohy

Pomůcky: pastelky, pracovní list

Záměr IB:

- společně prožívat svátky jara, vysvětlit význam – Den Země

Cíl pracovního listu:

- dítě vybarví obrázek dle svých možností

Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý, dítě a svět

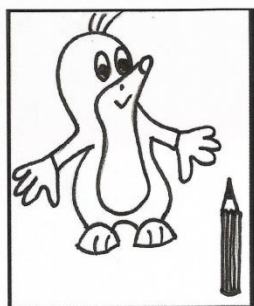
Možná alternativa: /

Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn

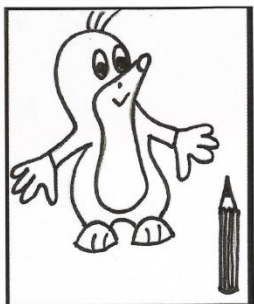
- na tomto pracovním listu jsem chtěla poukázat na rozdíl mezi úrovněmi ve vybarvování a myslím, že se mi to podařilo
- potěšilo mě, že se dětem pracovní list líbil
- po dokončení pracovního listu jsme si sedli do kruhu. Doprostřed jsme dali hotové obrázky. Děti hádaly, který obrázek je čí.
- děti poznávaly obrázky na pracovním listu a společně se pokoušely přijít na to, jakou spojitost s tímto dnem mají a co znamenají, popřípadě, jak mohou pomoci
- hlavními tématy byly: modrá planeta, láska k přírodě i lidem kolem sebe bez ohledu na jejich barvu pleti, Slunce jako zdroj světla a energie, symbol pro třídění odpadu, strom jako zdroj dřeva a kyslíku, zvířata a rostliny, žárovka – úspora energie a kapky vody jako symbol, jak s vodou šetřit

- pracovní list posloužil jako motivace k dalším činnostem ve spojitosti s tímto tématem
- toto téma děti opravdu zaujalo

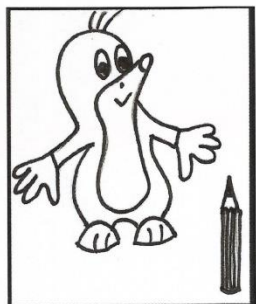
3.6.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Den Země – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Den Země – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Den Země – 3. úroveň

3.7 Metodický list na téma Čarodějnice

Téma: Čarodějnice

Motivace:

1. úroveň:

- „Podívejte se na obrázky (v ukázce), které patří k pálení čarodějnic. Pozor, jeden obrázek ale k pálení čarodějnic nepatří, a proto jsme ho zakroužkovali. Je to auto. V každé řadě je vždy jeden obrázek, který do řady nepatří. Najděte to ho a zakroužkujte.“

2. úroveň:

- „Podívejte se na obrázky (v ukázce), které patří k pálení čarodějnic. Pozor, jeden obrázek ale k pálení nepatří, proto jsme ho zakroužkovali. Je to auto. V každé řadě je vždy jeden obrázek, který do řady nepatří. Najděte to ho a zakroužkujte.“

3. úroveň:

- „Máme tady dva obrázky s čarodějnicí, které vypadají stejně, ale stejné nejsou. Najdi 5 rozdílů a rozdíly vyznač!“

Popis:

1. úroveň:

- list se skládá ze čtyř řad, z nichž v každé řadě je obrázek, který do ní nepatří. Ten, který do řady nepatří, děti zakroužkují.

2. úroveň:

- list se skládá z pěti řad, z nichž v každé řadě je obrázek, který do ní nepatří. Ten, který do řady nepatří, děti zakroužkují.

3. úroveň:

- najít 5 rozdílů

Pomůcky: pastelky, pracovní list

Záměr IB:

- společně prožívat svátky jara, vysvětlit význam – Čarodějnice

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:

- dítě vyhledá výrazně jiný obrázek v řadě

2. úroveň:

- dítě vyhledá odlišný obrázek, který do řady nepatří

3. úroveň:

- dítě najde 5 rozdílů

Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a společnost

Možná alternativa: /

Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn u 2. úrovně, s výhradami u 1. a 3. úrovně

1. úroveň:

- Děti měly za úkol najít odlišný obrázek v řadě. V prvním řádku se jednalo o měsíc, zbytek byly čarodějnice. Do druhého řádku nepatřil skřítek, protože zbytek byla zvířata – netopýr, kočka, pavouk. Do třetího řádku nepatřila lebka, protože zbytek byl součástí čarodějnického převleku – klobouk, plášť, kozačky. Do čtvrtého řádku nepatřilo prasátko, protože zbytek bylo náčiní k vaření lektvarů – zkumavka, baňka, kotlík. Toto byl opravdu těžký pracovní list. Ukázka je nečitelná. Nešťastně byly zvoleny vedle sebe obrázky auta a ohně, jelikož jedno je v kroužku a druhé bylo orámováno ve čtverci, což si myslím, že u dětí vyvolávalo zmatek. Pro děti této úrovně jsem měla zvolit úplně jiný koncept pracovního listu.

2. úroveň:

- Děti měly za úkol najít odlišný obrázek v řadě. V prvním řádku se jednalo o měsíc, zbytek byly čarodějnice. Ve druhém řádku to bylo kolo, protože zbytek byly pomůcky čarodějnice – hůl, koště a kouzelnická hůlka. Do třetího řádku nepatřila lebka, protože zbytek byly součástí čarodějnického převleku – kozačky, klobouk, plášť. Do čtvrtého řádku nepatřil skřítek, protože zbytek byla zvířata – pavouk, kočka a netopýr. V pátém řádku bylo náčiní k vaření lektvarů, proto do řádku nepatřilo prasátko. Tento pracovní list většina dětí zvládla. Některé děti si však nebyly jisté u třetího řádku, kde zakroužkovaly plášť i lebku. Vidím to jako chybu pracovního listu, protože děti nepoznaly plášť. Pro zajímavost jsem se zeptala dětí, proč obrázek, který zakroužkovaly, do řady nepatří. Některé děti znaly odpověď, jiné děti sice zakroužkovaly správnou odpověď, ale už mi nebyly schopné říci, proč právě tento obrázek do řady nepatří.

3. úroveň:

- Děti měly najít 5 rozdílů. Čarodějnici chyběla záplata, kus pásku – pentle, bradavice na nose, pavouk na klobouku a jedna hvězdička s obličejem. Tento formát pracovního listu děti bavil. Největší záhadou bylo najít hvězdičku. Zajímavé bylo, že děti kroužkovaly chybějící hvězdičku minimálně dvakrát. Postavení hvězd jim zřejmě nedávalo smysl. Pro děti bylo velmi těžké si uvědomit, že chybí právě jedna hvězdička s obličejem, ta nejdál od měsíce.

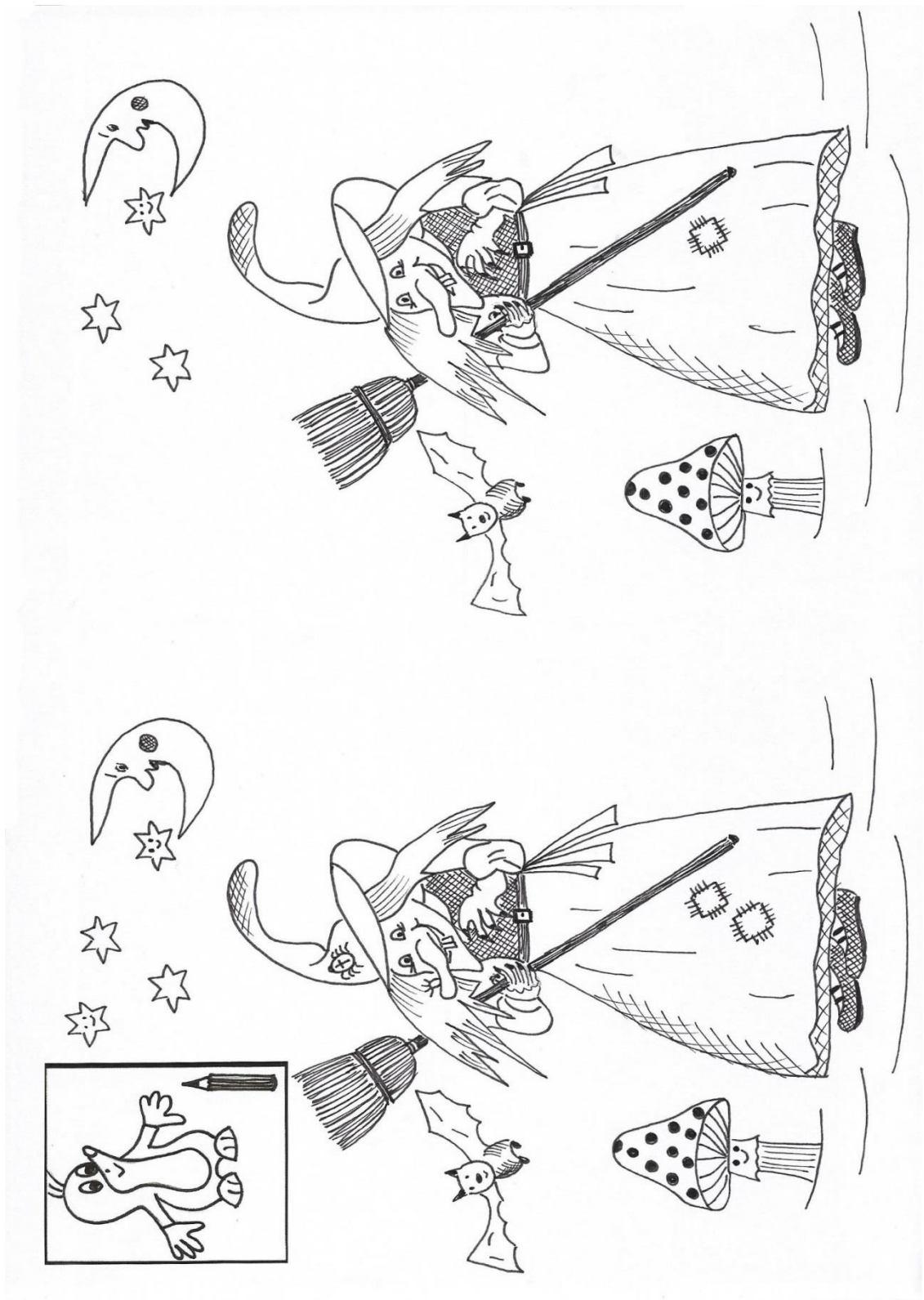
3.7.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Čarodějnice – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Čarodějnice – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Čarodějnice – 3. úroveň

3.8 Metodický list na téma Zápis

Téma: Zápis

Motivace:

1. úroveň:

- „Některé děti půjdou v září do školy, kde se budou učit číst, psát i počítat. Nejprve půjdou k zápisu, kde budou plnit různé úkoly. Jeden z nich by mohl být na poznávání geometrických tvarů. Poznáte geometrické tvary (v ukázce)? Nejprve je obtáhněte, a poté je zkuste dokreslit.“

2. úroveň:

- „Některé děti půjdou v září do školy, kde se budou učit číst, psát i počítat. Nejprve půjdou k zápisu, kde budou plnit různé úkoly. Jeden z nich by mohl být na poznávání geometrických tvarů. Poznáte geometrické tvary (v ukázce)? Nejprve je obtáhněte, a poté je zkuste dokreslit.“

3. úroveň:

- „Někteří z vás půjdou v září do školy, kde se budete učit číst, psát i počítat. Nejprve půjdete k zápisu, kde budete plnit různé úkoly. Jeden z nich by mohl být na poznávání geometrických tvarů. Poznáte geometrické tvary (v ukázce)? Vaším úkolem bude dokreslit druhou polovinu panáčka.“

Popis:

1. úroveň:

- obtáhnout a dokreslit kruh a čtverec

2. úroveň:

- dokreslit kruh, čtverec a trojúhelník

3. úroveň:

- dokreslit panáčka z geometrických tvarů (kruhu, čtverce, trojúhelníku a obdélníku)

Pomůcky: tužka, pracovní list

Záměr IB:

- pomocí různých úkolů a činností učít děti zvládat požadavky na ně kladené u zápisu

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:
 - dítě dokreslí tvar kruhu a čtverce
2. úroveň:
 - dítě dokreslí tvar kruhu, čtverce a trojúhelníku
3. úroveň:
 - dítě dokreslí panáčka z geometrických tvarů

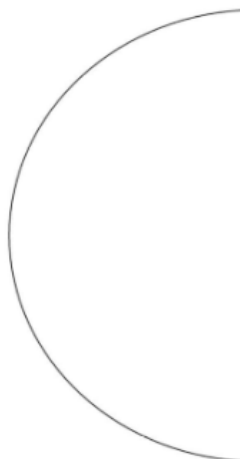
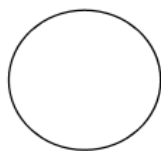
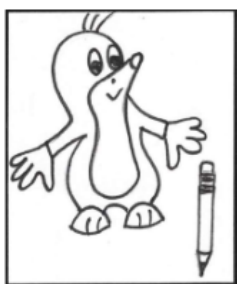
Vazba na okruhy: dítě a jeho tělo, dítě a jeho psychika

Možná alternativa: /

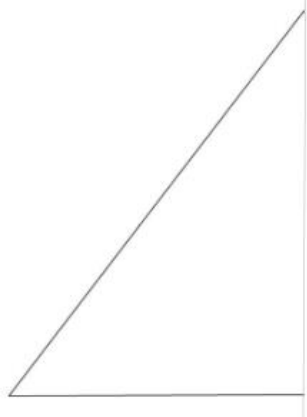
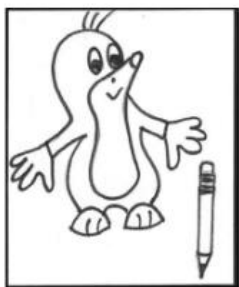
Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn u 2. a 3. úrovně, u první nikoli

1. úroveň:
 - Tento úkol byl pro děti obtížným. Je vhodný pro starší děti. Děti tvary vybarvily, ale nedokreslily. Cíl nebyl splněn, protože úkol nebyl přiměřený věku dětí. Děti poznaly kruh, který nazvaly kolo, čtverec děti nepojmenovaly ani nepoznaly. Pracovní list měl být zaměřen na procvičení geometrických tvarů a nikoli na grafomotoriku. Propříště bych zvolila odlišný pracovní list nebo jinou didaktickou pomůcku.
2. úroveň:
 - Děti tvary dokreslily. Kruh děti poznaly i pojmenovaly. Čtverec a trojúhelník děti poznaly, ale již nepojmenovaly.
3. úroveň:
 - Děti panáčka dokreslily. Základní geometrické tvary děti poznaly i pojmenovaly správně. Jen některým se pletl čtverec a obdélník.

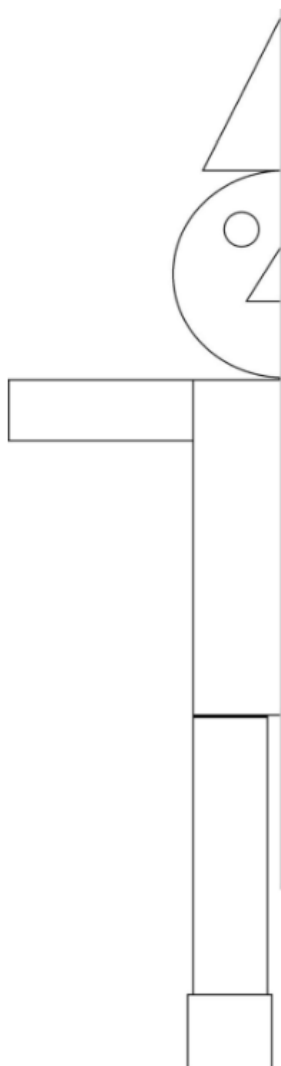
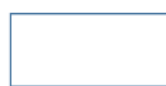
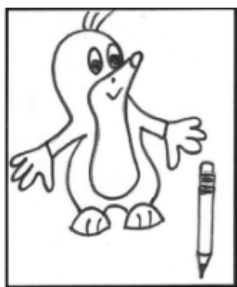
3.8.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Zápis – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Zápis – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Zápis – 3. úroveň

3.9 Metodický list na téma Domáci a volně žijící zvířata

Téma: Domáci a volně žijící zvířata

Motivace:

- „Poznáte, jaké zvíře žije doma a jaké žije volně v přírodě?“

Popis:

1. úroveň:

- Vezměte si první pracovní list, na kterém je krtek s nůžkami. Obrázky vystříhnete. Vystřižené obrázky dejte dětem. Ty je poskládají a nalepí na druhý pracovní list, na kterém je krtek s lepidlem. Děti rozhodnou, zda obrázek patří do rámečku pod domeček – značí domácí zvíře nebo pod strom – značí volně žijící zvíře.

2. úroveň:

- Děti vystříhnou čtyři obrázky z prvního pracovního listu, na kterém je krtek s nůžkami, které pak dále rozstříhají podle šedých linií. Poté na druhý pracovní list s krtkem a lepidlem obrázky sestaví a nalepí, buď pod domeček – značí domácí zvíře nebo pod strom – značí volně žijící zvíře.

3. úroveň:

- Děti vystříhnou čtyři obrázky z prvního pracovního listu, na kterém je krtek s nůžkami, které pak dále rozstříhají podle šedých linií. Poté na druhý pracovní list s krtkem a lepidlem obrázky sestaví a nalepí, buď pod domeček – značí domácí zvíře nebo pod strom – značí volně žijící zvíře.

Pomůcky: 2x pracovní list, nůžky, lepidlo

Záměr IB:

- rozlišení domácích a volně žijících zvířat

Cíl pracovního listu:

1. úroveň:

- dítě poskládá obrázek ze dvou částí i čtyř částí

2. úroveň:

- dítě vystříhne a poskládá obrázek z několika částí

3. úroveň:

- dítě vystříhne a poskládá obrázek z několika částí

Vazba na okruhy: dítě a tělo, dítě a svět

Možná alternativa: /

Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn

1. úroveň:

- Některé děti si chtěly obrázky vystříhnout samy. Neviděla jsem problém, proč by si děti nemohly zkusit obrázky vystříhnout. Dětem jsem obrázky obstříhla, aby se jim lépe držely a lépe se jim stříhalo. Na děti bylo potřeba dohlížet a pomáhat jim, aby se nestříhly. Již chápu, proč literatura doporučuje stříhání až od 4 let. Většina dětí poskládala i nalepila obrázky správně. Myslím si však, že tento pracovní list byl pro děti neatraktivní. Zvolila bych jiné domácí zvíře, místo kočky bych zvolila například prase, aby byl vidět lépe rozdíl mezi domácím a volně žijícím zvířetem.

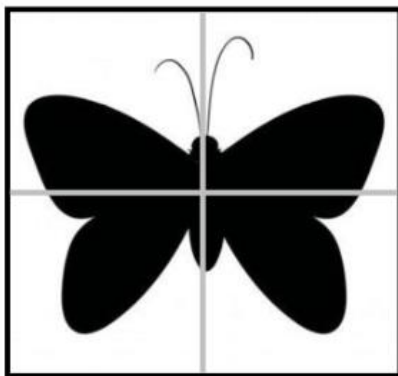
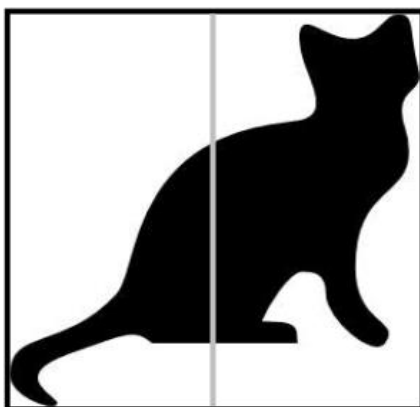
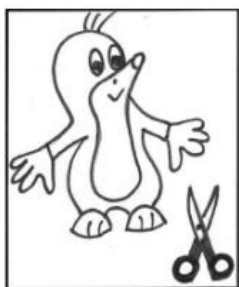
2. úroveň:

- Tento pracovní list byl časově hodně náročný. Mnohdy byla nutná individuální podpora i povzbuzování dětí k dokončení úkolu. Většina dětí potřebovala předlohu k sestavení rozstřížených částí obrázků. Jako předlohu jsem jim ukázala obrázky z prvního pracovního listu. Často se také stávalo, že se dětem obrázky ztratily nebo se zamíchaly s obrázky kamaráda, který seděl vedle. Obrázky se ale vždy našly. A děti úkol úspěšně dokončily.

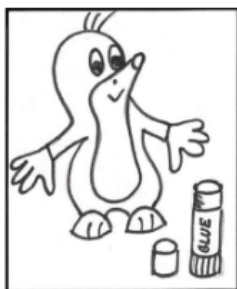
3. úroveň: - viz 2. úroveň

- Doplnila bych jen to, že se jednomu dítěti povedlo to, že obrázek kočky a motýla byl jen v rámečku nalepen, ale nikoli poskládán. Věděl, že se mu to nepodařilo, byl z toho smutný. Zeptala jsem se ho, zda si pracovní list chce udělat znovu. Souhlasil. Když přišel podruhé, tak jsem již podle úsměvu poznala, že se mu pracovní list vydařil. A skutečně to byla pravda.

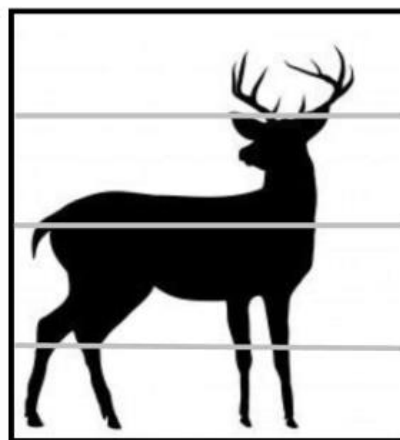
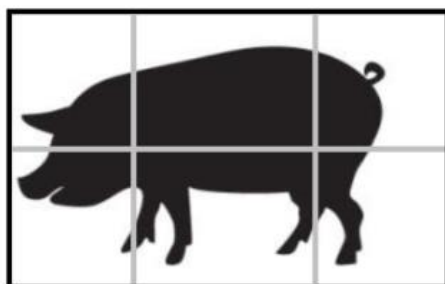
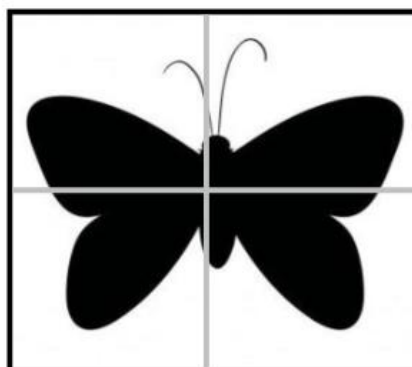
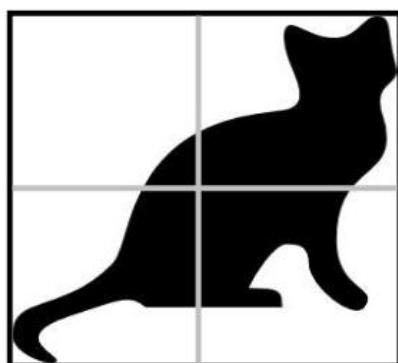
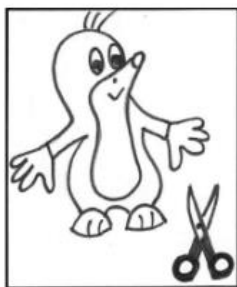
3.9.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

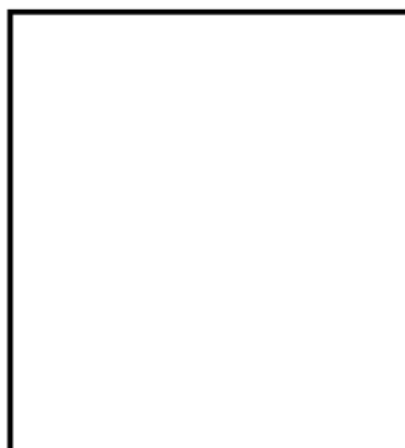
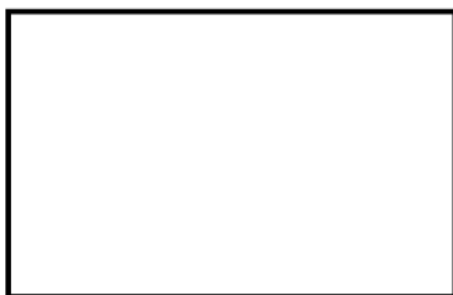
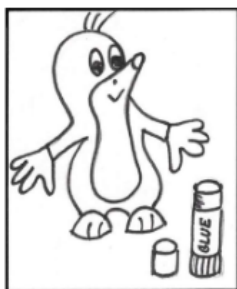
Ukázka první části pracovního listu na téma Domácí a volně žijící zvířata – 1. úroveň

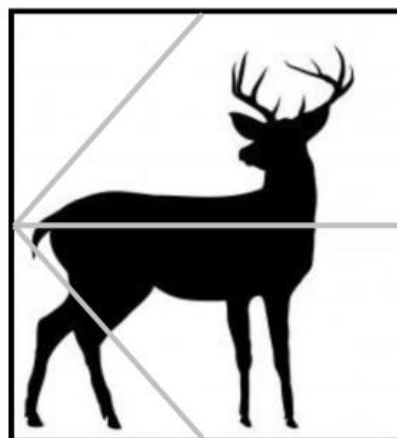
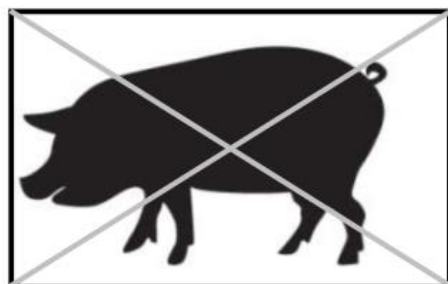
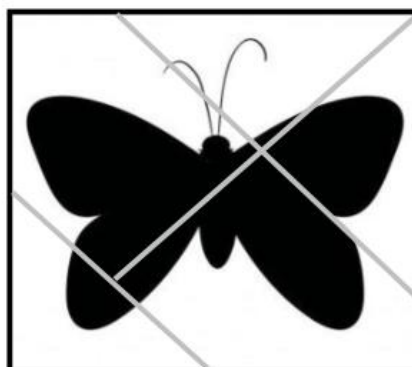
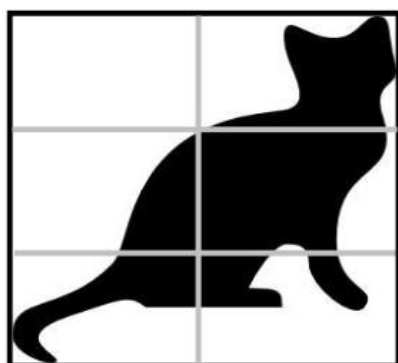
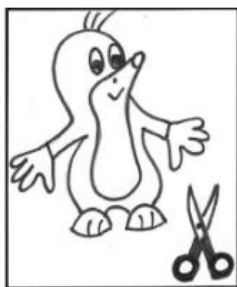
Ukázka druhé části pracovního listu na téma Domáci a volně žijící zvířata – 1. úroveň

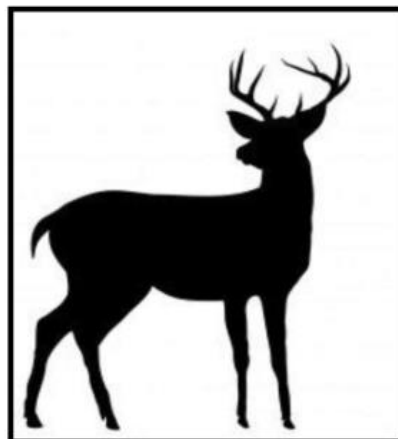
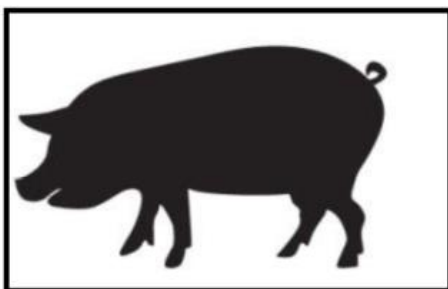
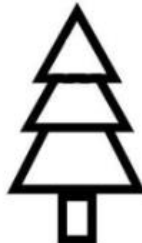
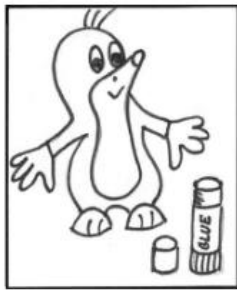
Ukázka první části pracovního listu na téma Domácí a volně žijící zvířata – 2. úroveň

Ukázka druhé části pracovního listu na téma Domáci a volně žijící zvířata – 2. úroveň

Ukázka první části pracovního listu na téma Domácí a volně žijící zvířata – 3. úroveň

Ukázka druhé části pracovního listu na téma Domácí a volně žijící zvířata – 3. úroveň

3.10 Metodický list na téma Den matek

Téma: Den matek

Motivace:

- „Každou druhou neděli v květnu slaví svátek všechny maminky! Každý si maminku nakreslí do toho spodního rámečku (ukážte na rámeček vlevo dole). Do prostředního rámečku nakreslí kytičku, jakou byste mamince chtěli dát! Maminka si bude muset pro kytičku dojít, a tak ji pastelkou vyznačí cestu.“

Popis:

- děti mají za úkol nakreslit maminku do rámečku, který je vlevo dole. Do prostředního rámečku děti nakreslí kytičku. Směrem od maminky ke kytičce vyznačí pastelkou cestu.

Pomůcky: pastelky, pracovní list

Záměr IB:

- společné prožívání oslav Dne matek

Cíl pracovního listu:

- dítě vyznačí cestu v bludišti

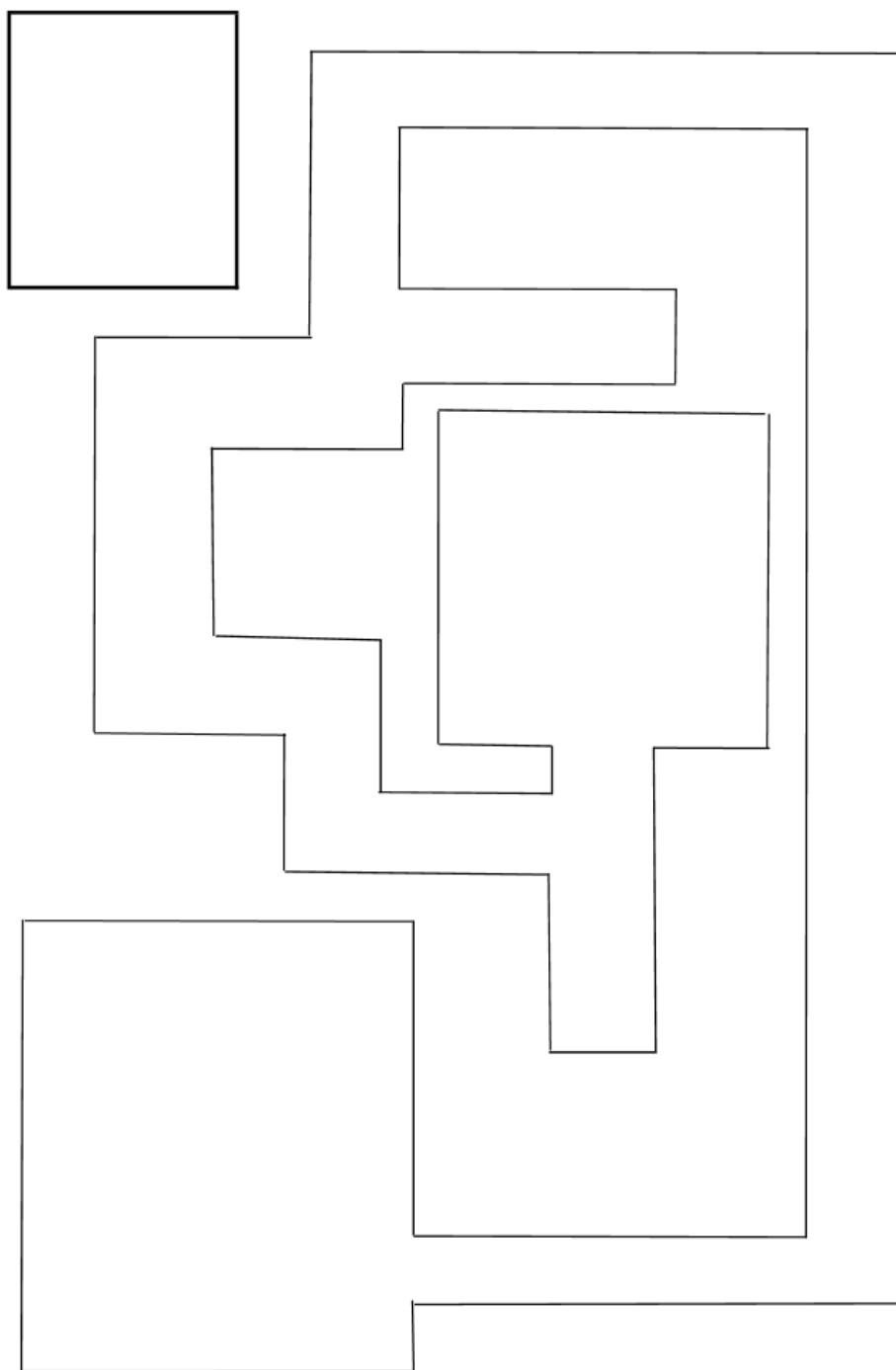
Vazba na okruhy: dítě a tělo, dítě a jeho psychika, dítě a ten druhý

Možná alternativa: - děti nakreslí do rámečku místo kytičky, co by chtěly mamince dát

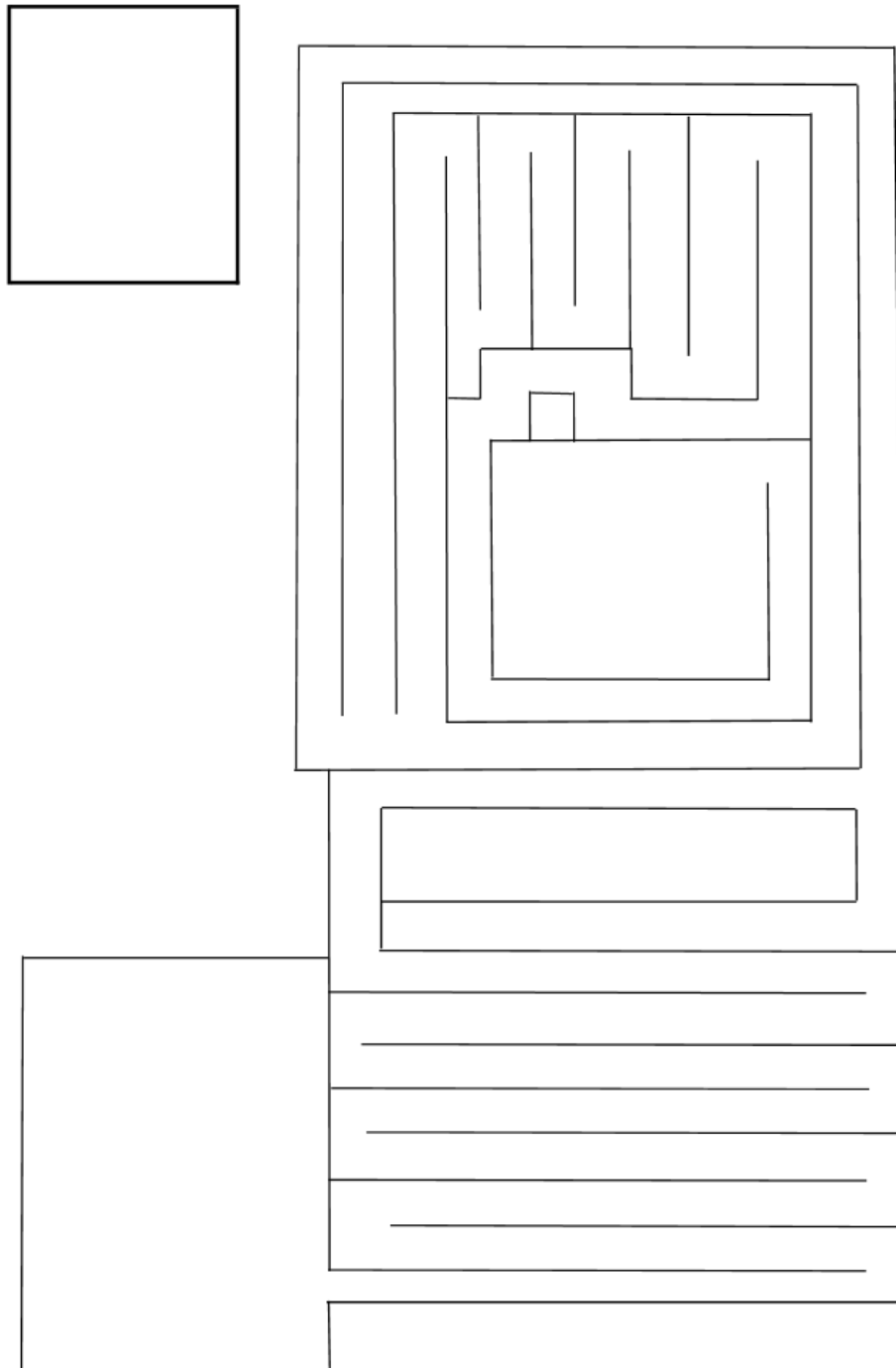
Reflexe: - cíl pracovního listu byl splněn

- univerzálnost pracovního listu – samy děti si mohou nakreslit či vytvořit do rámečků cokoli dle jejich fantazie. Paní učitelka může tento list využít na jakékoli téma
- děti měly tendenci cestu bludiště vybarvovat
- bylo zajímavé porovnávat kresby (postav, kytiček) mezi jednotlivými úrovněmi
- u 2. a 3. úrovně mohly být cestičky širší
- chyběla mi tam šipka u maminky, aby děti věděly, kde mají začít a jakým směrem
- tento úkol zaujal mě i děti

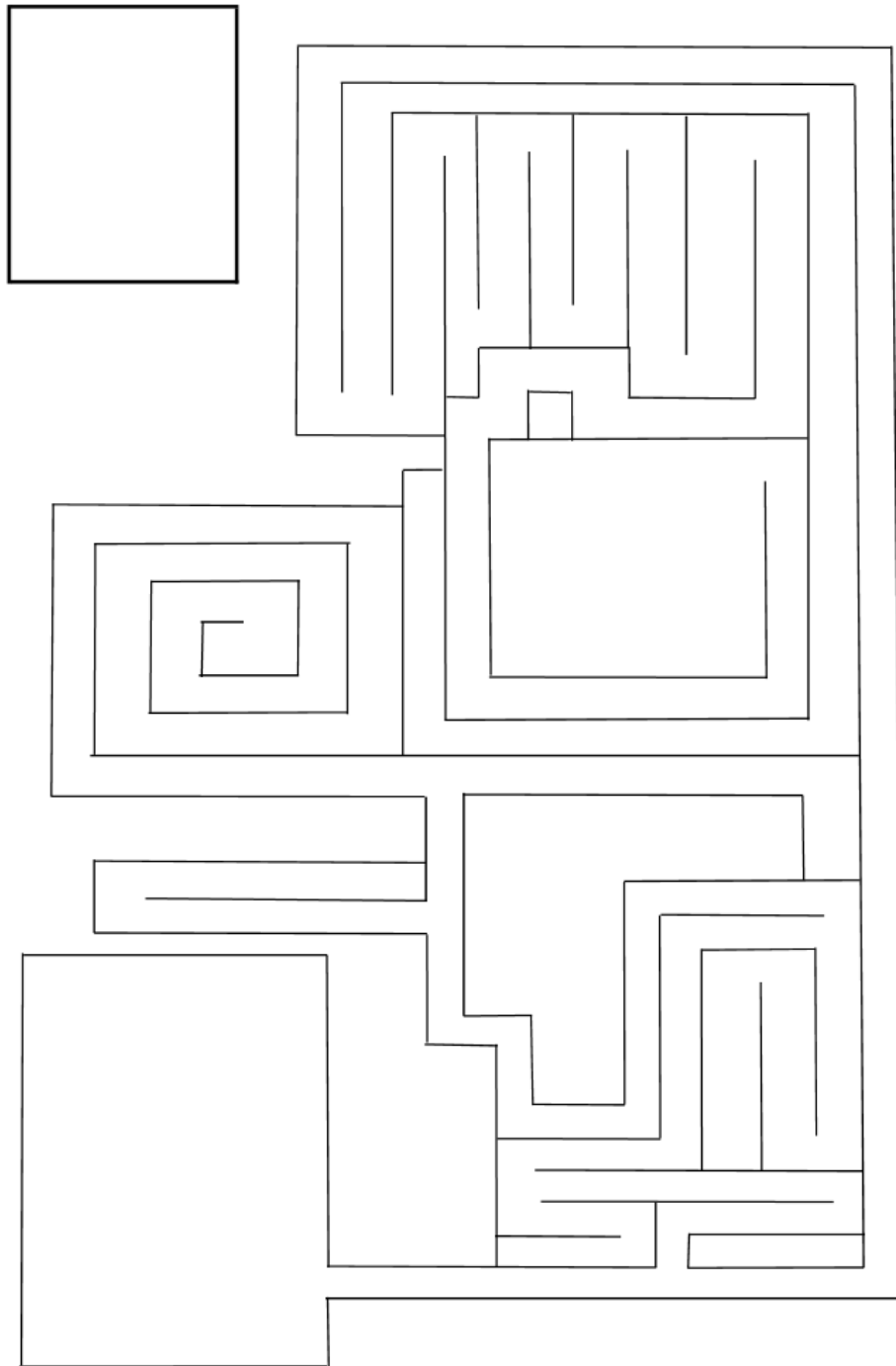
3.10.1 Ukázka nevyplněných pracovních listů

Ukázka pracovního listu na téma Den matek – 1. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Den matek – 2. úroveň

Ukázka pracovního listu na téma Den matek – 3. úroveň

Závěr

Téma diplomové práce se zaměřilo na pracovní listy jako na prostředek výuky. Cílem bylo prakticky vytvořit soubor pracovních listů zaměřených dle vybraného ŠVP. Pracovní listy jsou jedním z didaktických prostředků. Proto jsem se v teoretické části zaměřila na to, co je to didaktika, jakou má ve stručnosti historii a jaké důležité osobnosti se s didaktikou pojí. Jedním z kritérií efektivity pracovních listů je, aby výchovně vzdělávací proces byl kvalitně naplánován a následně realizován. V plánování tohoto procesu se pedagog zamýšlí nejenom nad organizačními formami, ale i nad vhodným zvolením didaktických prostředků. Učitel se při plánování i v průběhu realizace řídí didaktickými zásadami. Dále přichází zhodnocení, které je stejně důležité jak pro učitele, tak pro děti. V teoretické části jste se také dozvěděli o pracovních listech jako didaktickém prostředku, o druhích pracovních listů, ale také o jejich výhodách a nevýhodách či o zásadách při tvorbě pracovních listů.

V praktické části jste zjistili, z jaké literatury jsem vycházela, jakým způsobem a na jaká témata z integrovaných bloků jsem pracovní listy tvořila. Praktická část také obsahovala metodické listy a jejich nevyplněné varianty. Pracovní listy byly rozděleny do třech úrovní podle věku dětí. Zaměřovaly se na rozvoj zrakového vnímání, prostorové představivosti, grafomotoriky a předmatematických dovedností. Zvolené úkoly v jednotlivých úrovních byly navrženy tak, aby se stupňovala jejich náročnost. Musím podotknout, že některé úkoly byly opravdu náročné, ale děti si s nimi poradily velice dobře. Nejhůře zvolené byly úkoly v 1. úrovni, tudíž pro 3-4 leté děti. S touto věkovou kategorií jsem totiž měla nejmenší zkušenosti. V pracovním listě si můžete všimnout toho, že mnohdy měl být vyplněn tužkou, ale je vyplněn pastelkou. Nebylo to pro mě směrodatné. Záleželo tedy čistě na výběru dětí, s čím chtěly pracovat. Děti jsem nechávala pracovat samostatně, aby výsledky byly co nejvíce objektivní. Dětem jsem šla pomoci až ve chvíli, kdy mě někdo z dětí poprosil o pomoc, nebo jsem si sama všimla, že pomoc potřebuje. Chtěla jsem, aby byly co nejvíce vidět možnosti dětí v jednotlivých úrovních. Ukázkou vyplněných pracovních listů najdete v seznamu příloh.

Téma diplomové práce mě opravdu bavilo. Nejvíce se mi líbilo listy vymýšlet a tvořit. Byla jsem velmi zvědavá, jak budou děti úkoly zvládat. Jediné, co mě zamrzelo, bylo to,

že jsem v některých úkolech přecenila možnosti dětí. Je opravdu rozdíl tvořit pracovní listy dětem, které znáte a pro děti, s kterými jste přišly jen občas do styku. Za obrovský přínos této práce považuji reflexi, která do pedagogické praxe neodmyslitelně patří.

Seznam použité literatury

ALLEN, K. Eileen a MAROTZ, Lynn R (2008). *Přehled vývoje dítěte: od prenatálního období do 8 let*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-421-2.

BAŽANTOVÁ, Lucie, SKUTIL, Martin a ZIKL, Pavel (2014). *Česko-anglický pedagogický slovník: se zaměřením na předškolní a primární vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-515-8.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta (2010). *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-2569-4.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ, Vlasta (2007). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press. ISBN 978-80-251-1829-0.

DOLEŽALOVÁ, Jana (2010). *Rozvoj grafomotoriky v projektech*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-693-3.

HOUDEK, Lubomír (1991). *Sešity na vodítku: grafomotorika I*. Praha: Knižní podnikatelský klub. ISBN 80-85267-20-9.

CHROMÝ, Jan (2011). *Materiální didaktické prostředky v informační společnosti*. Praha: Verbum. ISBN 978-80-904415-5-2.

KALHOUS, Zdeněk, OBST, Otto a kol. (2002). *Školní didaktika*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-253-X.

KAPOUNOVÁ, Jana a KAPOUN, Pavel (2017). *Bakalářská a diplomová práce: od zadání po obhajobu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0079-8.

KASPER, Tomáš a KASPEROVÁ, Dana (2008). *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2429-4.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a PUPALA, Branislav, eds. (2001). *Předškolní a primární pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-585-7.

KOLÁŘ, Zdeněk a kol. (2012). *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3710-2.

KREJČOVÁ, Věra, KARGEROVÁ, Jana a SYSLOVÁ, Zora (2015). *Individualizace v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0812-9.

KŘOVÁČKOVÁ, Blanka a SKUTIL, Martin (2014). *Pedagogický a psychologický slovník: terminologický slovník zaměřený na primární a preprimární vzdělávání*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-513-4.

LIPNICKÁ, Milena (2008). *Goals of children's education in nursery schools in the past and at present*. In *The New Educational Review*, vol. 15, no. 2, pp. 152-166, WoS. ISSN 1732-6729.

LOOSE, Antje C, PIEKERT, Nicole a DIENER, Gudrun (2007). *Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-256-0.

MANĚNOVÁ, Martina (2014). *Pracovní listy v mateřské škole a na 1. stupni základní školy*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-499-1.

MAŇÁK, Josef a ŠVEC, Vlastimil (2003). *Výukové metody*. Brno: Paido, ISBN 80-7315-039-5.

NIKL, Jiří (2001). *Technické výukové prostředky ve vzdělávacím procesu*. In Chromý, 2011. Praha: CSVŠ. ISBN nemá.

OTEVŘELOVÁ, Hana (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1092-4.

POTŮČKOVÁ, Jana a POTŮČEK, Vladimír (2012). *Písanka pro 1. třídu základní školy 1. díl*. Brno: Studio 1+1. ISBN nemá.

PRŮCHA, Jan, ed. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří (2009). *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2018). [online]. Praha: MŠMT. 50 s. [cit. 2018-08-31]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45304/>

RYS, Slavomír (1978). *Hospitace v pedagogické praxi: vysokoškolská příručka pro pedagogické fakulty*. Praha: SPN. ISBN nemá.

SKALKOVÁ, Jarmila (2007). *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1821-7.

SLAVÍK, Milan (2012). *Vysokoškolská pedagogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4054-6.

ŠKODA, Jiří a DOULÍK, Pavel (2011). *Psychodidaktika: metody efektivního a smysluplného učení a vyučování*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3341-8.

Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (2017). Příluka: Mateřská škola Příluka, Příluka 61, příspěvková organizace.

VALIŠOVÁ, Alena, KASÍKOVÁ, Hana a BUREŠ, Miroslav (2011). *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.

WILLIS, Dave (2007). *Doing task-based teaching*. Oxford: Oxford University Press. ISBN 978-0-19-442210-9.

ZIKL, Pavel (2011). *Využití ICT u dětí se speciálními potřebami*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3852-9.

ZORMANOVÁ, Lucie (2014). *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4590-9.

ZORMANOVÁ, Lucie (2012). *Výukové metody v pedagogice: tradiční a inovativní metody, transmisivní a konstruktivistické pojetí výuky, klasifikace výukových metod*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4100-0.

Seznam příloh

Příloha A – Voda

Příloha B – Roční období

Příloha C – Počasí

Příloha D – Mlád'ata

Příloha E – Velikonoce

Příloha F – Den Země

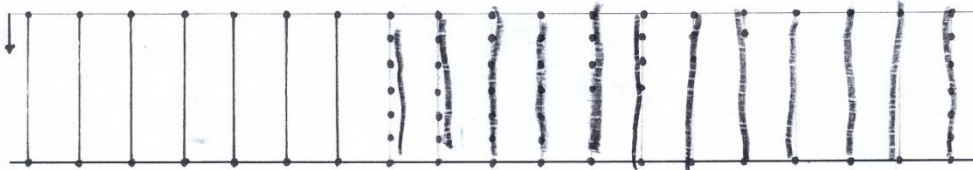
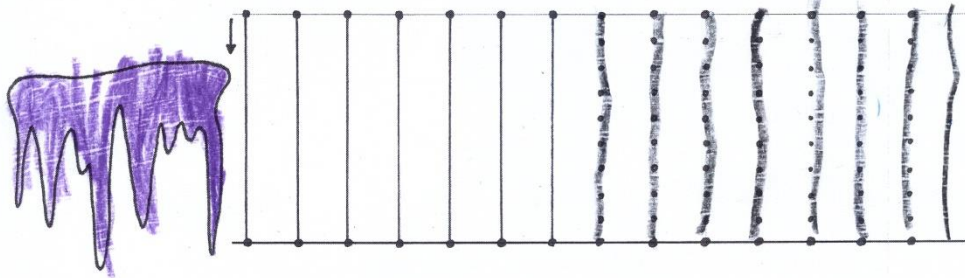
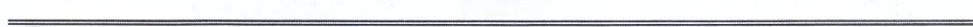
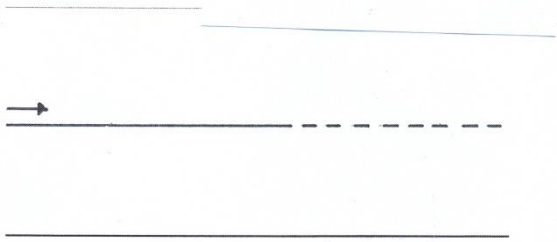
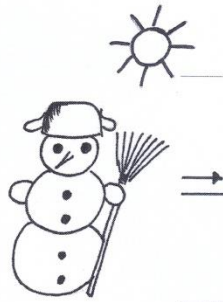
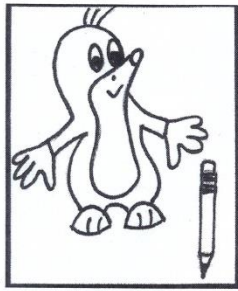
Příloha G – Čarodějnice

Příloha H – Zápis

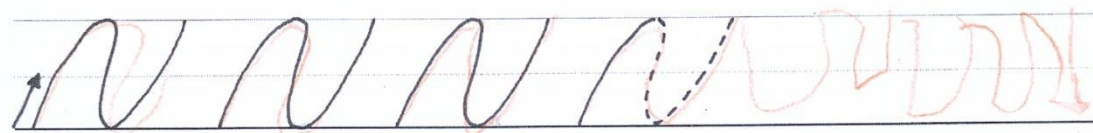
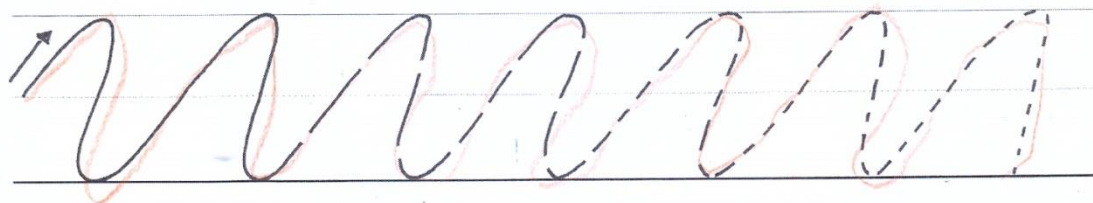
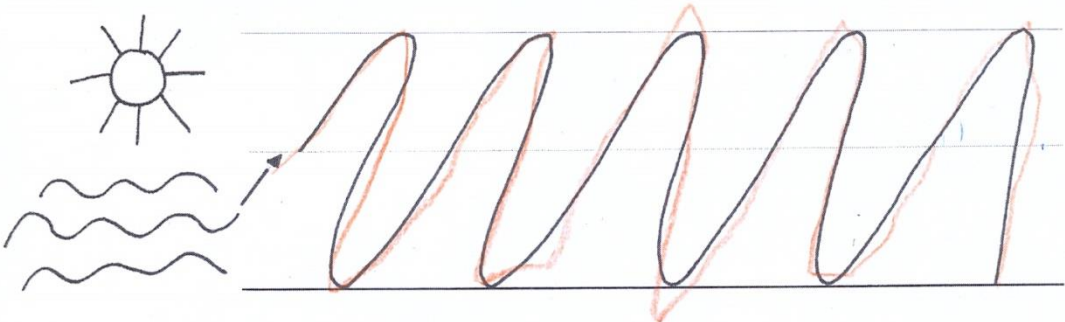
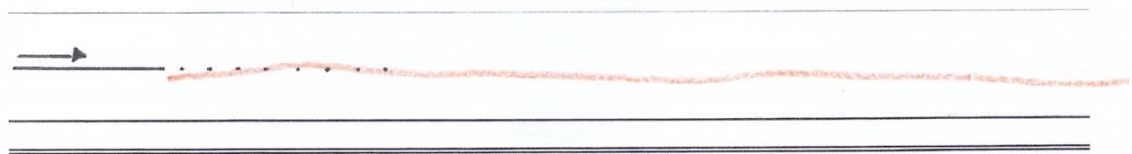
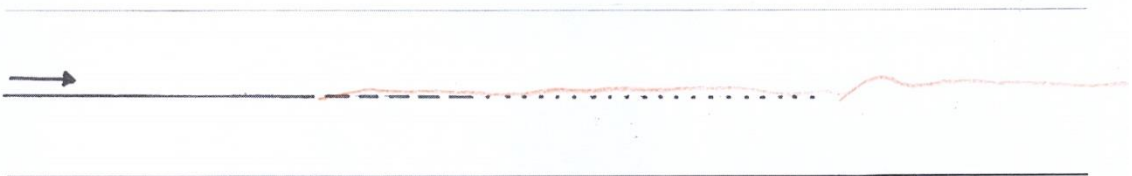
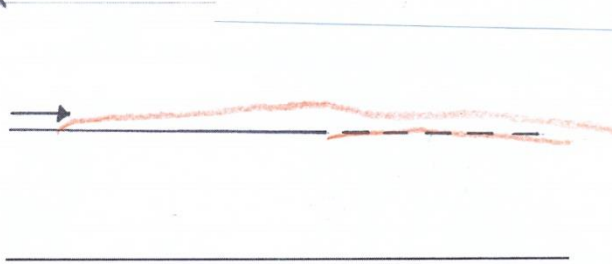
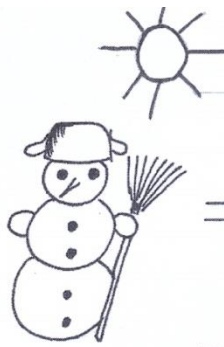
Příloha CH – Domáci a volně žijící zvířata

Příloha I – Den matek

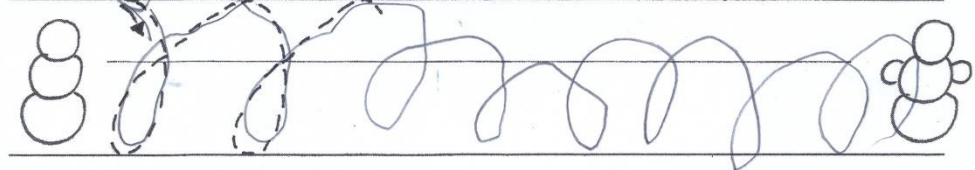
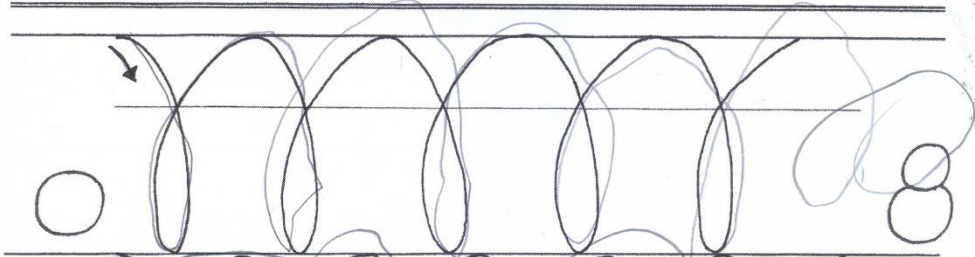
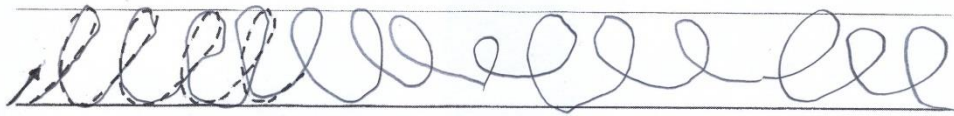
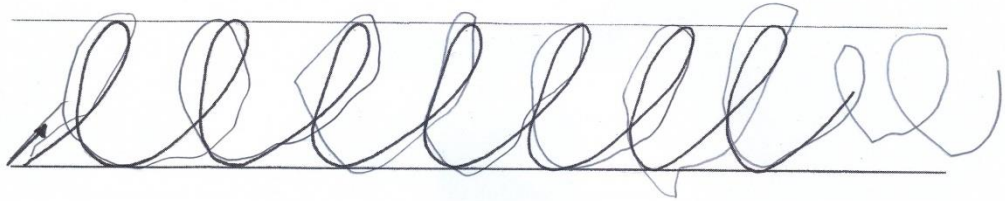
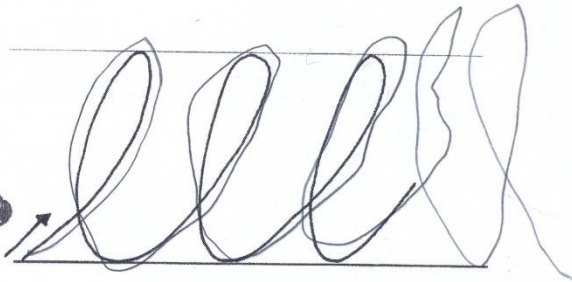
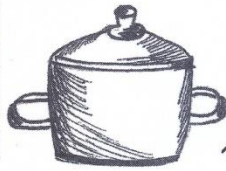
Příloha A – Voda (pro 3-4 leté děti)

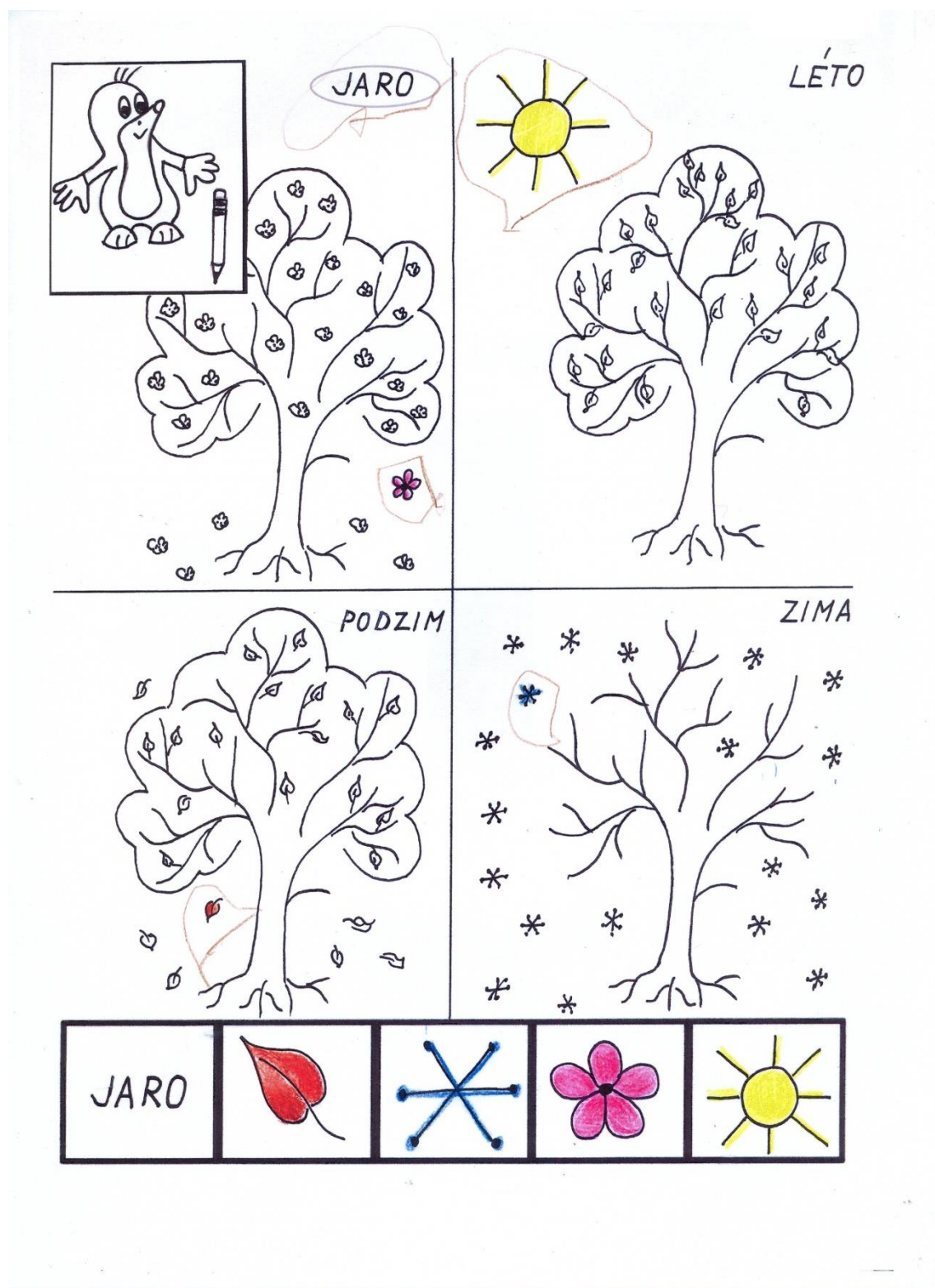
Příloha A – Voda (pro 4-5 leté děti)

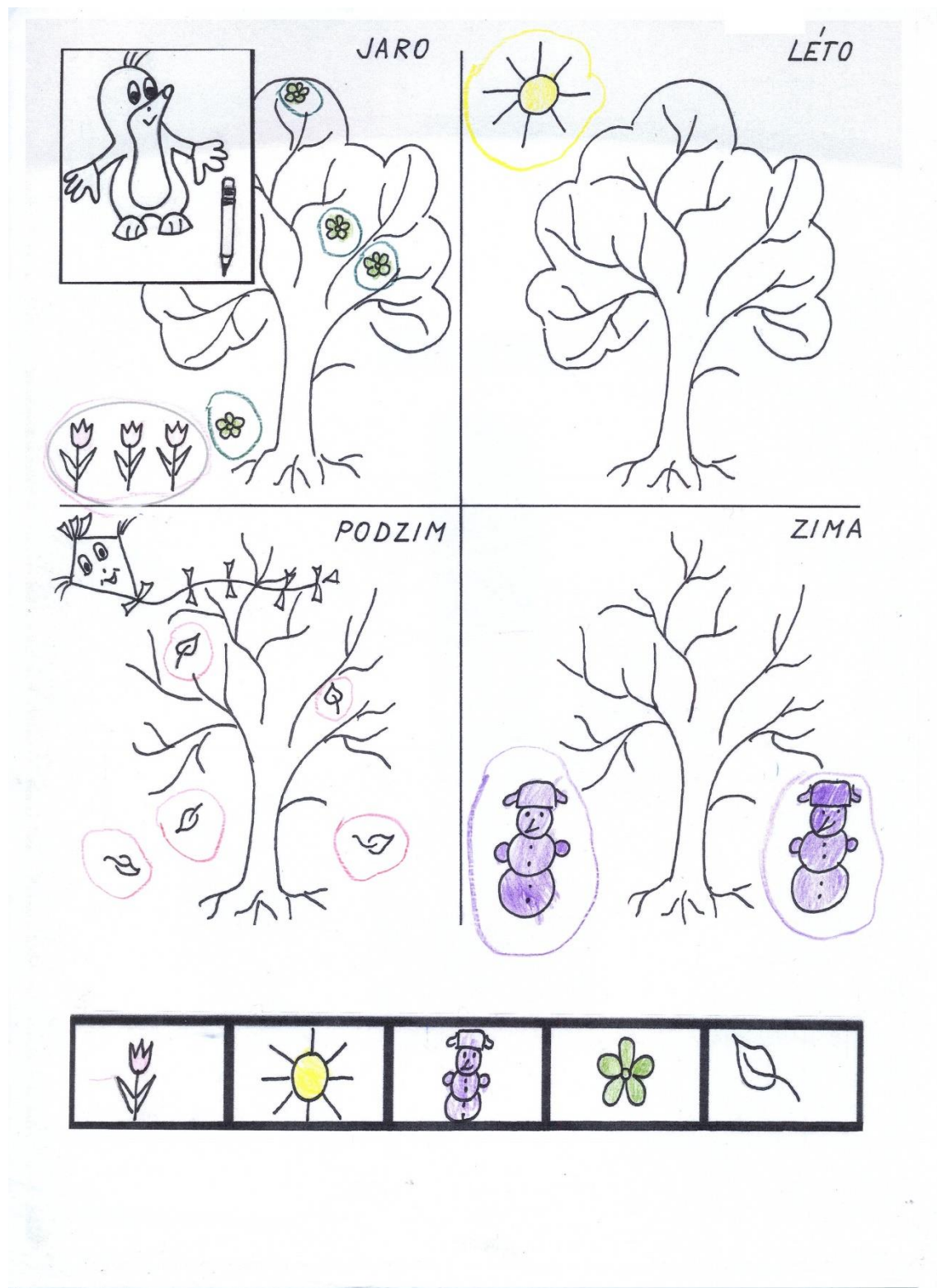
Příloha A – Voda (pro 5-6 leté děti)

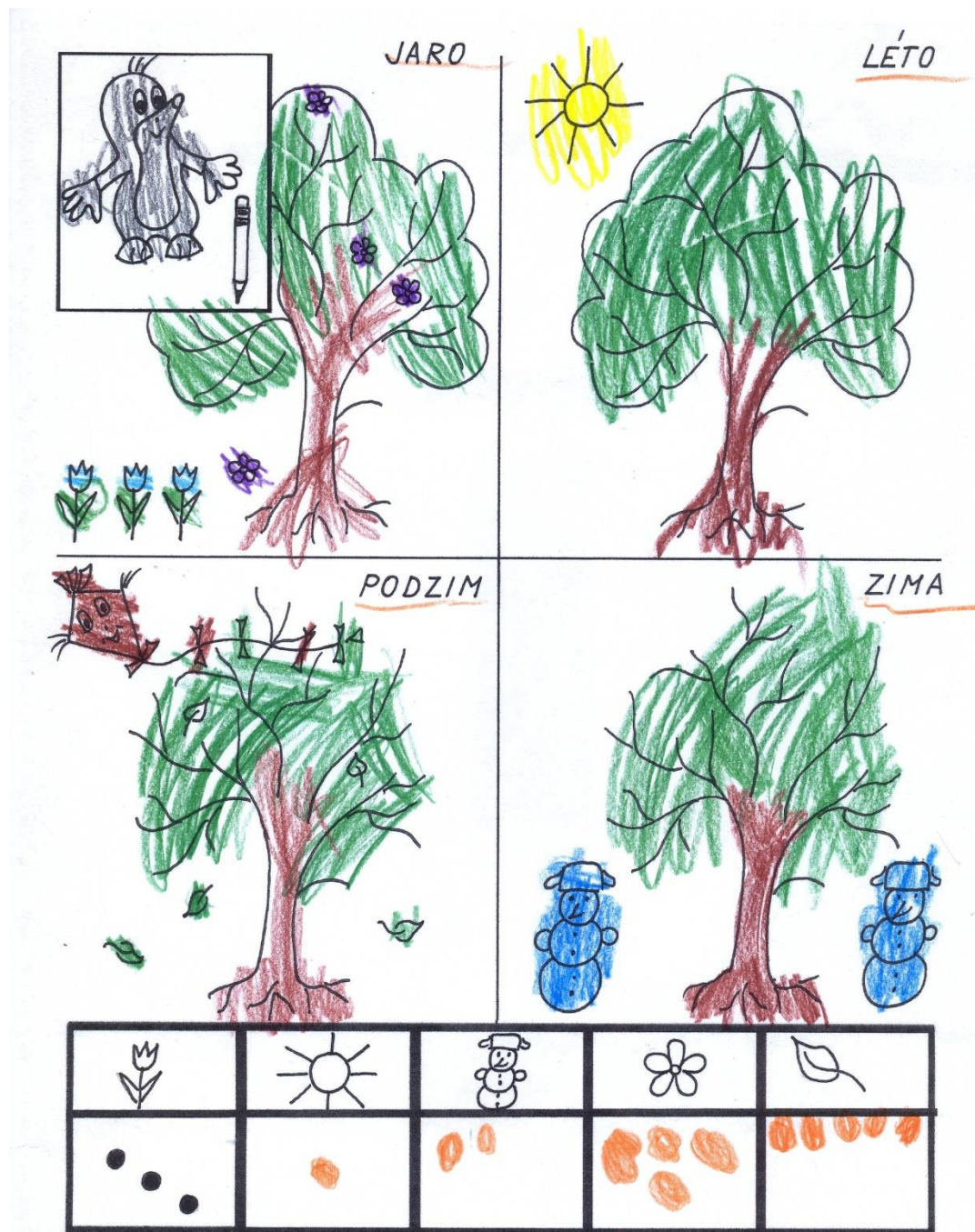
Příloha B – Roční období (pro 3-4 leté děti)

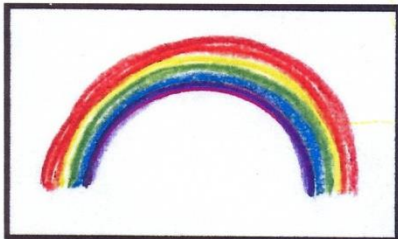
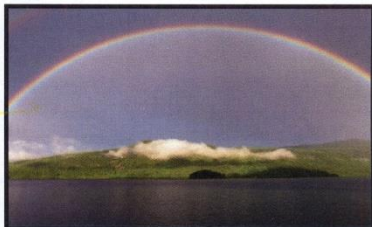
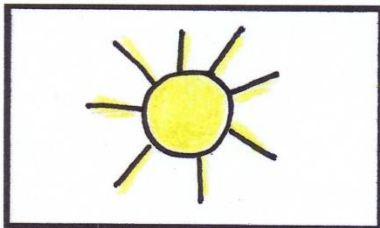
Příloha B – Roční období (pro 4-5 leté děti)

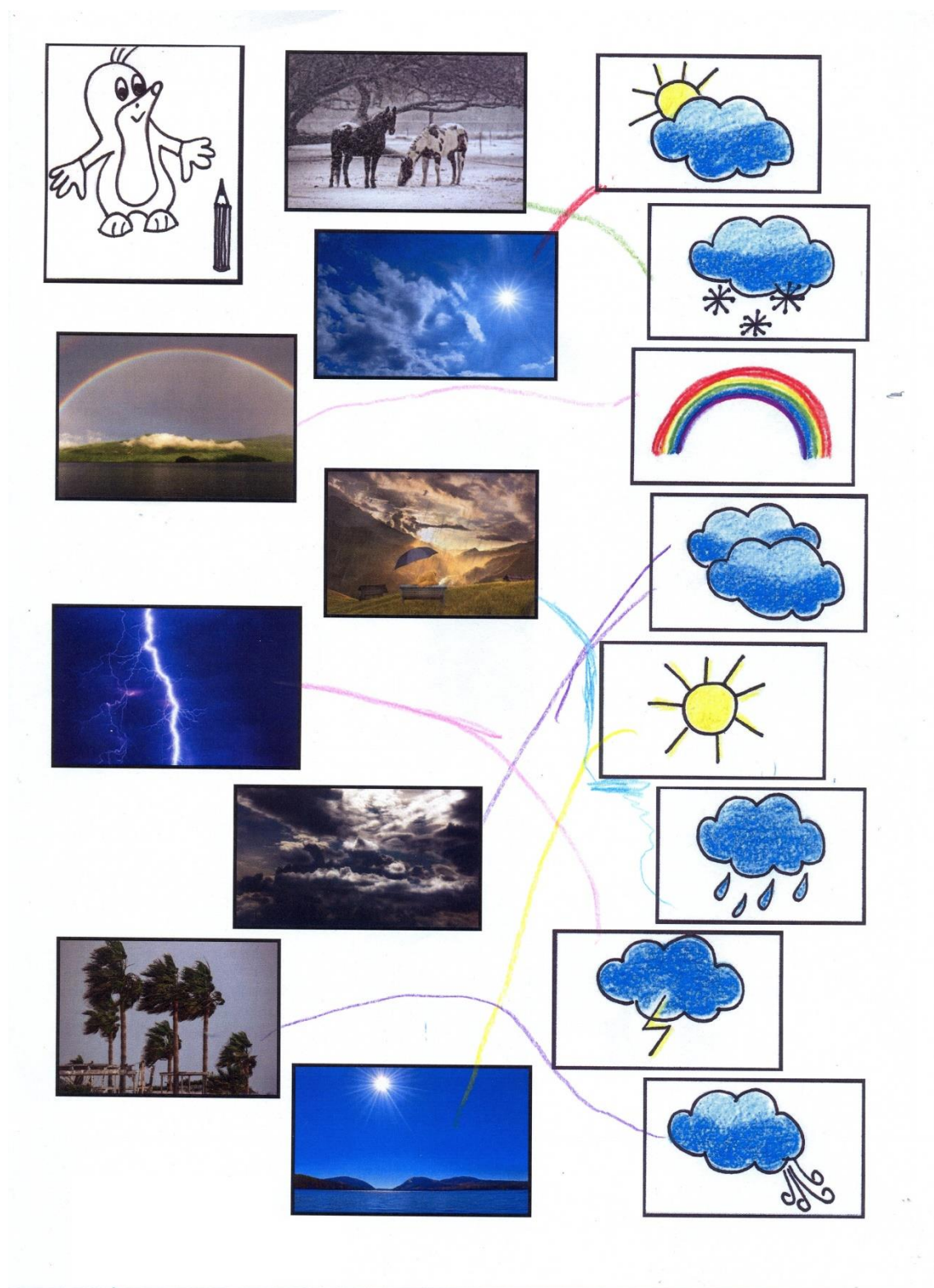
Příloha B – Roční období (pro 5-6 leté děti)

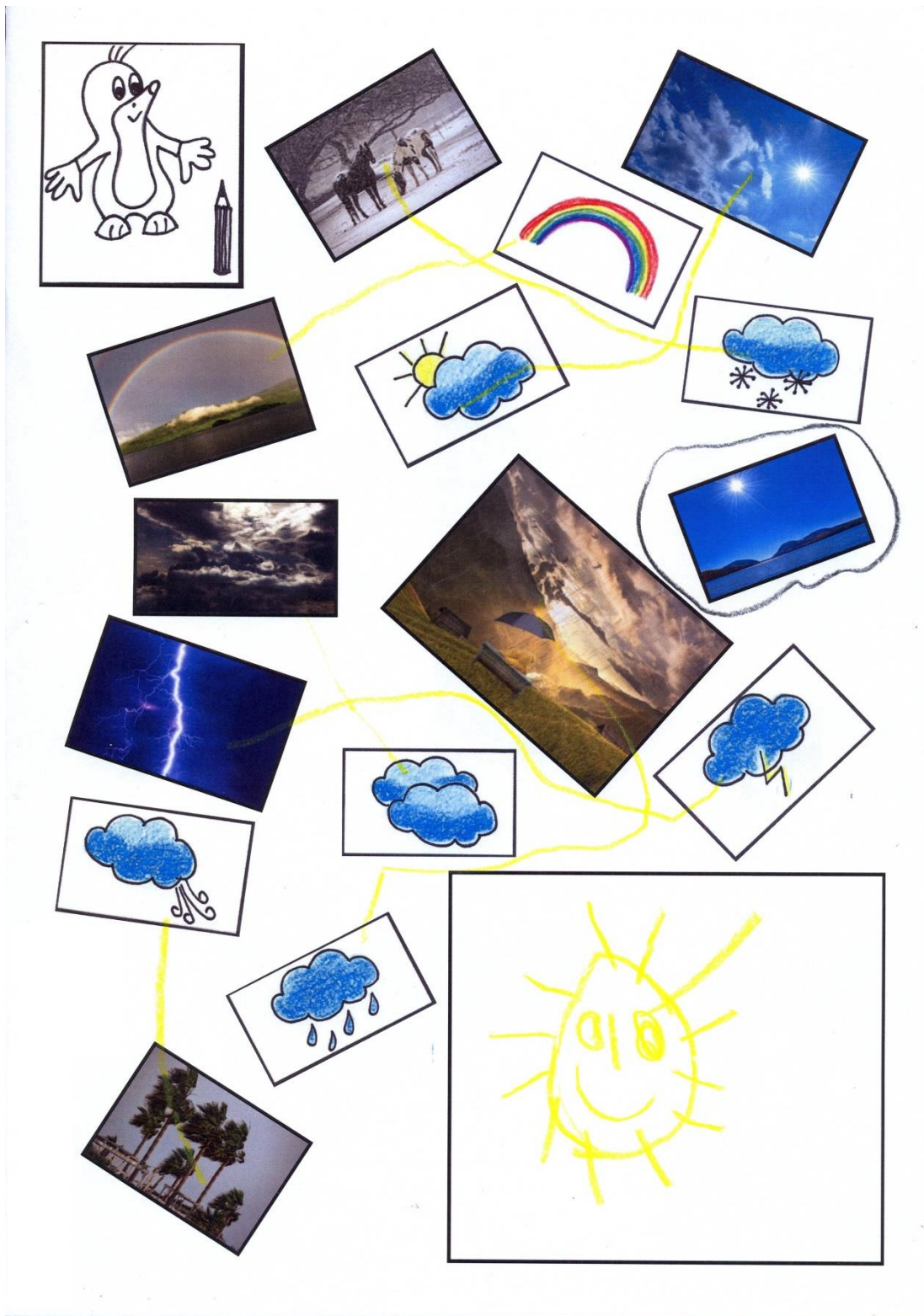
Příloha C – Počasí (pro 3-4 leté děti)

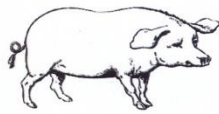
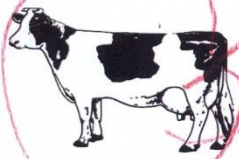
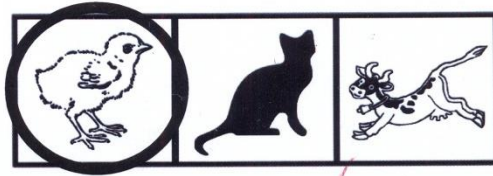
Příloha C – Počasí (pro 4-5 leté děti)

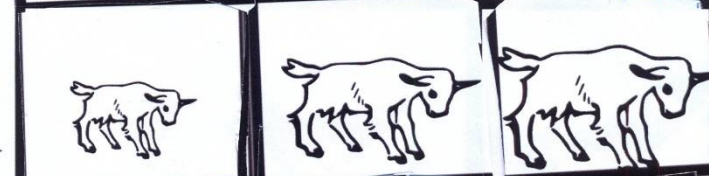
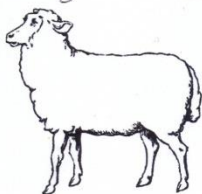
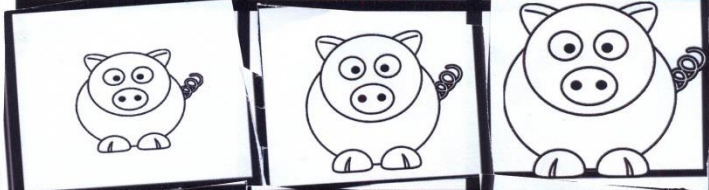
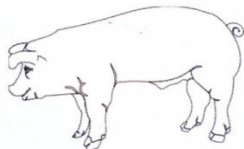
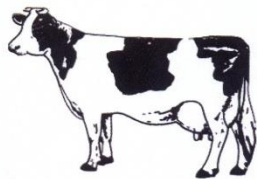
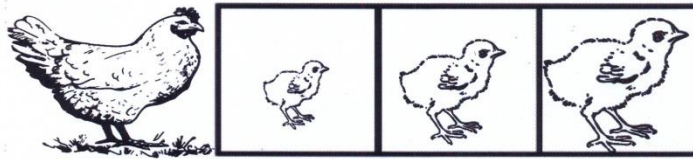
Příloha C – Počasí (pro 5-6 leté děti)

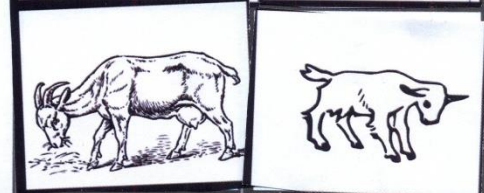
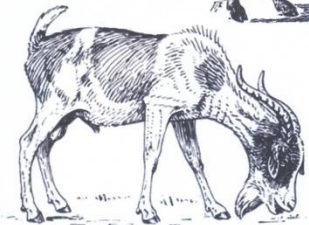
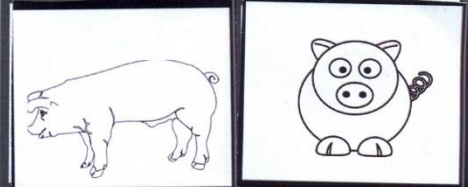
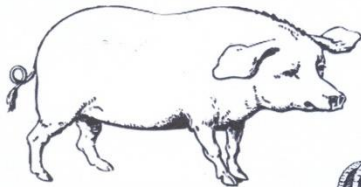
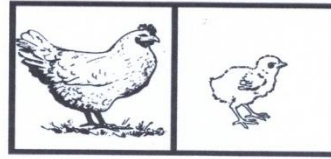
Příloha D – Mlád'ata (pro 3-4 leté děti)

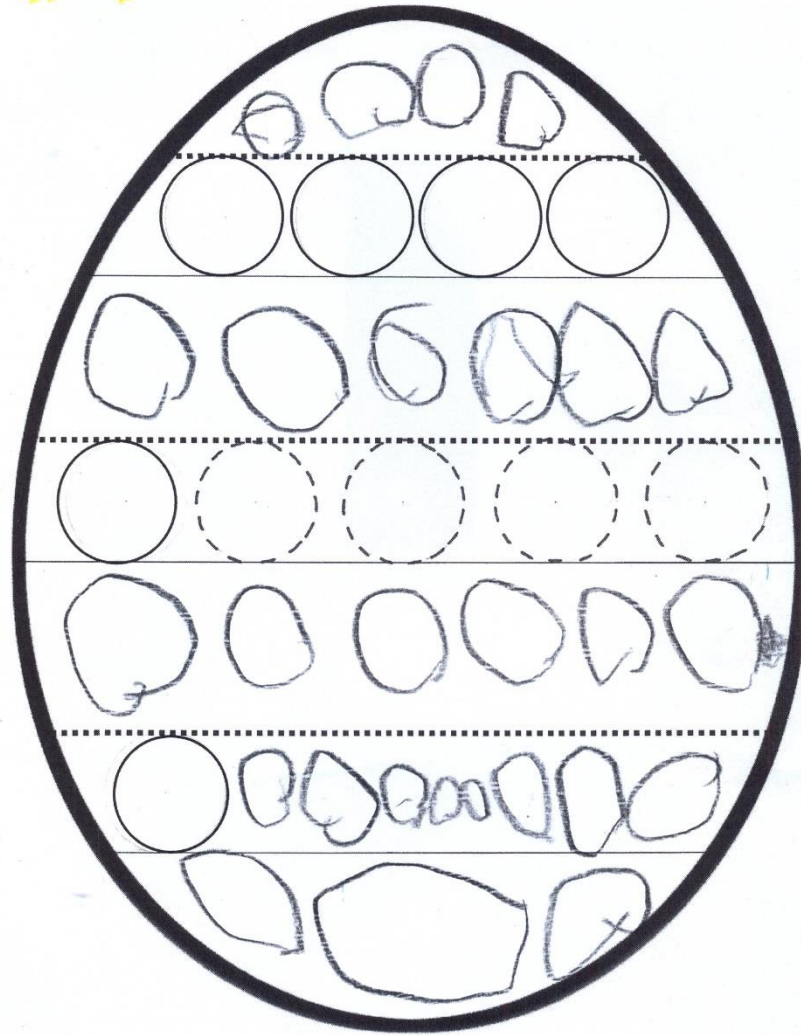
Příloha D – Mlád'ata (pro 4-5 leté děti)

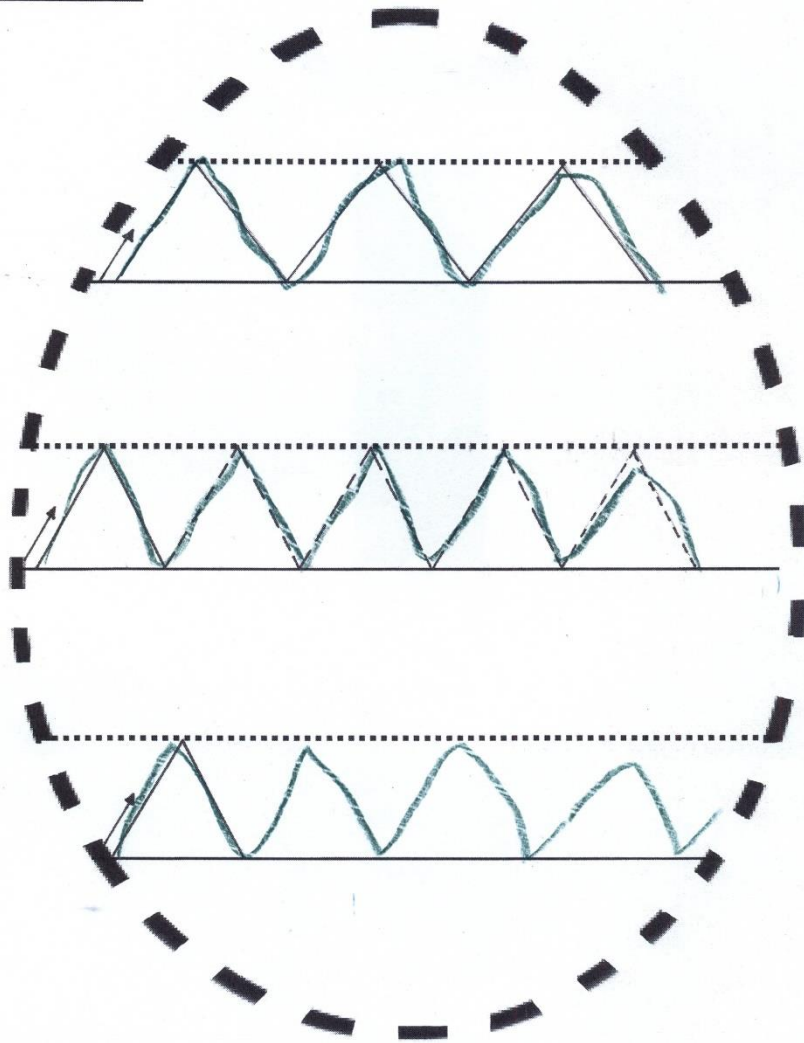
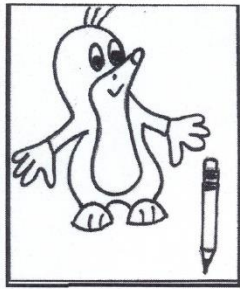
Příloha D – Mlád'ata (pro 5-6 leté děti)

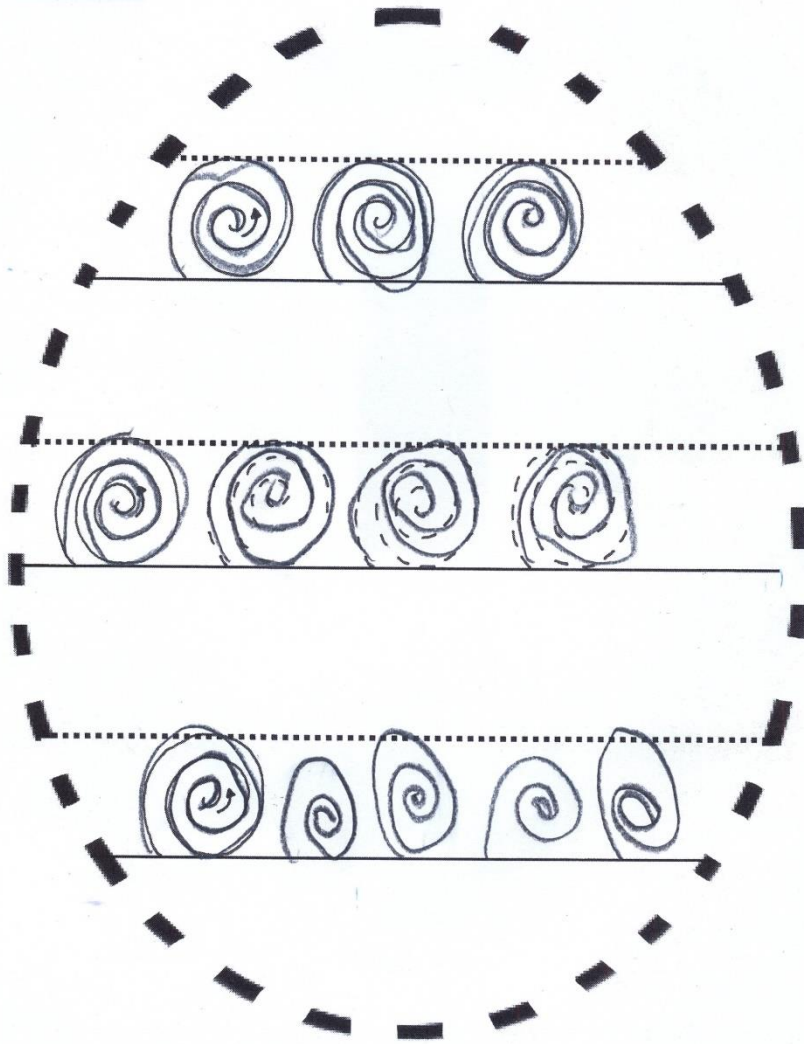
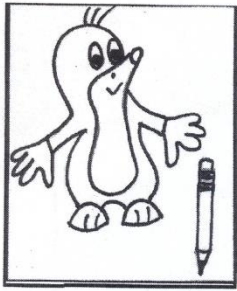
Příloha E – Velikonoce (pro 3-4 leté děti)

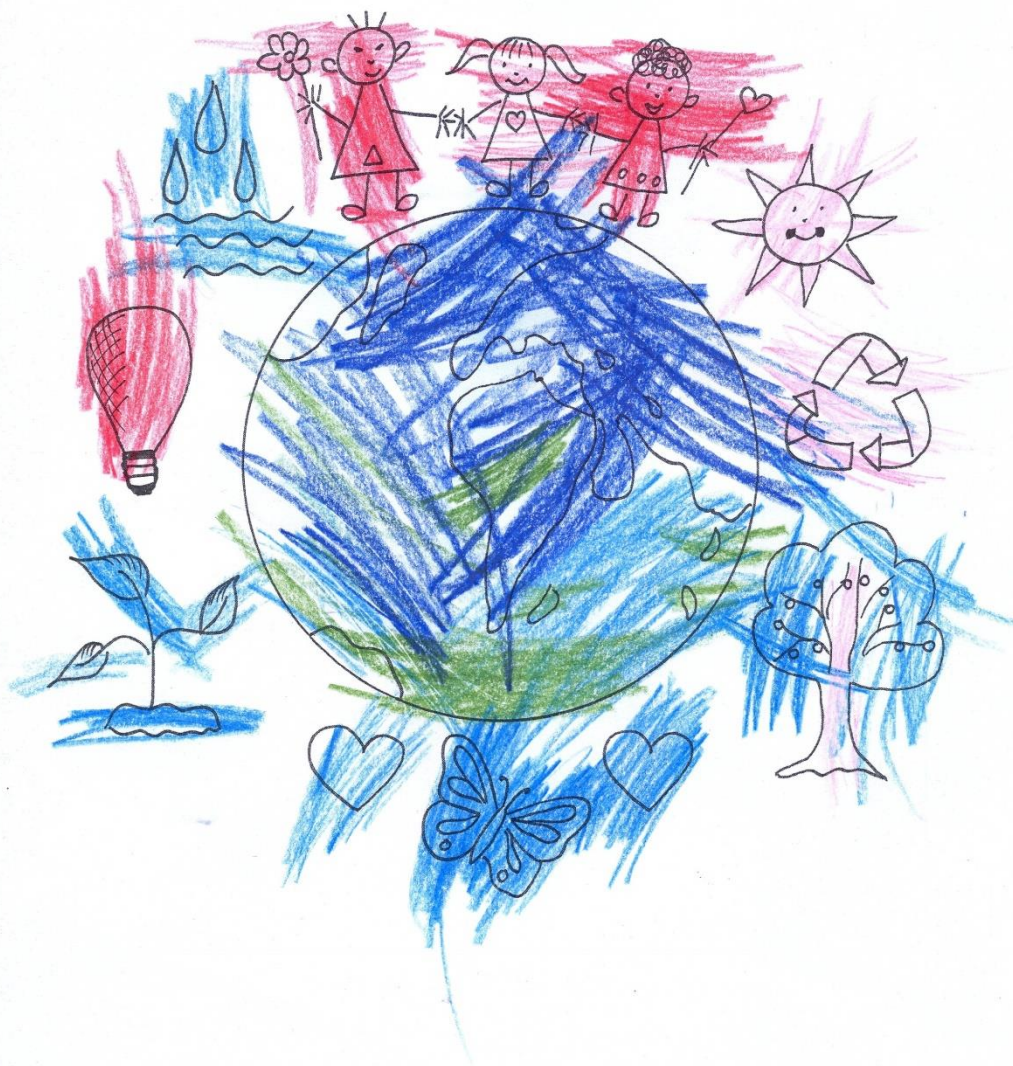
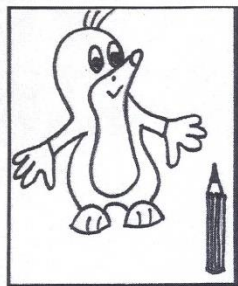
Příloha E – Velikonoce (pro 4-5 leté děti)

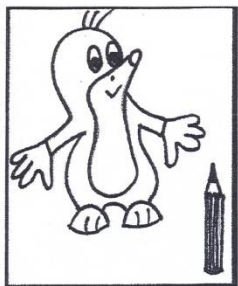
Příloha E – Velikonoce (pro 5-6 leté děti)

Příloha F – Den Země (pro 3-4 leté děti)

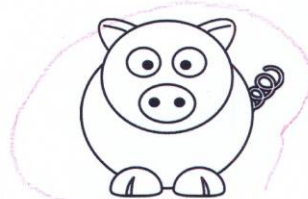
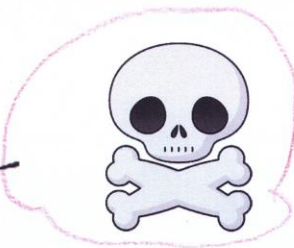
Příloha F – Den Země (pro 4-5 leté děti)

Příloha F – Den Země (pro 5-6 leté děti)

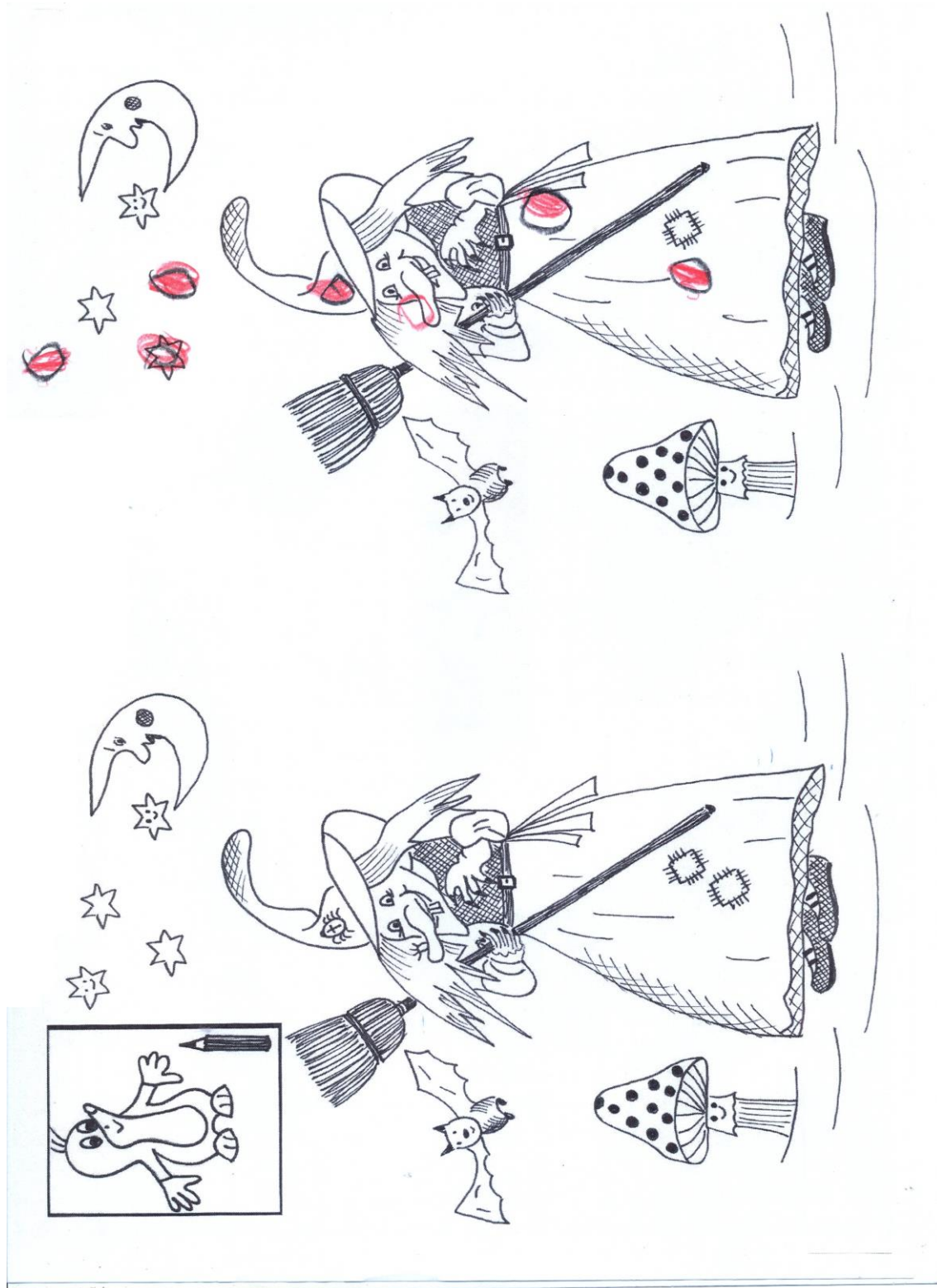
Příloha G – Čarodějnice (pro 3-4 leté děti)

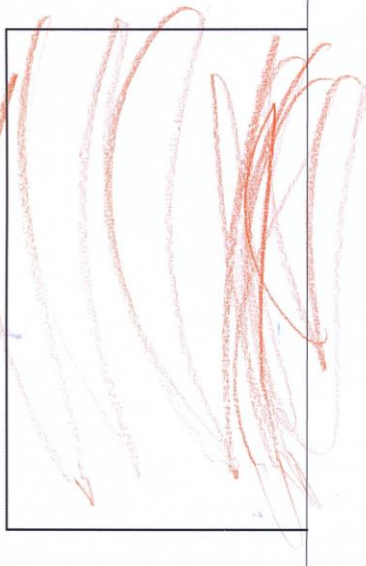
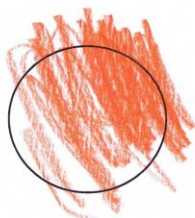
Příloha G – Čarodějnice (pro 4-5 leté děti)

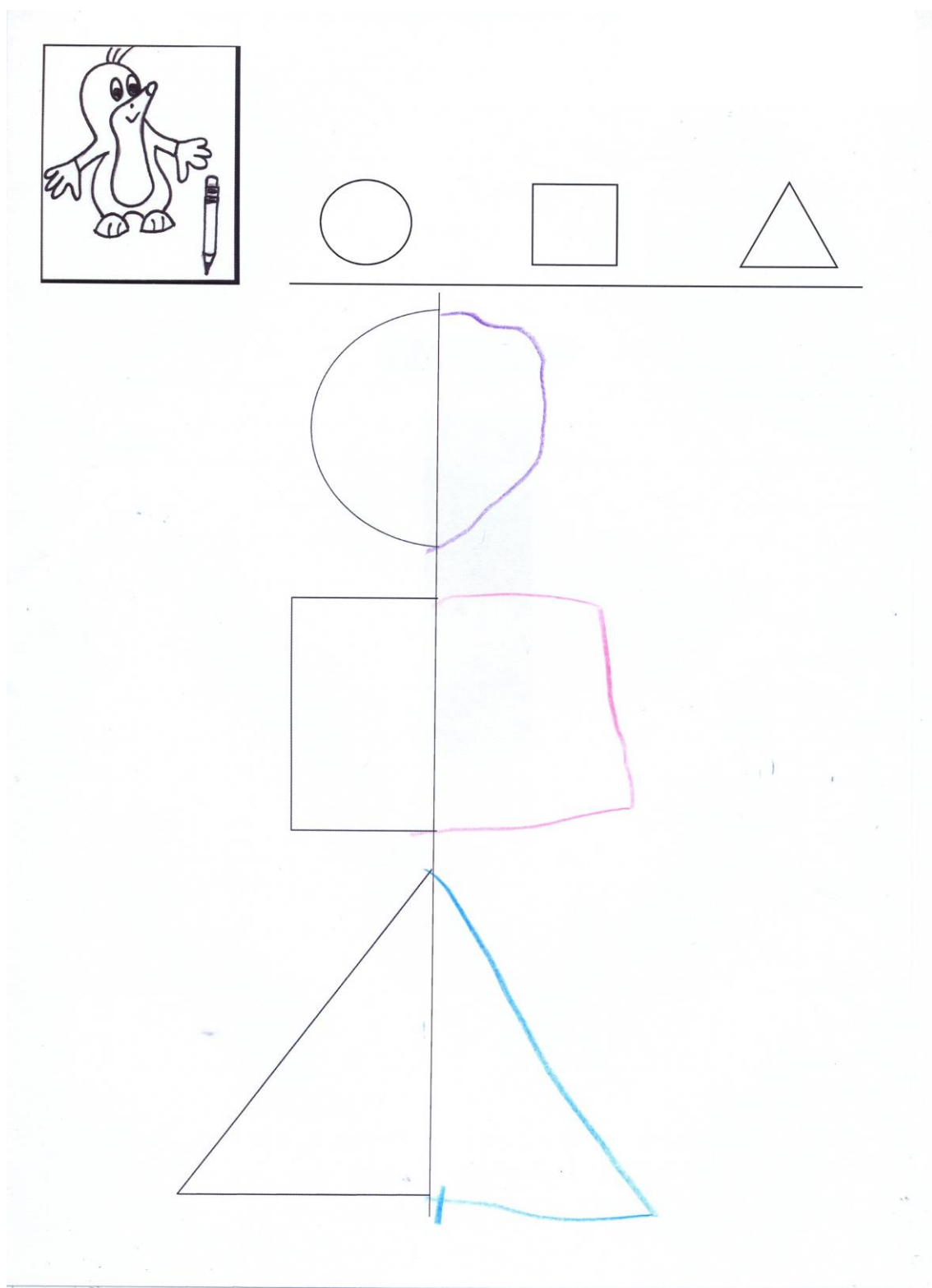
Příloha G – Čarodějnice (pro 5-6 leté děti)

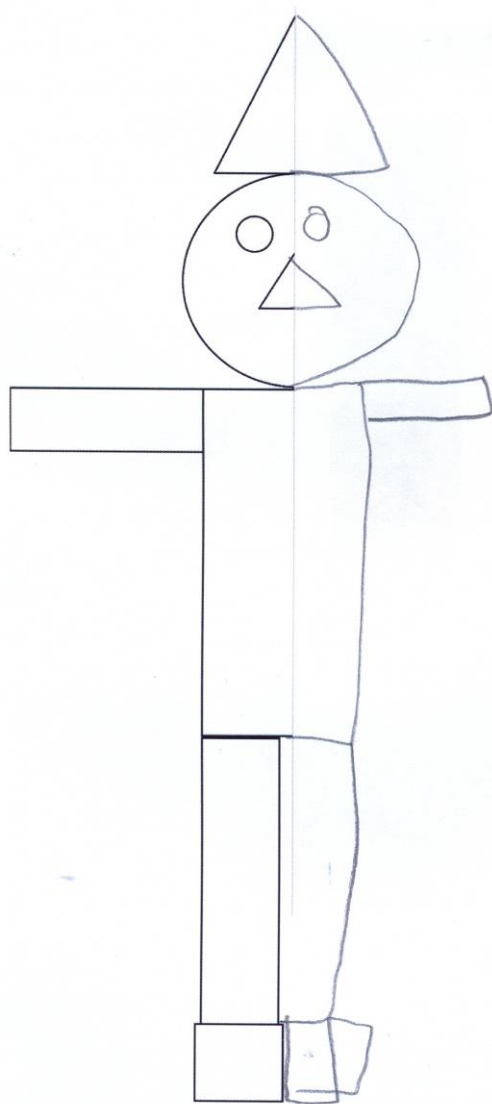
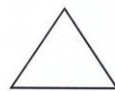
Příloha H – Zápis (pro 3-4 leté děti)

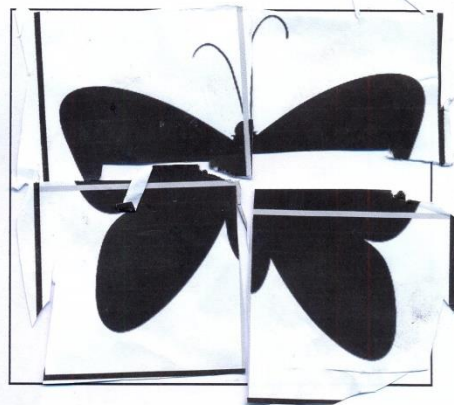
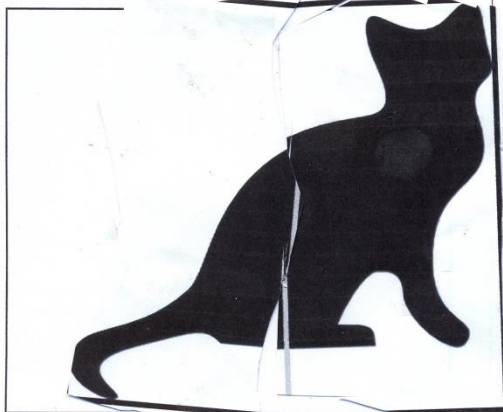
Příloha H – Zápis (pro 4-5 leté děti)

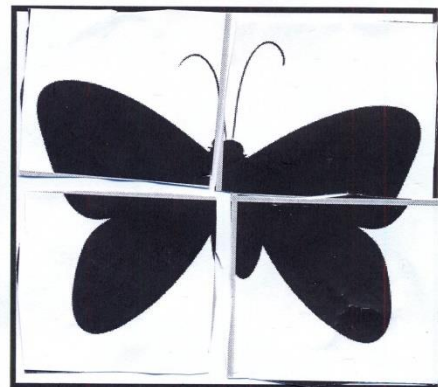
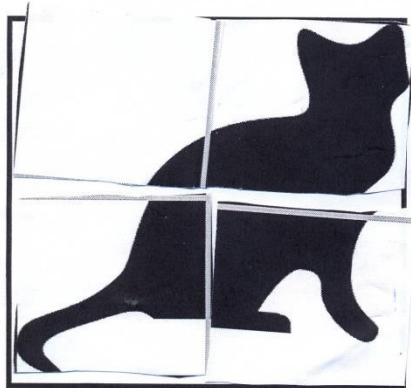
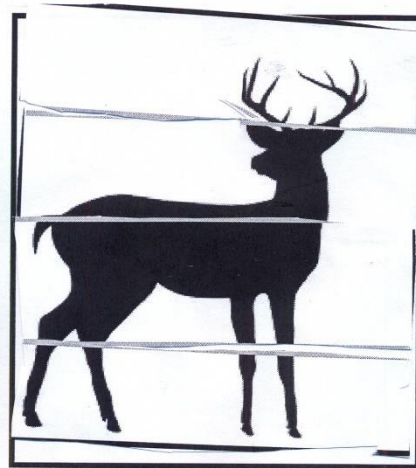
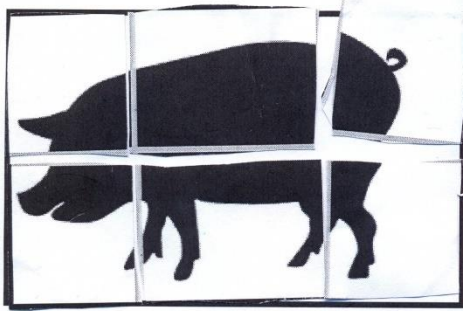
Příloha H – Zápis (pro 5-6 leté děti)

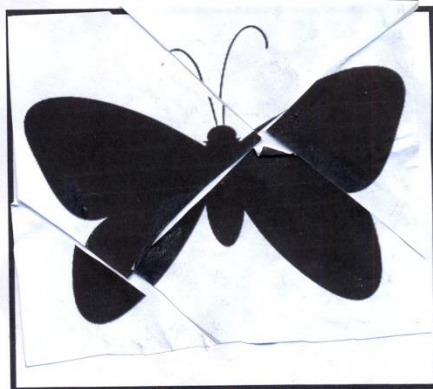
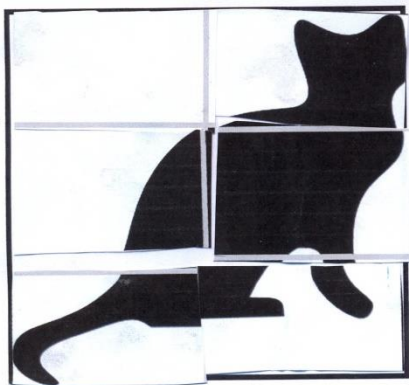
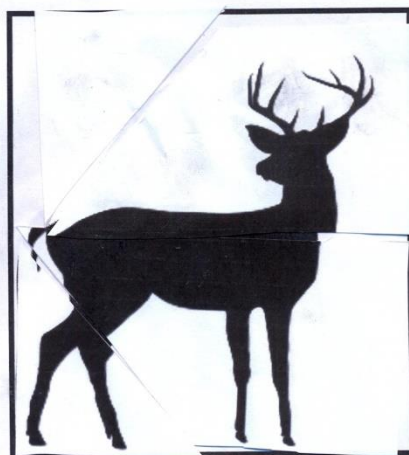
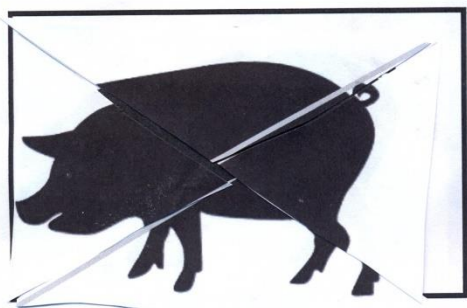
Příloha CH – Domácí a volně žijící zvířata (pro 3-4 leté děti)

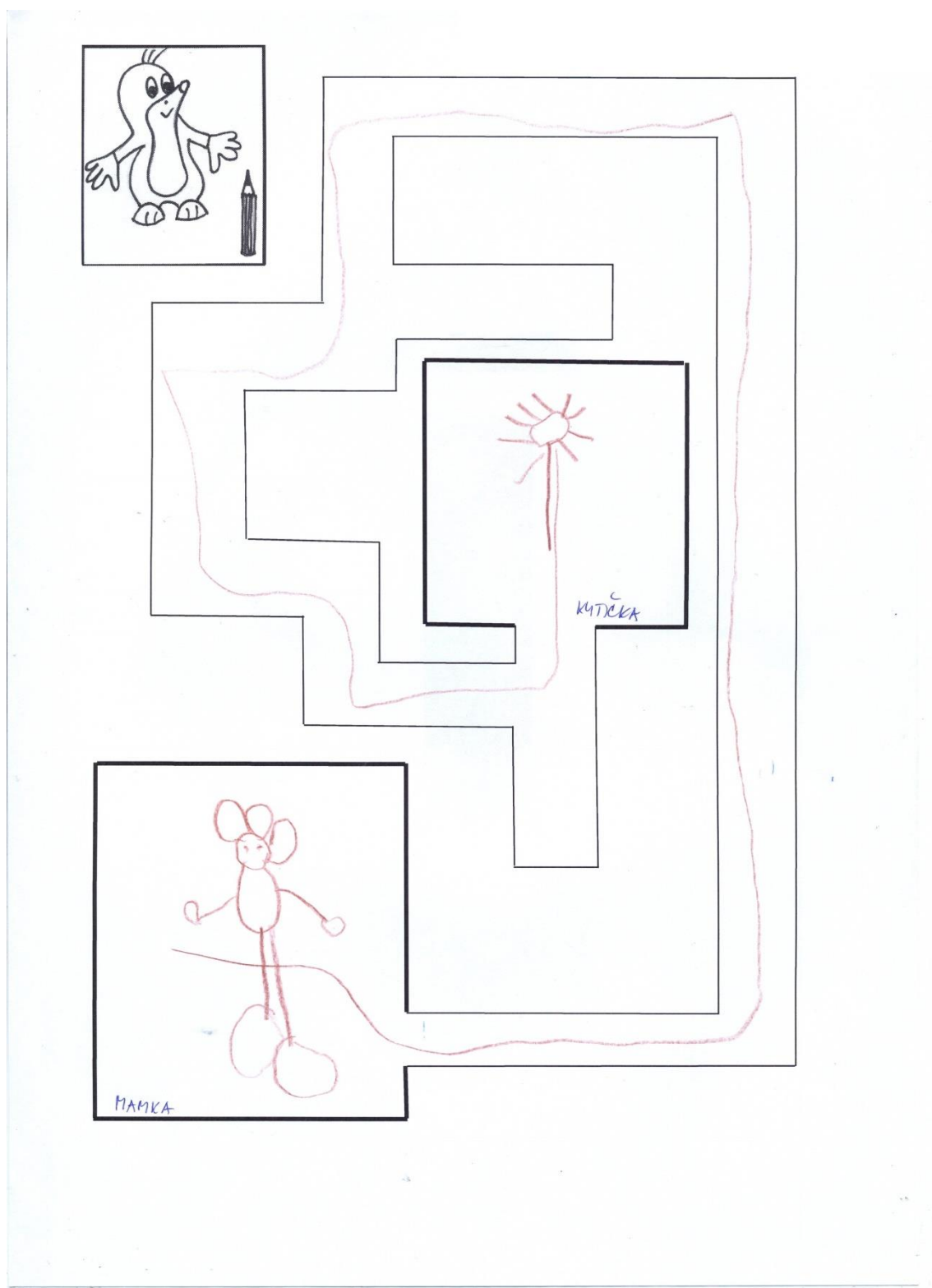
Příloha CH – Domácí a volně žijící zvířata (pro 4-5 leté děti)

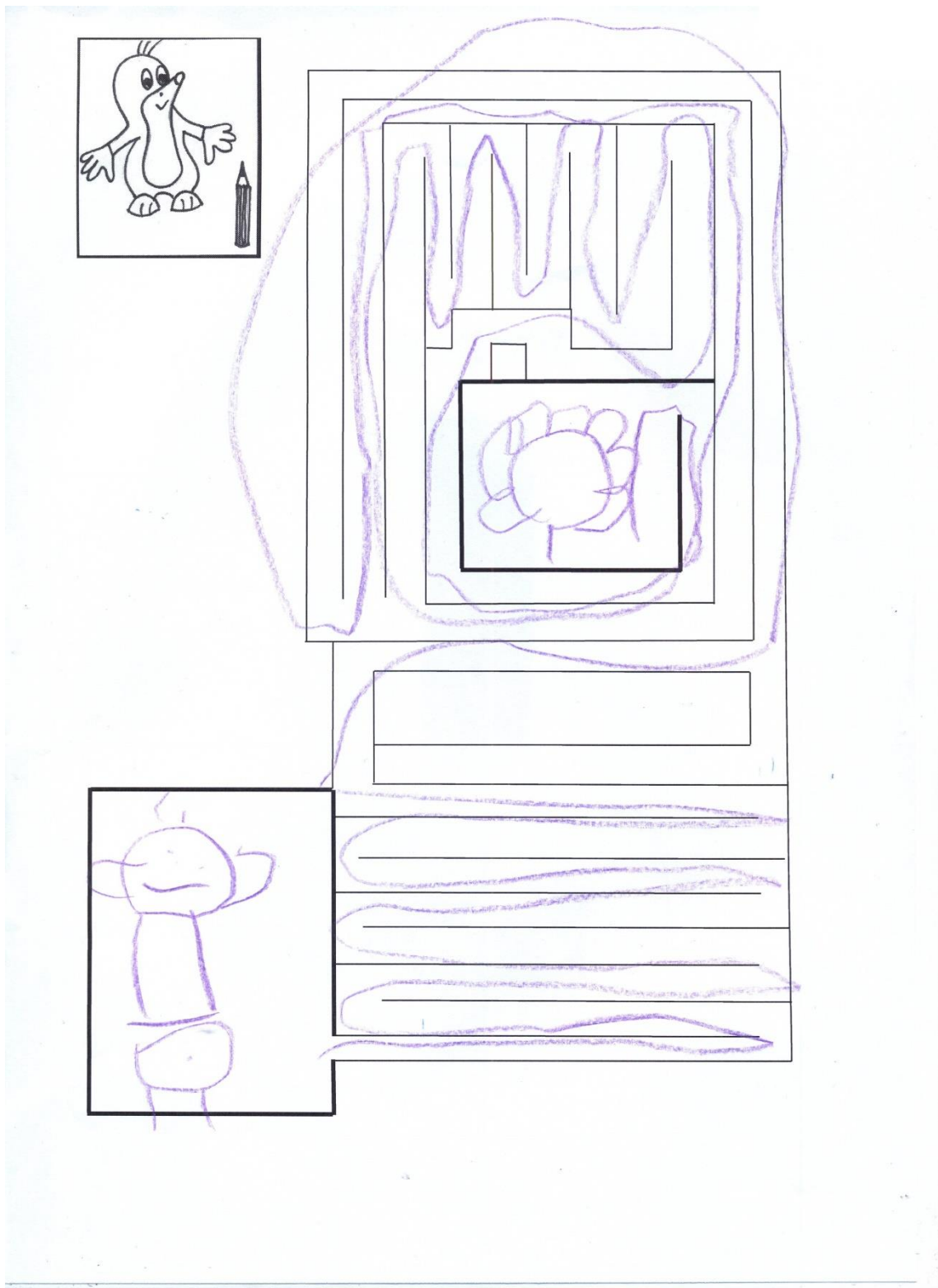
Příloha CH – Domácí a volně žijící zvířata (pro 5-6 leté děti)

Příloha I – Den matek (pro 3-4 leté děti)

Příloha I – Den matek (pro 4-5 leté děti)

Příloha I – Den matek (pro 5-6 leté děti)

